

KÚRIA

BÜNTETŐ KOLLÉGIUMA

JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT

2018.EI.II.JGY.B.I. szám

**Ténybeli javítás jogerő után – perújítás
a büntetőeljárásban**

Összefoglaló vélemény

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
I. Bevezetés.....	4
II. A vizsgálat tárgyköre.....	5
III. A vizsgálat módszere.....	8
IV. A perújítás jogintézményének kialakulása, nemzetközi kitekintés	9
IV. 1. A magyar jogfejlődés	10
IV. 2. Nemzetközi kitekintés.....	13
V. A perújítás lényege és a perújításra vonatkozó törvényi rendelkezések	18
V. 1. A perújítás feltételei	18
V. 2. A perújítás megengedhetősége.....	20
V. 3. A megismételt eljárás lefolytatása	21
VI. A perújítás, mint alkotmányos jog: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata	23
VI. 1. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata	23
VI. 2. A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata	27
VII. A vizsgálat megállapításai.....	32
VII. 1. A befejezett és a perújítással érintett ügyek aránya a 2012-2016. években.....	33
VII. 2. A perújítási okok egymáshoz viszonyított aránya 2016-2017-ig terjedő időszakra vonatkozóan a statisztikai adatok tükrében	35
VII. 3. A jogerő feloldására vonatkozó adatok a 2016-2017 években jogerősen befejezett perújítási ügyekben	36
VII. 4. A perújítási okok egymáshoz viszonyított aránya	36
VII. 5. A perújítási indítványban felajánlott új bizonyíték vizsgálata.....	38
VII. 6. A megismételt eljárás tapasztalatai	44
VII. 7. A terhelt távollétében lefolytatott külön eljárást követő perújítás tapasztalatai	46
VII. 8. Perújítási okokhoz fűződő egyes kérdések gyakorlata	47
VII.8.1 A perújítási indítvány hivatkozásai.....	47
VII.8.2 . A bizonyítási eljárás megisméltésének gyakorlata:	49
VII.8.3 A terhelt távollétére alapított perújítási eljárások eredményessége.....	53
VII.8.4 A terhelt távollétében lefolytatott eljárást követő perújításban megváltoztatott határozatok összehasonlító adatai	54
VII. 9. A perújítási indítvány előterjesztésének időszerűsége	54
VII. 10. A határozat szerkezete eredményes perújítás esetén	55
VII. 11. A határozatszerkesztés tapasztalatai a perújítási indítvány érdemi elutasítása esetén	56
VIII. További észrevételek	58
IX. Összefoglalás.....	63

X. Ajánlás jogszabályi változtatás megfontolására.....	66
X. 1.....	66
X. 2.....	67
X. 3.....	69

I. Bevezetés

A Kúria elnöke a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (továbbiakban: Bszi.) 29. § (1) bekezdése alapján meghatározta 2018. évre a joggyakorlat-elemzés témáit. Ez a büntetőeljárás területén a: „ténybeli javítás jogerő után – perújítás a büntetőeljárásban”.

A Kúria elnöke kijelölte a joggyakorlat-elemző csoport vezetőjét és kúriai bíró tagjait. Továbbá bevonásra kerültek ítéltáblai és törvényszéki bírák, a Legfőbb Ügyészség képviselője, egy egyetemi oktató, az Igazságügyi Minisztérium munkatársa és egy ügyvéd.

Ennek megfelelően a csoport munkájában részt vettek: dr. Mészár Róza kúriai tanácselnök, dr. Feleky István (időközben tanácselnök) és dr. Domonyai Alexa kúriai bírónő, dr. Gimesi Ágnes a Fővárosi Törvényszék tanácselnöke a Kúriára kirendelt bírónő, dr. Széplaki László a Győri Ítéltábla elnöke, dr. Schmidt Péter az Egri Törvényszék Büntető Kollégiumának vezetője, dr. Vass Péter az Igazságügyi Minisztériumba beosztott bírónő, dr. Bodony István a Legfőbb Ügyészség főosztályvezető ügyésze, professzor dr. Tóth Mihály a Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi tanára, dr. Tóth Andrea Noémi kúriai főtanácsadó, a Debreceni Egyetem egyetemi tanársegéde (időközben adjunktus) és dr. Dezső Antal ügyvéd, valamint a csoport vezetőjeként dr. Csák Zsolt kúriai tanácselnök.

II. A vizsgálat tárgyköre

A joggyakorlat-elemző csoportnak a perújítás kapcsán az volt a feladata, hogy a vizsgált területen az egységes gyakorlat erősítése érdekében feltárja a helyes jogértelmezés esetleges akadályait, állást foglaljon az előforduló vitás kérdésekben, valamint megfontolásra érdemesnek tartott javaslatokat fogalmazzon meg részint a jogalkotás, részint pedig az elvi irányítás eszközeit, lehetőségeit illetően.

Magyarországon az Alaptörvény XXV. Cikk 1. bekezdés második mondata alapján a legfőbb bírósági szerv a Kúria; konkrét ügyszámhoz kötött feladatain túl biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét.¹

A jogalkalmazás egységének biztosítását szolgáló eszközök egyike a Kúria joggyakorlat-elemző tevékenysége, amelyet a jogerősen befejezett ügyekben folytat és ennek keretében vizsgálja, valamint feltárja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát.²

A perújítás tárgyában a Kúria is érdemben eljár és határoz, amikor elbírálja az ítéletábrákban a perújítás megengedhetősége tárgyában hozott elutasító határozatával szemben bejelentett fellebbezéseket. Erre figyelemmel a csoport vizsgálta, hogy a megengedhetőség elbírálása és az ezzel kapcsolatos jogorvoslat körében a törvényszékek, az ítéletábrák és a Kúria gyakorlata egybeesik-e vagy eltérések mutathatók ki. A vizsgálat tehát a büntetőeljárásban érvényesülő egyik rendkívüli jogorvoslatra, a perújításra összpontosított. Feladata nem a korábban hatályban volt, illetve az időközben hatályba lépő új büntetőeljárás törvény kritikája volt, hanem az azt kifejező és megvalósító bírói gyakorlat feltárása és elemzése. A csoport ezért az 1998. évi XIX. törvényre (továbbiakban: korábbi Be.) vonatkozó gyakorlat vizsgálata mellett, azt összevetette a 2018. június 1-jén hatályba lépett 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) vonatkozó rendelkezéseivel.

A vizsgálati kérdések körét a gyakorlatban előforduló alapvető problémák köré igyekezett csoportosítani. A vizsgálat tárgyait ezért oly módon határozta meg és a vizsgálatot aszerint végezte el, hogy annak eredménye a gyakorlatban is felhasználható legyen. Elsősorban azt a kérdést vizsgálta, hogy a legfontosabb perújítás alapját képező okok alapján a rendkívüli jogorvoslat eredményre vezetett-e, azaz a perújítást (megismételt eljárást) elrendelték-e, illetve született-e eltérő döntés az új eljárásban.

A Be.-t a korábbi törvénnyel összehasonlítva megállapítható, hogy az új törvény jelentős (koncepcionális) változást nem eredményezett a vizsgált rendkívüli jogorvoslat kapcsán. A korábbi Be. rendelkezéseit alapvetően megtartotta. Ennek kapcsán kiemelő, hogy a perújítás okait illetően változás nem történt. Ebből következően a kisszámú eltérés figyelembe vétele mellett kijelenthető, hogy a joggyakorlat elemzése a Be. hatályba lépése utáni bírói gyakorlat számára is felhasználható lesz.

A fentiek előre bocsátását követően a joggyakorlat-elemző csoport a törvényszéki és ítéletábrái kollégiumvezetőktől az alábbi kérdésekre vonatkozó adatok szolgáltatását kérte:

I. Az ítéletábrák és a törvényszékek büntető kollégiumának vezetői az illetékességi területükön a 2012-2016-ig terjedő öt évre vonatkozóan állapítsák meg, hogy mennyi volt a befejezett

¹ Alaptörvény XXV. Cikk 2-3. bekezdés

² Bszi. 24. § d) pont

ügyek száma és ehhez képest hány perújítási indítványt terjesztettek elő, illetve hány esetben került sor a perújítás elrendelésére.

II. A 2016-2017. években jogerősen befejezett perújítási ügyekben (beleértve a perújítás tényleges lefolytatását, valamint a megengedhetőség kérdésében hozott jogerős elutasító határozatokat is) illetékességi területükre vonatkozóan gyűjtsék ki a következő adatokat:

1) A megvizsgált ügyekben mi volt a Be. 408. § (1) bekezdésében felsorolt perújítási okok egymáshoz viszonyított aránya, azaz a rendkívüli jogorvoslat alapjául szolgáló alapvető ok (új bizonyíték) mellett a többi okokra hivatkozással milyen terjedelemben éltek az indítványozás lehetőségével.

2) Hány esetben került sor a perújítás elrendelésére, illetve ezt követően hány esetben oldották fel a jogerőt, vagyis az alapeljárásban meghozott ügydöntő határozathoz képest hány eltérő döntés született a perújítás során.

3) A megváltoztató határozatok esetén milyen volt a határozat-szerkesztés módja, hányszor történt a jogerős határozat teljes, illetve részbeni hatályon kívül helyezése, illetve hány esetben kellett változtatni a megállapított tényálláson.

4) Abban az esetben, ha a korábbi Be. 531. §-(7) bekezdésére figyelemmel, a 409. § (3) bekezdése alapján kötelezően került sor a perújítás elrendelésére, a terhelt távollétében lefolytatott eljárást követően hány esetben hivatkoztak az indítványozók új bizonyítékokra, és hány esetben kizárólag a távollétes eljárás tényére.

5) A terhelt távollétében lefolytatott eljárást követően elrendelt perújítás során hány esetben került sor a jogerős határozat megváltoztatására.

6) A fenti esetkör kapcsán milyen mértékben került sor a bizonyítás megismétlésére. Ebben a körben azt kellett elemezni, hogy a bíróságok milyen mértékben mérlegelték azt a kérdést, hogy a bizonyítás, illetve a megalapozottság igényli-e a tanúk, szakértők ismételt meghallgatását vagy elegendő volt a terhelt kihallgatását követően a korábbi iratok ismertetése.

7) Indokoltnak tartotta a csoport annak feltárását is, hogy (a távollétes eljárást követően elrendelt perújításban) a bizonyítás terjedelmének mérlegelése során a bíróságok állást foglaltak-e abban a kérdésben, hogy a terhelt védekezéshez való jogát és ily módon a tisztességes eljárást hatékonyabban biztosítják-e a bizonyítás tényleges (teljes vagy részleges) megismétlésével; avagy a terhelt esetleges felrőható magatartásából kiindulva arra a következtetésre jutottak, hogy kizárólag a tárgyalás anyagának ismertetése az elengedhetetlen és egyetlen kötelezettség az elsőfokú bíróság számára.

8) A perújítási eljárás elrendelését követően a megismételt eljárásban mennyire érvényesült a perújítási okhoz kötöttség; illetve milyen mértékben került sor a bizonyítás megismétlésére.

9) A fellebbviteli bíróságok milyen mélységben vizsgálták a felajánlott új bizonyítékot, annak perújításra való alkalmasságát. Ennek kapcsán hány esetben hivatkoztak olyan, a perújítás alapjául szolgáló tényre, körülményre (új bizonyíték), amely már az alapeljárásban is a bizonyítás tárgyát képezte.

10) Ugyancsak a távollétes eljárást követő perújításra vonatkozóan a megismételt eljárásban a bíróságok alapvetően milyen tényeket vizsgáltak. Kizárólag olyanokat, amelyek már az

alapeljárásban is fennálltak, vagy figyelembe vették a perújítás során hivatkozott új tényeket is.

11) A megengedhetőség vizsgálata körében a bíróságok milyen mértékben tettek különbséget a bizonyítási eszköz és a bizonyíték között; vagyis hány ügyben érvényesült az a gyakorlat, amely a BH 2015.123. számú döntésben került megfogalmazásra.

12) Az alapügyben hozott ügydöntő határozat jogerőre emelkedéséhez képest mennyi időn belül került sor a perújítási indítvány előterjesztésére.

13) Amennyiben az elsőfokú bíróságok a megismételt eljárás lefolytatását követően érdemben elutasították a perújítási indítványt, milyen módon került sor a határozat megszerkesztésére. Az indokolásban kizárólag az elutasítás indokaival foglalkoztak, vagy született-e olyan határozat, amelyben a bíróság – tévesen – tényállást állapított meg, megindokolta a bűncselekmény minősítését, illetve foglalkozott a büntetés-kiszabási körülményekkel is.

A vizsgálat ügyköre tehát alapvetően valamennyi 2016-2017. években jogerősen befejezett perújítási ügyre terjedt ki. Ennek kapcsán nemcsak a perújítás tényleges lefolytatásának, hanem a megengedhetőség kérdésében hozott elutasító határozatok vizsgálata is megtörtént.

A törvényszékek és az ítélőtáblák a saját lajstromuk alapján választották ki a jogerősen befejezett ügyeket, mind az első-, mind a másodfokú eljárásokat illetően; a Kúria pedig saját lajstroma alapján határozta meg a vizsgált időszakban hozott fellebbviteli határozatait. Az ügyiratokat – a Kúriát kivéve – a vizsgálatot végző bíróságok szerezték be a vizsgálat meghatározott tárgya alapján.

A csoport fontosnak tartotta a vizsgálat tárgykörének meghatározására figyelemmel, statisztikai adatokkal alátámasztani, hogy az előterjesztett perújítási indítványok számához képest milyen arányban került sor a perújítás elrendelésére és ezen belül a jogerős ügydöntő határozat megváltoztatására. Ezen belül külön részt képezett annak vizsgálata, hogy a terhelt távollétében lefolytatott eljárást követő kötelező perújítási eljárásban milyen arányban született eltérő döntés.

A vizsgálat során a csoport figyelemmel volt a Legfőbb Ügyészség, valamint a védői kar álláspontjára, illetve a tudomány által kimunkált véleményekre, továbbá az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatára is.

III. A vizsgálat módszere

A kúriai bírákon kívüli tagokkal kibővített csoport: 2018. március 21-én, 2019. március 27-én és 2019. november 11-én tartott üléseket, és azokon feladatát elvégezte. Az ítéletábról és a törvényszékekről beérkezett részanyagok elemzését kizárólag a csoport bíró tagjai végezték el, professzor dr. Tóth Mihály jogtörténeti és összehasonlító vázlatot, dr. Tóth Andrea Noémi kúriai főtanácsadó pedig az Emberi Jogok Európai Bírósága és a Magyar Alkotmánybíróság gyakorlatáról készített összefoglalót. Dr. Bodony István, a Legfőbb Ügyészség főosztályvezető ügyésze a csoport megállapításainak elemzése mellett a Legfőbb Ügyészség perújítás körében készült összefoglaló vizsgálati jelentését csatolta. A Kúria gyakorlatának vizsgálatát dr. Domonay Alexa és dr. Gimesi Ágnes bírónők végezték.

IV. A perújítás jogintézményének kialakulása, nemzetközi kitekintés³

Az Alkotmánybíróság mutatott rá arra, hogy a jogorvoslati lehetőségek biztosítása mellett beálló jogerő tiszteletben tartása a jogrend egészének a biztonságát szolgálja, és a jogerős határozatok megváltoztathatatlanságához és irányadó voltához alapvetően alkotmányos érdekek fűződnek.

Ennek ellenére indokolt azonban rendkívüli jogorvoslat lehetőségét biztosítani abban az esetben, ha a jogerős határozat meghozatala után olyan tények derülnek ki, amelyek az ügy megítélését alapvetően befolyásolták volna, illetve az derül ki, hogy az eljáró bíróságok részben anyagi, részben eljárási jogszabályok megsértésével hozták meg az ügydöntő határozatot. Ilyen esetben nem csak a jogerő utáni ténybeli javítás lehetőségét kell biztosítani, hanem azt is, hogy a fent említett törvénysértések orvosolhatók legyenek.⁴

Indokolt ezért áttekinteni e sajátos rendkívüli jogorvoslat útját, szabályozási modelljeinek dilemmáit, ezek ugyanis máig ható tanulságokat hordoznak.

Angyal Pál sommás egyetemes értékelésében hangsúlyozta, hogy „az újrafelvétel intézménye [...] a legrégebbi időkben ismert volt. A római jogban a császár engedélyéből volt helye, a nyomozó rendszer (az egyházjog csak a vádlott javára)⁵ szintén fejedelmi engedélytől, utóbb a bíróság beleegyezésétől tette azt függővé, utóbb az absolutio ab instantia [a bizonyítékok elégtelenségére alapított felmentés – T.M.] intézménye önkénytől függőleg ugyan, de elvileg egyáltalán nem korlátozta az újrafelvételt.”⁶

Az intézmény későbbi fejlődését vizsgálva elmondható, hogy a perújítás megengedhetőségének kapcsán két eltérő nézetrendszer alakította a fejlődést. Az un. *francia megoldásnak* gyökerei abban keresendők, hogy ott a forradalom előtt „minden jog, így az igazságszolgáltatás joga is a királytól eredt, a királyi kegy megnyilvánulásaként jelentkezett [...] s ehhez képest a jogerő érinthetlenségének elve annyira elhomályosult, hogy az újrafelvétel szinte korlátlan volt. A francia forradalom a másik végletbe csapott, s az esküdszéki ítélezés garanciáiban bízva eltörölte úgy a kegyelmezést, mint az újrafelvételt.”⁷

Noha a francia büntető eljárás legújabb kori fejlődésében az esküdszék mindinkább visszaszorul, és már hosszabb ideje inkább „vegyes bíróságként” működik, e szemlélet bizonyos fokú tovább élése és a jogbiztonság igényével történő megerősödése folytán az „ítélt dolog” akkor is általában közbizalmat élvez, ha a jogerős döntés megalapozottságához utólagos kétségek fűzhetők. E felfogás hívei később csak annyi engedményt tettek, hogy bizonyos feltételek mellett a vádlott *javára* lehetővé tették a jogerő feloldását. Mint a jogösszehasonlító vázlatban látni fogjuk, a máig ható francia megoldáshoz csatlakozott többek között az olasz és a spanyol szabályozás is.

Ezzel szemben a másik álláspont – főként a *német hatásra elterjedt jogrendszerek* kiinduló pontjaként – már viszonylag korán az anyagi igazság igényét helyezte előtérbe, azt hangsúlyozva, hogy olykor szükségképpen felmerülhetnek olyan újabb tények, s az ezeket megalapozó bizonyítékok, amelyek a korábbi ítélet igazságtartalmát is kérdésessé tehetik.

³A fejezetet Prof. Dr. Tóth Mihály írta

⁴9/1992.(I.30.) AB határozat

⁵De his criminibus, de quibus absolutus est accusativus, non potest accusatio replicari (Felmentett vádlott esetében újabb vádolásra nem kerülhet sor) c.6.X. de accusat

⁶ANGYAL Pál: A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. THENAEUM, Budapest, 1917, 221-222. o.

⁷MENDELÉNYI László: Újrafelvétel. Igazolás. Eljárás az ismeretlenek, távollévők és a szökevények ellen.[...] Budapest, 1931. 8.o. (AUER György, MENDELÉNYI László: A bűnvádi eljárási jog magyarázata IV. kötet)

Ez a rendszer – olykor nem kevésbé szigorú, de általában tágabb feltételrendszer mellett – újabb tények felmerülése esetén lehetővé tette a vádlott terhére is a jogerős ítélet felülvizsgálatát.⁸ Általában elmondható, hogy a modern államok többségében, mint számos más területen, végül itt is valamiféle kompromisszum született. Eszerint nem szabad elzárkózni új tényeknek, bizonyítékoknak a jogerő utáni értékelésétől, ám igen szigorúan, mértéktartóan kell szabályozni, milyen körben, milyen kivételes esetekben, milyen módon indokolhatják ezek a jogerő feloldását.

A következőkben röviden ennek a sajátos útkeresésnek a hazai állomásait, majd, néhány ország szabályozási rendszerének sajátosságait vizsgáljuk meg. A vázlatos áttekintés a témánk szempontjából talán leglényegesebb kérdésre, a perújítás *okainak, feltételeinek* szabályozására koncentrálna.

IV. 1. A magyar jogfejlődés

Magyarországon először II. Ulászló 1492. évi LI. törvénycikkében találunk a perújításra (novum iudicium) vonatkozó szabályokat.⁹

„Mivel szokásba vették némely országglakosok, hogy az ellenük [...] indított perekben [...] perújítást kérnek, melynek erejével az ellenfélt az ítélőlevelek végrehajtásától gyakran eltiltanák” ...Ezt a jogot azonban a korabeli törvénycikk is erősen korlátozta, hangsúlyozva, hogy a perújításnak az ítélet végrehajtására általában nincs halasztó hatálya, előírva továbbá a soron kívüli eljárást: „...mindazokat a pereket, melyekben a királyi felség perújítást engedett meg, az első nyolczadok alatt, minden más pert megelőzőleg kell felvenni és elítélni.”¹⁰

Werbőczy Hármaskönyvében e szabályokat megismételte, ám e rendkívüli eljárás adott esetben indokolt és igazságos voltát is hangsúlyozta:

„... a fejedelemtől gyakran perújítást szoktak kérni, hogy valamely pervesztes és elmarasztalt ama tévedés és fogyatkozás ellenére, melyről tudja, hogy azzal a perfolymatban magát terhelte és ellenére annak az ítéletnek is, melyet azután a bíró már meghozott, ebben a perben újból felelhessen és új szövéáltásokat, kifogásokat és ellenvetéseket tehessen, a netalán elő nem adott leveleket bemutathassa, a figyelmen kívül hagyott hiányt pótolhassa, az elkövetett hibát kiigazíthassa, és általában mindazt, amit jogosnak és igazságosnak, nem különben ügyének védelmére és támogatására hasznosnak vél, megtenni alkalma és módja legyen”¹¹.

Néhány évtizeddel később az 1563. évi XLI. tc. elvileg csak emberölési és hűtlenségi esetekben engedte meg a perújítást, e korlátozást azonban a következő évszázadokban többen bírálták, s ez olykor szélesebb körű alkalmazáshoz vezetett. A reformkor közeledtével a korlátokat érintő bírálatok erősödtek. *Szlemenics Pál* például hangsúlyozta, hogy „gyökeres új védokok” esetén a fenyítő perbeli ítélet elítelt dologga nem válhat, s a megczáfolhatást soha ki nem zárhatja.”¹²

A méltán híres – sajnos törvénné nem vált – 1843. évi büntető javaslat a vádlott javára széles körben megengedte a perújítást. Ugyanakkor kimondta, hogy „az eskütt bíróság által törvényesen feloldozott ellen a büntetőpör soha meg nem újíttatik, kivéven, ha bűnét később,

⁸ „A valódi igazság utáni törekvés, a perújítás tágasb alkalmazására felmentő ítéletek ellen a „ne bis in idem” jogelvnek szűkebb magyarázatára vezetett... (PAULER Tivadar: Büntetőjogtan III. kötet, Pest, 1869, 423. o.)

⁹ Magyar Törvénytár, 1000-1526. évi Törvényiczkkek. Budapest, Franklin, 1899, 153. o. A fordítás ezúttal és a későbbi forrásokban is Kolosvári és Óvári munkája.

¹⁰ 1492 LI. Tc.

¹¹ WERBŐCZY: Hármaskönyv II. rész, 77 cím (Magyar Törvénytár, Budapest, 1900, 357. o.)

¹² SZLEMENICS Pál: Fenyítő törvényszéki magyar törvény. Pest, 1836, 210. o.

bíróság előtt vagy ítélőszéken kívül önkényt megvallaná.”¹³

Pauler Tivadar a XIX. század második felének gyakorlatát vizsgálva szintén megállapította, hogy a *novum iudicium* igénybe vételének lehetősége „a vádlottat mindannyiszor megillette, valahányszor új bizonyítékok alapján teljes büntelenségét vagy kisebb bűnösségét kimutathatta”. Igaz – az 1853. évi osztrák büntető perrendtartás hatására – nem volt akadálya a terhelt terhére elrendelt rendkívüli jogorvoslatnak sem akkor, ha felmentésére korábban „a bizonyítékok elégtelenségéből” került sor.¹⁴

Az 1896. évi XXXIII. tc. (Bűnvádi Perrendtartás) az ítélet elleni perújítást (újrafelvételt) mind az elítélt javára, mind terhére lehetővé tette, az elítélt terhére azonban jóval szűkebb körben. A perújítási okok a mai értékelő számára is ismerősek lehetnek:

A terhelt javára az újrafelvételt a következő feltételek alapozhatták meg:

„1. ha az elítélt ellen az alapperben bizonyítékul hamis vagy hamisított okirat valódi gyanánt volt használva, vagy hamis tanuzás volt elkövetve, vagy hamis szakértői vélemény volt adva és ezek a bizonyítékok az ítéletre befolyással lehettek;

2. ha az ítélőbíróságnak valamelyik tagja vagy a vizsgálóbíró, illetőleg az esküdtszék határozatának hozásában részt vett esküdt meg volt vesztegetve, vagy ha közülök valamelyik az eljárásra vonatkozólag hivatalos kötelességének a büntető törvények alá eső más megszegését követte el és nincs kizárva az, hogy ezek a bűncselekmények az ítéletre befolyással voltak;

3. ha az indítványozó olyan új tényt vagy bizonyítékot hoz fel, mely akár magában, akár kapcsolatban a befejezett eljárás folyamán felhozottakkal, az elítéltnak nembűnösségét, vagy a büntető törvények enyhébb intézkedése alá eső bűncselekményben való bűnösségét teszi valószínűvé;

4. ha ugyanarra a bűncselekményre nézve több ítéletet hoztak és ezeknek az ítéleteknek, valamint az alapjukul szolgáló tényeknek egybevetéséből nyilvánvaló, hogy ugyanazt az egyént ismételve ítélték el, vagy hogy egy vagy több vádlott ártatlan, illetőleg olyan bűncselekményben bűnös, a mely a büntető törvényeknek enyhébb intézkedése alá esik, mint az, a mely miatt elítélték.”¹⁵

Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a terhelt terhére csak az ügyészség vagy a főmagánvádló indítványára és csak az elévülési időn belül kerülhetett sor újrafelvételre. A felsorolt okok bármelyike (értelemszerű változtatással) szintén megalapozhatta ugyan az újrafelvételt, de csak akkor, ha a vádló felmentést támadott. A Btk. súlyosabb rendelkezéseinek alkalmazhatósága esetén a törvény cizellálatlan szabályozta, hogy a korábbihoz képest mennyivel súlyosabbnak kell lennie az újrafelvétel alapján elvileg megállapítható jogkövetkezményeknek (Bp. 450. §).

Az 1951. évi III. tv. részben megszüntette a terhelt javára, illetve terhére bejelenthető perújítás közötti különbségtételt (az a szabály megmaradt, hogy a terhelt terhére csak életében és az elévülési időn belül kerülhet sor perújításra) és tartalmilag fenntartotta ugyan de egyszerűsítette a feltételek megfogalmazását.

Eszerint a bíróság jogerős ítéletével vagy végzésével befejezett ügyben perújításnak volt helye,

¹³ Javaslat 432. § Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye. I. kötet Szerkesztette. Fayer László. Budapest, 1896, 442. o.

¹⁴ PAULER i.m. 422. o.

¹⁵ Bűnvádi Perrendtartás 446. §

ha:

- „1. az alapügyben hamis vagy hamisított okiratot, mint valódit használtak fel bizonyítékkul, vagy ha hamis tanúzást követtek el, illetőleg hamis szakértői véleményt (fordítást) terjesztettek elő;
2. a bíróság valamelyik tagja az eljárással kapcsolatban hivatali kötelességét a büntetőtörvénybe ütköző módon megszegte;
3. a terhelttel szemben ugyanazon bűncselekmény miatt több ítéletet hoztak;
4. az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy a terheltet fel kell menteni vagy csupán enyhébb bűncselekményben lehet bűnösnek kimondani, illetőleg a terheltet el kell ítélni vagy súlyosabb bűncselekményben kell bűnösnek kimondani.” [213. § (1) bekezdés].

Jogszabály megszegésével külföldön tartózkodó terhelt esetében a felsorolt feltételeken kívül perújításnak volt helye „azon az alapon, hogy a terhelt távollétében védekezését nem terjeszthette elő” [213. § (3) bekezdés].

Az 1962. évi 8. tvr. az okokban és feltételekben érdemi változást nem hozott (270. §). Mindössze annyi módosítás történt, hogy a perújítás megengedhetősége esetében az alapügyben hozott ítéletet már nem kellett pusztán ezen az alapon hatályon kívül helyezni, s a távollétes eljárásban evidenciaként kezelték a védekezési lehetőség hiányát, így ezért ezt már külön nem nevesítették.

Az 1973. évi I. tv. a hagyományos okokat lényegében ugyancsak fenntartotta. E kódex használta azonban először a felmentés, illetve az elítélés lehetősége mellett (a korábbi enyhébb, illetve súlyosabb minősítés helyett) a lényegesen enyhébb, illetve a lényegesen súlyosabb büntetés kiszabásának lehetőségét. Az okok az ezredfordulóval kiegészültek a terhelt távollétében hozott ítélet elleni perújítás lehetőségével.

- A bíróság jogerős ítéletével elbírált cselekmény (alapügy) esetén perújításnak van helye, ha*
- a) az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy
 1. a terheltet fel kell menteni, lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni, vagy a büntető eljárást meg kell szüntetni;
 2. a terhelt bűnösségét meg kell állapítani vagy lényegesen súlyosabb büntetést kell kiszabni;
 - b) a terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt több ítéletet hoztak;
 - c) az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel;
 - d) az alapügyben a hatóság valamely tagja kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte;
 - e) az alapügyben az ítéletet a XVII/A. Fejezet szerinti eljárásban a terhelt távollétében hozták. (276. §)

Az 1998. évi XIX. törvény tovább pontosította a hagyományos okokat (az intézkedések és büntetések eltérő súlyára is figyelemmel) és kiegészítette azokat a köztársasági elnök kegyelmi megszüntető döntésével.

A perújítási okok tehát így alakultak:

- a) az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy

1. a terheltet fel kell menteni, lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett intézkedést kell alkalmazni, illetve a büntetőeljárást meg kell szüntetni,
 2. a terhelt bűnösségét meg kell állapítani, vagy lényegesen súlyosabb büntetést, intézkedés helyett büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél lényegesen súlyosabb intézkedést kell alkalmazni;
- b) a terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt több jogerős ítéletet hoztak, vagy a terheltet nem a valódi nevén ítélték el;
- c) az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel;
- d) az alapügyben a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság tagja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte;
- e) az alapügyben az ítéletet a XXV. Fejezet alapján a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták,
- f) a köztársasági elnök a terhelttel szemben indult büntetőeljárás kegyelemből történő megszüntetéséről határozott.

Ehhez a szabályozáshoz az új Be. (2017. évi XC. törvény) érdemben alig nyúlt, a változások inkább pontosításnak tekinthetők. Ezek lényege röviden a következő:

- a terhelt „valódi neve” helyett „valódi személyazonosságát” kell alapul venni, s a törvény rögzíti, hogy perújításra csak akkor kerülhet sor, ha a kijavítás nem nyújthat megfelelő orvoslási lehetőséget [637. § (1) bekezdés c) pont];
- az új törvény szükségesnek tartotta deklarálni, hogy a vádelejtés folytán történő megszüntetés perújítással nem támadható [638. § (1) bekezdés];
- a távollévő terhelt érdekében benyújtott perújítási indítvány határidejét egy hónapban korlátozták [639. § (3) bekezdés].

IV. 2. Nemzetközi kitekintés

a) A német szabályozás¹⁶

A német büntető eljárási törvény külön szabályozza a vádlott javára és terhére igénybe vehető perújítási okokat.

A vádlott javára perújításnak van helye,¹⁷ ha

- a) az alapügyben hamis vagy hamisított okiratot használtak fel,
- b) az alapügyben hamis tanúvallomást vagy hamis szakvéleményt használtak fel,
- c) ha az ítélet meghozatalában olyan bíró működött közre, aki hivatali kötelezettségét bűncselekményt megvalósító módon megszegte,
- d) az alapügyben hozott ítélet olyan polgári bírósági ítéleten alapult, amelyet utóbb egy másik ítélet hatályon kívül helyezett,
- e) olyan új tények vagy bizonyítékok merülnek fel, amelyek felmentéshez, vagy az alapügyben hozottnál lényegesen enyhébb joghátrányhoz vezethetnek,
- f) az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította az Egyezményben, vagy Jegyzőkönyveiben rögzített valamely jog megsértését, s az alapügyben hozott ítélet e döntéssel ellentétes.

¹⁶ StPO Viertes Buch. Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urteil abgeschlossenen Verfahrens

¹⁷ StPo 359. § 1-6.

A vádlott terhére hasonló okokból kerülhet sor perújítási indítvány benyújtására,¹⁸ két jelentős különbség azonban figyelemre méltó.

Új tények vagy bizonyítékok felmerülése a vádlott terhére perújításhoz nem vezethet. Ugyanakkor perújítási ok lehet a felmentett vádlott utólagos hitelt érdemlő beismerése.

b) A svájci szabályozás

A svájci Be. nem különíti el a vádlott javára és terhére igénybe vehető perújítási okokat¹⁹.

A törvény szerint a jogerős ítéletek, határozatok és a büntetővégzés ellen perújítás (Revision) terjeszthető elő, ha

- a) olyan új, az alapügyben hozott döntés előtti tényekre derül fény, vagy olyan új bizonyíték merül fel, amely felmentéshez, elítéléshez, vagy lényegesen súlyosabb, illetve enyhébb büntetéshez vezethet,
- b) a döntés egy későbbi, ugyanazzal a ténnyel kapcsolatos bírósági döntéssel feloldhatatlan ellentmondásban áll,
- c) büntető eljárásban megállapítják, hogy az alapügyben folyt eljárás eredményét bűncselekmény elkövetése befolyásolta,
- d) Sor kerülhet az Emberi Jogok Európai Egyezményének sérelme miatt is perújításra
 - ha az alapügyben megállapítható sérelmet az EJEB jogerős döntése megállapítja,
 - kártalanítás nem alkalmas a sérelem orvoslására,
 - a perújítás szükséges eszköz a sérelem megszüntetésére.

c) Az osztrák előírások²⁰

Ausztriában perújításra az eljárás megszüntetése esetén vádlott terhére az elévülési időn belül,

- az alapügyben a bizonyítás kapcsán a vádlott vagy más által elkövetett okirathamisítás, hamis tanúzás, vesztegetés vagy más bűncselekmény megállapítása, illetve
- a korábban tagadó vádlott utóbbi beismerése esetén kerülhet sor.

Felmentő ítélet ellen az ügyészség csak az első esetben kezdeményezhet perújítást.

A vádlott javára szintén hamis bizonyíték szolgálna alapul az új eljárásra, ezen kívül azonban új, felmentéshez, vagy enyhébb következmények alkalmazhatóságához vezető tények vagy bizonyítékok is megalapozhatják a rendkívüli jogorvoslatot.

A harmadik, ebben a formában másutt nem szereplő vádlott javára igénybe vehető perújítási ok a következő:

„ugyanazon cselekmény miatt két vagy több személyt különböző indokokkal [tartalmilag itt leginkább ennek felelhet meg az „Erkenntnisse” kifejezés] ítélték el, és ezek, valamint az ezeket megalapozó tények összevetése alapján feltételezhető, hogy egy vagy több személy nem bűnös”

¹⁸ StPO 362. §

¹⁹ Schweizerische Strafprozessordnung vom Oktober 2007, 9. Titel, 4. Kapitel (Zulässigkeit und Revisionsgründe)

²⁰ Strafprozeßordnung 1975 (StPO) - Wiederaufnahme des Verfahrens § 352-363

d) Románia szabályozása

A román eljárás kódex szerint²¹ mind a terhelt javára, mind a terhére perújítási kérelmet terjeszthetnek elő a perbeli felek (eljárás pozícióik keretein belül), továbbá a vádlott javára – halála esetén is – hozzátartozói is.

A perújítási okok a következők:

- a) olyan tények vagy körülmények merülnek fel, amelyek ismeretlenek voltak az ügy elbírálása során, és amelyek bizonyítják, hogy az ügyben hozott határozat nem megalapozott;
- b) az alapügyben hozott érdemi határozatot eskü alatt tett hamis tanúvallomás, hamis szakvélemény, vagy tolmácsolás befolyásolta,
- c) az alapügyben olyan hamis dokumentumot (okiratot) használtak fel, amely az ügydöntő határozat tartalmára kihatással volt,
- d) az alapügyben hozott ügydöntő határozatot az eljáró hatóságok valamely tagjának bűncselekménye befolyásolta,
- e) két vagy több jogerős ügydöntő bírósági határozatot nem lehet összeegyeztetni,
- f) az ügydöntő határozatot olyan jogi rendelkezés alapozta meg, amelyet a határozat jogerőre emelkedése után alkotmány-ellenesnek nyilvánítottak, feltéve, hogy az így okozott sérelem másként nem orvosolható²².

A b)-d) pontokban írt okok jogerős ítélettel igazolandók, ha azonban az ezt megállapító büntető eljárásnak akadálya van, a bűncselekményre illetve a hamisításra vonatkozó bizonyítékok a perújítási eljárásban is előterjeszthetőek.

e) A francia előírások

Franciaországban – mint a bevezetőben láttuk – a perújításnak megfelelő eljárás csak a vádlott javára vehető igénybe. Korábban a törvény részletesen szabályozta a perújítási okokat²³, a taxációt 2013-tól mellőzték, az okokat egyszerűsítették, de az ügymenet bonyolultabbá vált. Az eljárást a vádlott (bizonyos esetekben törvényes képviselője, hozzátartozói) az igazságügy-miniszter, a semmitűző ügyésze, és a fellebbviteli bíróságok ügyvédjei kezdeményezhetik.²⁴ Feltétele, hogy az alapítélet meghozatala után olyan új tény vagy bizonyíték merüljön fel, ami valószínűsíti az elítélt ártatlanságát, vagy kétségbe vonja a bűnösségét. A végleges büntetőjogi határozat felülvizsgálatát bármely bűncselekményben bűnösnek ítélt személy javára lehet kérni, ha az ítélet meghozatala után új tény vagy valamely korábban nem ismert körülmény fennállása igazolható, azon a napon, amikor a bíróság valószínűleg megállapítja az elítélt személy ártatlanságát, vagy kétségbe vonja a bűnösségét (de nature à établir l'innocence du condamné ou à faire naître un doute sur sa culpabilité).²⁵

„Revision”-ra kerülhet sor akkor is, ha az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete az elítéltre nézve hátrányos következményekkel járó jogsértést állapít meg.

²¹ Codul de procedură penală din 2010, în vigoare de la 1 februarie 2014.

²² Art, 453.

²³ HERKE Csongor: A francia és az olasz büntetőeljárás alapintézményei. Pécs, 2013, 92.o.

²⁴ CPP 622-2. cikk

²⁵ CPP 622.

f) *Az olasz szabályozás*²⁶

Olaszországban perújítás (Revisione) szintén kizárólag a vádlott javára vehető igénybe, s csak akkor, ha ettől a vádlott felmentése várható.

A perújítási okok²⁷:

- a) ha az alapügyben hozott ítélet nem egyeztethető össze egy másik jogerős büntetőjogi ítélettel;
- b) ha az elítélés egy korábbi – utóbb visszavont (hatályát vesztt) – közigazgatási vagy polgári ítéleten alapult;
- c) ha olyan új bizonyítékok merülnek fel, amelyek önmagukban vagy a már értékelt bizonyítékokkal összhangban a felmentést valószínűsítik;
- d) ha bebizonyosodik, hogy a marasztalást megalapozó bizonyítékok hamisak.

Ugyancsak perújítást kérhet a vádlott a távollétében hozott ítéletet sérelmezve, de csak akkor, ha igazolja, hogy távolmaradására nem neki felróható okból került sor. A kérelem elfogadhatóságáról a másodfokú bíróság dönt.

g) *A spanyol büntető eljárás szabályai*²⁸

E rendkívüli jogorvoslat Spanyolországban is csak az elítélt javára terjeszthető elő. A „perújítási” (az ottani terminológiával „felülvizsgálati”) okok a következők:

- új, felmentést valószínűsítő tény vagy bizonyíték,
- a „ne bis in idem” elvének megsértése (ugyanazon személy azonos cselekmény miatti kétszeri elítélése, vagy ugyanazon cselekmény miatt több személy alaptalan elítélése,
- hamis, hamisított bizonyítékon alapuló ítélet,
- befejezett emberölés esetén a halottnak vélt áldozat előkerülése.

Külön jogorvoslatként nevesített (de itt tárgyalható) indok a terheltnek a távollétében tartott tárgyaláson hozott ítélet megsemmisítésére vonatkozó kérelme. A kérelem alapján – szigorú eljárási feltételek, határidők stb. betartása esetén – az ügyet az alapeljárásban ítéletet hozó bíróságnak újra kell tárgyalnia.

Maga a *perújítási eljárás* a legtöbb országban a magyar szabályozáshoz hasonlóan két lépcsőben történik: döntés a perújítás megengedhetőségéről, s igenlő döntés esetén magának a perújításnak a lefolytatása. A döntésre jogosult bíróságok és azok összetétele tekintetében azonban országonként (részben) eltérő szabályok érvényesülnek Ausztriában a perújítási

²⁶ Codice di procedura penale, Libro IX, Titolo IV

²⁷ Art. 630. Casi di revisione

²⁸ HERKE Csongor: Az osztrák és spanyol büntetőeljárás alapintézményei. Pécs, 2016.

indítványról az alapügyben eljáró bíróság dönt. Ha megengedi a perújítást, felfüggeszti az alapügyben hozott ítélet végrehajtását, de a vádlott a nyomozati szakaszba visszakerült ügyben letartóztatható (osztrák StPO 358.). Németországban mind a megengedhetőség, mind a lefolytatás egy az alapügyben eljáró bíróság hatáskörével azonos hatáskörű másik bíróság feladata. (Gerichtsverfassungsgesetz (§ 140a).

Franciaországban a perújítás megengedhetősége tárgyában a Cour de Cassation erre a célra megalakított hét bíróból álló tanácsa dönt (CCP 623. §).

V. A perújítás lényege és a perújításra vonatkozó törvényi rendelkezések

A büntetőügyben első fokon ítélező bíróságot gyakran nevezik „tényállás-megállapító bíróságnak”. Számukra ugyanis törvényben írt kötelezettség a történeti tényállás hiánytalan és a valóságnak megfelelő megállapítása. A perújítás, mint rendkívüli jogorvoslat ugyanakkor lehetőséget biztosít arra, hogy jogerő után a ténybeli javítás teret kapjon, ha elsősorban olyan bizonyítékok merültek fel, amelyeket az alapeljárásban nem ismertek, illetve érdemben nem vizsgáltak meg.

Az Alkotmánybíróság fejtette ki, hogy: „a perújítás rendeltetése az alapügy befejezése után megállapítható hibák orvoslása, amelyek az alaphatározatra lényegesen kihatottak. Ez a rendkívüli perorvoslat a ténybeli hibák korrigálására szolgál, amelyet követően lehetőséget teremt a helyes következtetések levonására és a megfelelő jogkövetkezmények alkalmazására. Perújítási indítvány a jogerőre képes és jogerős határozattal szemben nyújtható be”. „Az érintett alapjog korlátozása kapcsán érvényesül továbbá az átmenetiség követelménye is, mivel az eljárásba történő csatlakozását követően a terhelt élhet jogorvoslati lehetőségeivel: a másodfokú ítélet ellen fellebbezést vagy perújítást terjeszthet elő. Ezek a jogorvoslati fórumok a fentiek szerint hatékony jogorvoslatot jelentenek a bizonyítékok mérlegelésével és a tényállás megállapításával összefüggésben esetlegesen elkövetett jogalkalmazó hibák orvoslására.”²⁹

A fentiekre figyelemmel megállapítható, hogy a tisztességes eljárás követelményrendszere szempontjából a perújításra vonatkozó rendelkezések – a jogerő feloldása mellett – biztosítják a hatékony jogorvoslat lehetőségét és – elvileg – lehetővé teszik a terhelt számára az ügy újratárgyalását és akár eltérő határozat meghozatalát is. A perújítás tehát rendkívüli jogorvoslat, amely olyan esetekben ad lehetőséget a jogerő feltörésére, amikor is elsősorban a tények megállapítása hibás.³⁰

Mivel a rendkívüli jogorvoslat lényege az, hogy lehetőséget ad a jogerő feltörésére, ezért kizárólag rendkívüli fontossággal bíró feltételek fennállása esetén vehető igénybe.

A joggyakorlat-elemzés szempontjából a korábbi, illetve a hatályos Be. alábbi rendelkezései az irányadók:

V. 1. A perújítás feltételei

1998. évi XIX. törvény

408. § (1) A bíróság jogerős ítéletével elbírált cselekmény (alapügy) esetén perújításnak van helye, ha

a) az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy

1. a terheltet fel kell menteni, lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett intézkedést kell alkalmazni, illetve a büntetőeljárást meg kell szüntetni,

2. a terhelt bűnösségét meg kell állapítani, vagy lényegesen súlyosabb büntetést, intézkedés

²⁹22/2014.(VII.15.) AB határozat

³⁰ELEK Balázs: a jogerő a büntetőeljárásban. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012, 259. oldal

helyett büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél lényegesen súlyosabb intézkedést kell alkalmazni;

b) a terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt több jogerős ítéletet hoztak, vagy a terheltet nem a valódi nevén ítélték el;

c) az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel;

d) az alapügyben a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság tagja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte;

e) az alapügyben az ítéletet a XXV. Fejezet alapján a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták;

f) a köztársasági elnök a terhelttel szemben indult büntetőeljárás kegyelemből történő megszüntetéséről határozott;

(2) Az (1) bekezdés c) és d) pontja esetében perújításnak csak akkor van helye, ha

a) a perújítási okként megjelölt bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem bizonyítottság hiánya zárta ki, és

b) e bűncselekmény a bíróság határozatát befolyásolta.

(3) A perújításnak nem akadály, ha a (2) bekezdés a) pontjában megjelölt bűncselekmény miatt a felelősségre vonás büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok miatt maradt el.

(4) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti új bizonyítéknak kell tekinteni az olyan személy tanúvallomását is, aki az alapügyben a mentességi jogával élve a vallomástételt megtagadta.

(5) Perújításnak a terhelt terhére csak életében és csak az elévülési időn belül van helye. A perújítást nem zárja ki, hogy a terhelt büntetését végrehajtották, a terhelt javára szóló perújítást pedig az sem, hogy a terhelt büntethetősége megszűnt.

(6) E fejezet rendelkezéseit akkor is megfelelően alkalmazni kell, ha a perújítási indítványt a bíróság eljárást megszüntető vagy tárgyalás mellőzésével hozott végzése ellen terjesztették elő.

2017. évi XC. törvény

637. § (1) A bíróság jogerős ügydöntő határozatával befejezett büntetőeljárás esetén perújításnak van helye, ha

a) az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy

aa) a terheltet fel kell menteni, lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett intézkedést kell alkalmazni, illetve a büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy

ab) a terhelt bűnösségét kell megállapítani, vagy lényegesen súlyosabb büntetést, intézkedés helyett büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél lényegesen súlyosabb intézkedést kell alkalmazni,

b) a terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt több jogerős ügydöntő határozatot hoztak,

c) a terhelt az ügydöntő határozatban nem a valódi személyazonosságával szerepel és ez a határozat kijavításával nem orvosolható,

d) az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel,

e) az alapügyben a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság tagja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte,

f) a köztársasági elnök a terhelttel szemben indult büntetőeljárás kegyelemből történő megszüntetéséről határozott,

g) az alapügyet a CI-CII. Fejezet szerint fejezték be.

(2) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti új bizonyítéknak kell tekinteni az olyan személy tanúvallomását, aki az alapügyben a mentességi jogával élve a vallomástételt megtagadta.

(3) Az (1) bekezdés d) és e) pontja esetében perújításnak csak akkor van helye, ha

a) a perújítási okként megjelölt bűncselekmény elkövetését jogerős ügydöntő határozat megállapította, vagy ilyen ügydöntő határozat meghozatalát nem bizonyítottság hiánya zárta ki, és

b) e bűncselekmény a bíróság ügydöntő határozatát érdemben befolyásolta.

(4) A perújításnak nem akadályja, ha a (3) bekezdés a) pontjában megjelölt bűncselekmény miatt a felelősségre vonás az elkövető büntetethezességét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizáró ok vagy büntetethezességet megszüntető ok miatt maradt el.

(5) Az (1) bekezdés f) és – ha a terhelt elérhető – g) pontja esetén a perújítás lefolytatása kötelező.

638. § (1) Perújításnak nincs helye, ha a bíróság az eljárást azért szüntette meg, mert az ügyészség a vádat ejtette.

(2) Perújításnak a terhelt terhére csak életében és csak az elévülési időn belül van helye.

(3) A perújítást nem zárja ki, hogy a terhelt büntetését végrehajtották, a terhelt javára szóló perújítást pedig az sem, hogy a terhelt büntetethezessége megszűnt.

(4) A bíróság jogerős ügydöntő határozatának kizárólag a polgári jogi igény vagy a szülői felügyeleti jog kérdésében hozott rendelkezése ellen a polgári perrendtartásról szóló törvény szabályai szerint van helye perújításnak.

Fentiekből látható, hogy a perújítás okait mindkét törvény lényegében teljesen azonos módon, a lényegét nem érintő, kisebb szóhasználati eltéréssel szabályozza.

V. 2. A perújítás megengedhetősége

1998. évi XIX. törvény

412. § (2) A perújítási indítványt a bíróság másodfokú tanácsa tanácsülésen bírálja el.

(3) A perújítási indítvány a (2) bekezdés szerinti tanácsülés megkezdéséig visszavonható. Ha a 409. § (2) bekezdésének b) – f) pontjában felsoroltak valamelyike a perújítási indítványt akkor vonta vissza, amikor az ügyész azt a nyilatkozatával együtt még nem küldte meg a bíróságnak, a perújítási indítványt nem kell megküldeni a bíróságnak.

413. § (1) Ha a bíróság a perújítási indítványt alaposnak találja, a perújítást elrendeli, és az ügyet a megismételt eljárás lefolytatása végett megküldi az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnak, illetőleg a megismételt eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz teszi át, egyidejűleg az alapügyben hozott bármely rendelkezés végrehajtását felfüggesztheti, illetőleg félbeszakíthatja, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti. A 408. § (1) bekezdésének b) pontja esetében a bíróság az alapeljárást a 332. § (1) bekezdésének c) pontja alapján maga is megszüntetheti.

(2) Az alaptalan, az arra nem jogosulttól származó perújítási indítványt a bíróság elutasítja. A határozatot közli azzal, aki a perújítási indítványt előterjesztette, és ha az indítványt nem az ügyész terjesztette elő, az ügyésszel is.

(3) Az ugyanazon jogosult által a korábbival azonos tartalommal ismételten előterjesztett vagy egyébként a korábbival azonos tartalommal ismételten előterjesztett indítvány elutasítására vonatkozó határozat hozatalát a bíróság mellőzheti.

(4) A felmerült bűnügyi költséget a perújítási indítvány elutasítása esetén az indítványozó viseli, ha a perújítási indítványt az ügyész terjesztette elő, a bűnügyi költséget az állam viseli.

414. § (1) A perújítás elrendelése ellen fellebbezésnek nincs helye, a perújítási indítvány elutasítása miatt az indítványt előterjesztő fellebbezhet. A jogerős határozat elleni fellebbezés elbírálására vonatkozó határozat hozatalát a bíróság mellőzheti.

(2) A törvényszék végzése elleni fellebbezést az ítéletábra, az ítéletábra végzése elleni fellebbezést a Kúria tanácsülésen bírálja el.

2017. évi XC. törvény:

643. § (1) Ha az alapügyben a járásbíróság járt el elsőfokon, a törvényszék, ha a törvényszék járt el elsőfokon, az ítéletábra dönt a perújítás megengedhetőségének kérdésében.

(2) A perújítási indítványt a bíróság tanácsülésen bírálja el.

644. § (1) Ha a bíróság a perújítási indítványt alaposnak találja, a perújítást nem ügydöntő végzésével elrendeli, és – a (2) bekezdés kivételével – az ügyet a megismételt eljárás lefolytatására

a) megküldi az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnak vagy

b) átteszi a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.

(3) Ha a bíróság a 637. § (1) bekezdés b) pontja alapján rendeli el a perújítást, maga is hatályon kívül helyezheti az alapügyben hozott ítéletet, vagy annak a perújítással megtámadott részét és az 567. § (1) bekezdés b) pontja alapján megszüntetheti az eljárást.

(4) Ha a bíróság a 637. § (1) bekezdés f) pontja alapján rendeli el a perújítást, maga is hatályon kívül helyezheti az alapügyben hozott ügydöntő határozatot, vagy annak a perújítással megtámadott részét és meghozhatja a törvénynek megfelelő határozatot.

(5) A bíróság a perújítás elrendelésével egyidejűleg az alapügyben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés végrehajtását, illetve a jogerős ügydöntő határozatban foglaltak teljesítését felfüggesztheti, illetve felfüggesztheti, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti.

(6) Az alaptalan, illetve a törvényben kizárt, az arra nem jogosulttól származó vagy elkésett perújítási indítványt a bíróság nem ügydöntő végzésével elutasítja. A bíróság a perújítási indítványt elutasítja akkor is, ha az indítványozó, illetve a 637. § (1) bekezdés g) pontjára alapított perújítási indítvány esetén a terhelt elérhetelenné vált.

645. § (1) A perújítás elrendelése ellen nincs helye fellebbezésnek.

(2) A perújítási indítvány elutasítása miatt az indítványozó fellebbezhet, fellebbezésében azonban új perújítási okra nem hivatkozhat.

(4) A törvényszék végzése elleni fellebbezést az ítéletábra, az ítéletábra végzése elleni fellebbezést a Kúria tanácsülésen bírálja el.

V. 3. A megismételt eljárás lefolytatása

1998. évi XIX. törvény

415. § (1) Ha a bíróság – a tárgyalás eredményétől függően – megállapítja, hogy a perújítás alapos, az alapügyben hozott ítéletet vagy az ítéletnek a perújítással megtámadott részét hatályon kívül helyezi, és új ítéletet hoz, ha pedig a perújítást alaptalannak találja, azt elutasítja.

(2) Ha az alapügyben kiszabott büntetést összbüntetésbe foglalták, és a perújítás alapossága folytán az összbüntetési ítéletet is hatályon kívül kell helyezni, a bíróság az összbüntetési ítéletet is hatályon kívül helyezi, és – ha ennek feltételei fennállnak – lefolytatja az összbüntetési eljárást, feltéve, hogy ez az 574. § (1) bekezdése szerinti hatáskörét nem haladja meg; ellenkező esetben az iratokat az összbüntetési eljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező bíróságnak küldi meg.

(3) Ha a perújítási indítványt a terhelt javára terjesztették elő, az ítéletet a hátrányára nem lehet megváltoztatni.

(4) A perújítás elrendelése után hozott határozatok ellen az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak.

(5) Perújítás esetében az érdemben elbírált polgári jogi igényt újból el kell bírálni, ha ezt az ügyész, a terhelt vagy a magánfél indítványozza. Az ügyész vagy a terhelt indítványára a szülői felügyeleti jog megszüntetése tárgyában újból határozni kell. Kizárólag a polgári jogi igény vagy a szülői felügyeleti jog kérdésében azonban perújításnak (új eljárásnak) csak a polgári perben eljáró bíróságnál lehet helye az arra meghatározott feltételek alapján és eljárás szerint.

2017. évi XC. törvény

646. § (1) A perújítás elrendelése esetén a perújítási eljárás lefolytatására a Tizenegyedik, Tizenharmadik és Tizennegyedik Rész rendelkezéseit a perújítás jellegéből folyó eltérésekkel kell alkalmazni.

(2) A perújítási eljárásban előkészítő ülés tartásának nincs helye.

(3) A bíróság az alapügyben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés végrehajtását, illetve a jogerős ügydöntő határozatban foglaltak teljesítését felfüggesztheti, félbeszakíthatja, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti.

(4) A bíróság a terheltnek a tárgyalásra szóló idézéssel együtt – ha ez korábban nem történt meg – a perújítást elrendelő végzést is kézbesíti.

(5) A bíróság a vádirat helyett a perújítással megtámadott ítélet és a perújítást elrendelő végzés lényegét ismerteti a tárgyaláson.

(6) A perújítás lefolytatása során

a) a bizonyítás terjedelmét kizárólag az a perújítási ok határozza meg, amely miatt a perújítást elrendelték, és

b) nem rendelhető el olyan bizonyítás, amely a terhelt terhére szóló változást eredményezne, ha a perújítási indítványt a terhelt javára terjesztették elő.

647. § (1) Ha a bíróság megállapítja, hogy a perújítás alapos, az alapügyben hozott ítéletet vagy eljárást megszüntető végzést, illetve annak a perújítással megtámadott részét hatályon kívül helyezi, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz.

(2) A bíróság a perújítást elutasítja, ha

a) azt alaptalannak találja, illetve

b) a 637. § (1) bekezdés g) pontja alapján elrendelt perújítás során a terhelt elérhetetlenné vált.

VI. A perújítás, mint alkotmányos jog: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata ³¹

Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikkének (7) bekezdése deklarálja: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti”.

A korábbi Be. 3. § (3) bekezdése alapelveként rögzítette, hogy: a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedései ellen, illetve a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedésének elmulasztása miatt – e törvényben meghatározottak szerint – jogorvoslatnak van helye.

Ehhez képest – az Alaptörvény fenti rendelkezését meg nem ismételve – a Be. 39. § (1) bekezdés i) pontjában, a terhelti jogok között biztosítja a jogorvoslat lehetőségét.

Mindezen rendelkezésekből következően a rendes jogorvoslat mellett a rendkívüli perorvoslatok – így egyebek mellett a perújítás – lehetősége is biztosított.

Különösen így van ez a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárás esetén, amikor is mindkét vizsgált Be. kötelezővé tette, illetve teszi a perújítás elrendelését, ha azt a terhelt indítványozza. A jogalkotó ezen rendelkezés megalkotásánál –egész pontosan a hatályos Be-ben történő fenntartásánál - figyelemmel volt az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/343. számú irányelvére, amelynek 9. Cikke előírja, hogy: „ha a gyanúsított vagy a vádlott nem volt jelen a saját tárgyalásán ..., az érintett személynek joga van egy új tárgyaláshoz, vagy más olyan jogorvoslathoz, amely lehetővé teszi az ügy érdemi részének új elbírálását, ideértve új bizonyíték megvizsgálását, amely az eredeti határozat megváltoztatásához vezethet”.

Tekintettel arra, hogy a magyar büntetőeljárás rendszerében ez a jogorvoslat a perújítás, az alkotmányos, alapvető szintű rendelkezésekre figyelemmel indokolt megvizsgálni az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Alkotmánybíróság rendkívüli perorvoslattal kapcsolatos gyakorlatát és állásfoglalásait.

VI. 1. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata

A perújításhoz az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény³² (továbbiakban: *Egyezmény*) több Cikke (6., 13.), valamint a Hetedik, kiegészítő jegyzőkönyv 4. Cikke kapcsolódik. E Cikkék érvényesülését segítik az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának vonatkozó ajánlásai, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) ítélkezési gyakorlata.

Az EJEB-hez fordulás követelményeit tekintve főszabályként a perújítás hazánkban a „nem hatékony jogorvoslatok” közé sorolható, ugyanis azon jogorvoslatok sorába tartozik, amikor a kérelmezőnek (a jogerő után) több jogorvoslat áll rendelkezésére, amelyek közül egyet (a perújítást) kiválaszt, s a többi, kilátástalannak tűnővel nem próbálkozik már.³³ Ugyanakkor

³¹Készítette: dr. Tóth Andrea Noémi

³²Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről, Róma, 1950. november 4.

³³GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 70.

amennyiben a bíróság a perújítási indítvány megengedhetőségéről pozitív döntést hoz és ennek eredményeként az ügyet újratárgyalja a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság, „ez a perújítást érdemi jogorvoslattá lépteti elő”, s ettől a ponttól irreleváns, hogy az eljárás kimeneteleként a bíróság miként dönt.³⁴ Mindez azért is lényeges, mert a hat hónapos határidő az utolsó érdemi (hatékony) jogorvoslat kimerítésétől indul.³⁵

Ugyanakkor tárgyi okból elfogadhatatlannak minősülnek az EJEB előtt azon kérelmek, amelyek (polgári vagy) büntető ügyekben a perújítás sikertelenségét sérelmezik.³⁶

Az *Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (2000) 2. számú ajánlása* alapján az alperes állam választja meg a rendelkezésre álló eszközök közül, hogy melyik alkalmas leginkább eredeti állapot helyreállítására az EJEB által megállapított jogsértést követően, azonban a rendkívüli perorvoslatok (és így köztük a perújítás) lehet az egyik, ha nem az egyetlen hatékony eszköz.³⁷

A *Miniszteri Bizottság R(04) 6. számú ajánlása* a tagállamok felé a hazai jogorvoslatok fejlesztéséről³⁸ hangsúlyozza, hogy az Egyezmény 13. Cikkének megfelelően a tagállamok vállalják annak biztosítását, hogy minden olyan személy számára, akinek az Egyezményben lefektetett jogok és szabadságok megsértésével kapcsolatban valószínűsíthető panasa van, hatékony jogorvoslathoz jut a hazai hatóság előtt. A hatékonysággal kapcsolatban megfogalmazza, hogy ez a kötelezettség jogi és gyakorlati értelemben is fennáll, s hogy a panasz érdemét illetően döntést, továbbá a megállapított jogsértés megfelelő orvoslását eredményezze. Az ajánlás mellékletének 7. pontja kiemeli, hogy a hatékony jogorvoslat elsődleges követelménye, hogy az Egyezményben védett jogokat a nemzeti jogrendszeren belül biztosítsák. E tekintetben megállapítja, hogy az Egyezmény minden részes állam jogrendszerének szerves részévé vált és a bíróságok és végrehajtó hatóságok egyre jobban tiszteletben tartják az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát a hazai jogalkalmazásban, s egyre jobban tudatosodik bennük, hogy az államukat érintő ügyekben a Bíróság ítélete kötelező számukra. Ezt a tendenciát erősíti, hogy az EJEB által megállapított jogsértések alapját képező eljárások tekintetében megnőtt a kompetens hazai hatóságok általi újbóli kivizsgálás, illetve a perújítás lehetősége.

Megjegyzendő, hogy az „újbóli kivizsgálást” – amennyiben nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv megállapította, hogy hazai bíróság eljárásának lefolytatása vagy a bíróság jogerős ügydöntő határozata megsértette a törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés valamely rendelkezését, feltéve, hogy a nemzetközi emberi jogi szerv joghatóságának Magyarország alávetette magát – Magyarországon mind az 1998. évi³⁹, mind a 2017. évi büntetőeljárásról szóló törvény⁴⁰ alapján nem perújítás, hanem a felülvizsgálati eljárás biztosítja büntető ügyekben.

Az *Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(75) 11. számú ajánlása*⁴¹ előírta a tagállamoknak,

³⁴GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 73. és CZINE Ágnes, SZABÓ Sándor, VILLÁNYI József: *Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban*, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008, 95.

³⁵GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011,74.

³⁶GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 57.

³⁷A Miniszteri Bizottság R (2000) 2. sz. ajánlása a tagállamok felé az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletét követően egyes ügyek nemzeti szinten történő újbóli megvizsgálásáról és megnyitásáról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2000. január 19-én, a Miniszteri Küldöttek 694. ülésén): „*Megfontolva, hogy a Miniszteri Bizottságnak a bírósági ítéletek végrehajtásának ellenőrzése terén szerzett gyakorlata azt mutatja, hogy kivételes körülmények között az ügy újbóli megvizsgálása, illetve az eljárás újbóli megnyitása bizonyul a leghatékonyabb, ha nem az egyetlen eszköznek az eredeti állapot helyreállításához;*”

³⁸Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2004. május 12-én, 114. ülésén (2004. május 12-13.).

³⁹1998. évi XIX. törvény 416.§ (1) bekezdés g) pont.

⁴⁰2017. évi XC. törvény 649. § (4)-(5) bekezdései.

⁴¹Council of Europe Committee of Ministers Resolution (75) 11 On the Criteria governing proceedings held in the

hogy amennyiben a terhelt megfelelő értesítése elmaradt, gondoskodjanak az ítélet megsemmisítéséről. Nemcsak elmaradt értesítés, hanem szabályszerűen értesített, azonban önhibájából távol maradt terhelt számára is biztosította az ajánlás az ügy újratárgyalásának lehetőségét. Az EJEB gyakorlatában később mindez a *Colozza v. Italy* ügy⁴² kapcsán kötelező szabállyá is vált: ha a nemzeti jog engedélyezi a terhelt távollétében történő tárgyalást, akkor a terhelt számára biztosítani kell, hogy a tények újbóli vizsgálatát kikényszerítse, amennyiben utóbb tudomást szerez az ellene lefolytatott eljárásról. Ez a jogosultság a Bíróság álláspontja szerint abban az esetben is megilleti a terheltet, amennyiben megállapítható, hogy szökésével szándékosan arra törekedett, hogy kivonja magát a büntetőeljárás alól.⁴³ Az EJEB leszögezte, hogy a vádlott távollétében csak akkor tartható tárgyalás, ha az állam sikertelenül ugyan, de minden tőle elvárhatót megtett azért, hogy a terhelt kellő időben tudomást szerezzen a tárgyalás helyéről és időpontjáról. Ennek magyarázataként az szolgálhat, hogy a 6. cikk szerinti tisztességes eljárás valamennyi vádlottat megilleti, akár szabadlábban, akár letartóztatásban, akár szökésben van.⁴⁴ Mindezekkel összhangban a hazai jogalkotó a büntetőeljárás törvényben 1998 óta kötelező perújítási okként szerepelteti azt, ha a terhelt távollétében lefolytatott eljárást követően a jogerős ügydöntő határozat meghozatala után elérhetővé válik.⁴⁵

Az Egyezmény talán legtöbbször hivatkozott⁴⁶ 6. cikkét, a tisztességes eljáráshoz való jogot vizsgálva Grád András tanulmányában hivatkozta a *Nikitin v. Russia* esetet, melyben az EJEB kimondta, hogy nem sérti a tisztességes eljáráshoz fűződő jogot, ha a kérelmezőt a bíróságok felmentik, azonban a legfelsőbb bírói fórum perújítást rendel el az ügyben, aminek következtében a kérelmezővel szemben új eljárás indul.⁴⁷ Szintén e tanulmány emeli ki a *Kamasinski v. Austria* ügyet, amelyben a Bíróság kifejtette, hogy a 6. cikk 1. bekezdése lex specialisnek minősül a kevésbé szigorú követelményeket támaztó 13. cikkhez képest. Ezért a büntetőeljárás vonatkozásában a jogorvoslati joggal kapcsolatos panaszokat a Bíróság a tisztességes eljárás fogalmi körében bírálja el.⁴⁸ A 6. cikk sérelmét mondta ki az EJEB és marasztalta el Oroszországot abban az ügyben, melyben a hatóság által benyújtott perújítási kérelmet bírálta el a bíróság, s egy olyan körülményre hivatkozva súlyosította a kérelmező helyzetét, amely már az alap eljárásban is ismert volt a hatóság számára.⁴⁹ (Az ügy nem

Absence of the Accused.

⁴²Case of *Colozza v. Italy*, judgement of 12 February 1985. (Application no. 9024/80)

⁴³BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában, A tisztességes eljárás büntetőügyekben-emberijog-dogmatikai értekezés*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 205.

⁴⁴Case of *Colozza v. Italy*, judgement of 12 February 1985. (Application no. 9024/80), Idézi: BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában, A tisztességes eljárás büntetőügyekben- emberijog-dogmatikai értekezés*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 205.

⁴⁵2017. évi XC. törvény 637. § (1) g) pont és (5) bekezdés.

⁴⁶A Bíróság által közzétett statisztika alapján az összes ítélet több mint fele a 6. Cikkkel kapcsolatos. Magyarországgal szemben 1959-től 2017-ig összesen 472 ítélet született, ebből több, mint 300 a 6. Cikk sérelmével kapcsolatban. Lásd: Violations by Article and by States https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2017_ENG.pdf (2019. január 9.)

⁴⁷*Nikitin v. Russia*, judgment of 20 July 2004, no. 50178/99. Idézi: GRÁD András: *Büntetőjogi és büntetőeljárás kérdések az emberi jogok európai bíróságának gyakorlatában*, Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, 2006/3, 60. és GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 359., továbbá: Guide on Article 4 of Protocol No.7. to the European Convention on Human Rights, Right t be tried or punished twice, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2018, 17.

⁴⁸*Kamasinski v. Austria*, judgment of 19 December 1989, Series A no. 168. GRÁD András: *Büntetőjogi és büntetőeljárás kérdések az emberi jogok európai bíróságának gyakorlatában*, Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, 2006/3, 60. és GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 359.

⁴⁹*Pravednaya v. Russia*, judgement of 18 November 2004, no. 69529/01. Idézi: GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 269.

büntetőeljáráásban született, de az abban foglaltak irányadóak tekinthetők büntető ügyekben is.)

Szintén a tisztességes eljáráshoz való jog körében bírálta el a Bíróság a kérelmet a *Savinskiy v. Ukraine*⁵⁰ ügyben, amelyben egy felsőbíróság elnöke a jogerős ítélettel szembeni személyes elégedetlenség miatt rendelte el a perújítást, bármilyen új tény vagy körülmény fennállásának hiányában.

Az Egyezmény Hetedik, kiegészítő jegyzőkönyvének 4. Cikke a kétszeres eljárás alá vonás vagy büntetés tilalma alóli megengedett kivételként tartalmazza annak lehetőségét, hogy „az adott állam büntetőtörvényeinek és büntető eljárási törvényeinek megfelelően az eljárást újból megindítsák, ha új, vagy újjólag feltárt tények, vagy az eljárás alapvető hibái természetüknél fogva kihatással vannak a meghozott ítéletre”, mely tartalmában a hazai jogban a perújítást jelenti. E Ciktől az Egyezmény 15. Cikkére hivatkozással (háború; nemzet létét fenyegető más rendkívüli állapot) sem lehet eltérni. A perújítási eljárás lefolytatása tehát főszabály szerint nem sérti e cikket, különösen, ha a kérelmező kezdeményezte.⁵¹

A Hetedik, kiegészítő jegyzőkönyv 4. Cikkének sarkalatos kérdése volt a Bíróság gyakorlatában az „új eljárás” fogalmának meghatározása. A *Gradinger v. Austria* ügyben azért marasztalta el az EJEB Ausztriát, mert különböző törvényi tényállások és különböző vizsgálati eredmények alapján, de mégis ugyanazon cselekmény miatt folytatták le ismételt az eljárást a kérelmezővel szemben. Az egyik eljárás szerint ugyanis a kérelmező halálos közúti balesetet okozott ittas állapotban, azonban az alkohol szintje nem haladta meg a szabálysértési értékhatárt, így a cselekmény nem minősült ittasan elkövetettnek. Egy másik, hatóság által lefolytatott vizsgálat alapján azonban kimutatták, hogy a szabálysértési értékhatár feletti mennyiségű alkohollal kellett a kérelmező szervezetében lennie a baleset időpontjában. Ezzel a döntéssel némileg ellentétesen döntött az EJEB egy másik kérelmező indítványáról,⁵² amely azt sérelmezte, hogy gondatlanságból elkövetett és személyi sérüléssel járó közúti balesetet két külön eljárásban bíráltak el és marasztalták el a kérelmezőt: egyikben a gondatlan járművezetés, másikban a gondatlanságból okozott testi sértés miatt. Az EJEB okfejtése szerint bár ugyanazon cselekményt két eljárásban bíráltak el, mégsem minősült az eset kétszeri elítélésnek és ezzel nem sérti a Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikkét.⁵³ Megjegyezte a Bíróság, hogy célszerűbb lett volna egy eljárásban elbírálni a cselekményt, ám önmagában ennek hiányából még nem vonható le következtetés az Egyezmény megsértésére. Ez különösen azért nem állapítható meg, mert a később eljárt bíróság beszámította az általa kiszabott büntetésbe a szabálysértési bírságot, tehát a büntetések nem halmozódtak.⁵⁴ Szintén nem sérül a kétszeres eljárás alá vonás és kétszeres értékelés tilalma, ha a két kiszabott szankció egyike egyértelműen nem büntetőjogi szankció (például polgári eljárásban alkalmazott cégvezetéstől való eltiltás). A Bíróság gyakorlatában azonban a szabálysértési eljárás büntetőjogi jellegűnek minősül, ezért ezzel a részes állam megvalósíthatja e cikk sérelmét. Szintén sértheti a kétszeres eljárás tilalmát az adóeljárási kiszabott bírság, amely nemcsak az adóhiány megtérítését szolgálja, hanem mértéke miatt egyértelműen büntető jellegű is.⁵⁵

⁵⁰*Savinskiy v. Ukraine*, Second Section Decision as to the Admissibility of Application no. [6965/02](#) 4.

⁵¹*Fadin v. Russia*, judgement of 27 July 2006, Application no. 58079/00. Idézi: GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 444.

⁵²*Oliveira v. Switzerland*, judgment of 30 July 1998, Application No. [25711/94](#)

⁵³Idézi: GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 444-445. és CZINE Ágnes, SZABÓ Sándor, VILLÁNYI József: *Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárási rendszerben*, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008, 219. és 319.

⁵⁴TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárási rendszer az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélezés tükrében*, KJK Kerszöv Kiadó, Budapest, 2001, 52.

⁵⁵GRÁD András- WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, Negyedik, bővített kiadás, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, 446., valamint Guide on Article 4 of Protocol No.7. to the

VI. 2. A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata

Kronológiai sorrendben haladva a magyar Alkotmánybíróság a perújítással összefüggésbe hozható, következő jelentősebb megállapításokat tette:

A 42/1993. (VI. 30.) AB határozatban azon törvény alkotmányellenességét állapította meg az Alkotmánybíróság, amely több egyéb rendelkezése mellett lehetővé kívánta tenni, hogy a terhelt terhére kötelező az ügyészi perújítási indítvány benyújtása, a bíróság számára pedig a perújítás elrendelése a büntetőség elévülési idejének eltelte után is. Mindezzel a jogalkotó sértette az alkotmányos büntetőjog egyik alappilléret, a jogállamiság elvét és ezzel együtt a jogerő tiszteletének elvét is.

A 14/2004. (V. 7.) jelentős elvi tartalommal bíró AB határozat: „Az Alkotmánybíróság a terhelt távollétében lefolytatott büntetőeljárást – az alkotmányellenesnek talált és pro futuro, illetve ex nunc hatállyal megsemmisített rendelkezések kivételével – nem ítélte alkotmányellenesnek. Az Alkotmánybíróság véleményének kialakításánál számításba vette a külön eljárásban hozott jogerős bírósági határozat elleni rendkívüli jogorvoslat, a perújítás sajátos szabályait is. Eszerint: önálló perújítási ok, ha az alapügyben az ítéletet a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták, perújítást azonban csak a terhelt javára lehet indítványozni. Ennek csupán az a feltétele, hogy a terhelt a tartózkodási helyéről idézhető legyen. A perújítási eljárást ebben az esetben soron kívül kell lefolytatni. A perújítást elrendelő bíróság az alapügyben hozott bármely rendelkezés végrehajtását felfüggesztheti, illetőleg félbeszakíthatja [korábbi Be. 392. § (1) bekezdés e) pont, 395. § (3) bekezdés, 397. § (4) bekezdés, 399. § (1) bekezdés]. Az Alkotmánybíróság szerint e szabályok megfelelő eljárási garanciát jelentenek a határozatban kifejtett alkotmányos követelményeknek megfelelően szabályozott eljárásban megszülető, a terhelt számára hátrányosan téves jogerős bírósági ítéletek korrekciójára – immár a terhelt közreműködése mellett.”⁵⁶ Ez a határozat a hazai jogrendszer és az EJEB vonatkozó gyakorlata összhangja tekintetében alapvető fontosságú.⁵⁷

Csaknem tíz évvel később az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezésre (egyedi normakontroll eljárásban) a 6/2009. számú Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.⁵⁸ „A támadott jogegységi határozat rendelkező része rögzíti, miszerint ha a bíróság a bűncselekményegységbe tartozó cselekményt jogerősen elbírálta, határozata e bűncselekmény tekintetében *res iudicata*-t eredményez. A Legfelsőbb Bíróság ezért akként rendelkezett, hogy nincs helye újabb vádemelésnek olyan rész-cselekmény miatt, amely a már elbírált bűncselekmény egységébe tartozik, de nem képezte a jogerős határozatban megállapított tényállás részét. A Legfelsőbb Bíróság mindezekre tekintettel előírta, hogy az ilyen esetekben – a korábbi Be. 408. § (1) bekezdés a) 2. pontja alapján – csakis perújításnak lehet helye.”⁵⁹ Az indítványozó szerint ez a jogértelmezés sérti az Alaptörvényben foglalt tisztességes eljáráshoz való alapjogot. A bíró ugyanis szükségszerűen az alapügyben nem vizsgált cselekmények tekintetében a terhelt

European Convention on Human Rights, Right to be tried or punished twice, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2018, 9, 11.

⁵⁶14/2004. (V. 7.) III. C. pont.

⁵⁷A határozattal kapcsolatos dogmatikai és alkotmányjogi érvek vizsgálatát lásd: BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában, A tisztességes eljárás büntetőügyekben- emberijog-dogmatikai értekezés*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 205-208.

⁵⁸3103/2013. (V. 17.) AB határozat.

⁵⁹3103/2013. (V. 17.) AB határozat [1].

bűnösségét vizsgálja, holott a cél a perújítás megengedhetőségének vizsgálata lenne. „A perújítás megengedhetősége kérdésében döntést hozó bíróság a bírósági eljárás lefolytatásának lehetőségét vizsgálja egy addig el nem bírált terhelti magatartás vonatkozásában, lényegében tehát az ügyészi vádmonopóliumból fakadó döntési jogkört gyakorolja, hiszen olyan – önállóan is bűncselekményt megvalósító – cselekmény tekintetében dönt a bírósági eljárás kérdéséről, amellyel összefüggésben korábban nem került sor vádemelésre.” Mindez sérti a védelemhez való jogot és a fegyveregyenlőség elvét is, hiszen az eljárásban „kezdő iratnak” a perújítást elrendelő bírósági végzés tekintendő, vádirat pedig nincs, a terhelt nem ismerheti meg azokat a hatáskörre és illetékességre, az indítványozott bizonyítási eljárásra, a bűnösséget a vádhatóság álláspontja szerint alátámasztó bizonyítékokra stb. vonatkozó adatokat. Az indítványozó megítélése szerint a jogegységi határozat túlzott mértékben terjeszti ki a perújítás, azaz a jogerő áttörésének – egyébként kivételes – lehetőségét, ezáltal a jogbiztonság alkotmányos követelményét is sérti.

Az Alkotmánybíróság az indítványt nem találta megalapozottnak. Érvelése szerint: „Az indítványozó bíró álláspontjával szemben az Alkotmánybíróság megítélése szerint önmagában nem sérti a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogát az a körülmény, hogy olyan cselekmények esetén nincs helye önálló bírósági eljárásnak (és vádemelésnek sem), amelyek a bíróság által korábban jogerősen elbírált cselekményekkel egységet képeznek. Az, hogy erre az esetre a támadott norma perújítási eljárás lefolytatását írja elő, nem jelenti az ügyészi vádmonopólium, illetőleg a funkciómegosztás alkotmányos elvének a sérelmét. Az ügyész alkotmányos joga és kötelezettsége a bűncselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonását kezdeményezni. E feladatát az ügyész jellemzően vádirat benyújtásával és a vád bíróság előtti képviseletével teljesíti. A jelen esetkörben is az ügyész az, aki a terhelt felelősségre vonását kezdeményezi, tekintettel azonban az általa elkövetett cselekmény és a bíróság által korábban már jogerősen elbírált cselekmény közötti büntetőjogilag releváns összefüggésekre, a bűnösség megállapítására és a jogkövetkezmények megállapítására irányuló eljárás kivételesen nem vádirat, hanem perújítás lefolytatását célzó perújítási indítvány előterjesztésével veszi kezdetét (illetőleg nyílik meg újra). Ebben az esetben is az történik tehát, hogy a közvádoló – mivel a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapíthatónak találja – bírósági eljárást kezdeményez, melynek célja a tényállás feltárása, a terhelti felelősség és az esetleges jogkövetkezmények felőli bírósági döntés. A tisztességes eljáráshoz való jog szempontjából indifferens, hogy a fenti eljárás nem “önállóan” indul meg, hanem egy már jogerősen lezárt, de – az akkor eljárt bíróság által nem vizsgált, ugyanakkor mind a jogi minősítésre, mind pedig a szankcióra kiható további cselekmények, mint új körülmények miatt – ismét megnyíló bírósági eljárásban vizsgálják az adott személy terhére rótt cselekményét. Ebben az esetben is az ügyész, mint közvádoló dönti el diszkrecionális jogkörében, hogy a szóban forgó cselekmények miatt kezdeményezi-e a bíróság eljárását, pontosabban a korábban lezárt eljárás ismételt megnyitását, amelynek célja ugyanakkor az újabb cselekmények miatti teljes (ebben a részben önállóan tekinthető) bírósági eljárás lefolytatása. (Arról van szó tehát, hogy a bíróság a perújítás eredményeképpen korábban lezárult, de újra megnyitott eljárásán belül folytatja le a kvázi önálló eljárást és hoz kvázi önálló döntést az újabb cselekmények tekintetében, majd – a bűnösség, valamint a folytatólágosság megállapítása esetén – a korábban elbírált és az újonnan elbírált cselekményeket együttesen figyelembe véve, egységes döntést hoz.)

A perújítás megengedhetősége kérdésében döntést hozó másodfokú bíróság – az indítványozó bíró érvelésével szemben – nem az elkövető bűnösségét vizsgálja. Eljárásának célja egyrészt annak megállapítása, hogy a perújítási indítványban megjelölt cselekmény – nem vizsgálva e tekintetben a terhelt bűnösségét – és az indítvánnyal érintett korábbi eljárásban vizsgált cselekmények között a folytatólágos egység megállapítását megalapozó összefüggések fennállnak-e, másrészt annak vizsgálata, hogy az újabb cselekményekre tekintettel valószínűsíthető-e a terhelt lényegesen súlyosabb szankcióval sújtása. A megengedhetőség kérdésében döntést hozó bíróság tehát bizonyítási eljárást nem folytat le, a közvádoló által az

indítványban megjelölt bizonyítékokat nem értékeli, a terhelt bűnösségét nem vizsgálja, kizárólag a per újbóli megnyitásának elrendelése szempontjából megválaszolendő jogkérdések felől határoz. A bíró tehát ebben a speciális eljárásban nem gyakorol ügyészi jogosítványt, eljárását ugyanis maga a perújítási indítvány alapozza meg, eljárásának kereteit pedig szintén a perújítási indítvány iránya, illetőleg az indítványban megjelölt cselekmény határozza meg.”⁶⁰

Néhány hónappal később az Alkotmánybíróság a 25/2013. (X. 4.) AB határozatban a rendkívüli perorvoslatok és a jogerő viszonyával kapcsolatban így érvelt: „Az eljárási jogokban biztosított rendkívüli jogorvoslati lehetőségek a jogerő áttörésének kivételes esetei. Önmagában az anyagi igazság érvényre juttatása, vagyis az anyagi és eljárási jogszabályoknak mindenben megfelelő, igazságos döntés általában még nem szolgál elégséges alkotmányos igazolásaként a bírói döntések jogerejének áttöréséhez. A rendkívüli jogorvoslati lehetőségek garantálása és eljárások lefolytatása különösen azokban az esetekben indokolt, amikor a jogerős döntés olyan jogi hibában, avagy ténybeli tévedésben szenvedhet, amely feltétlenül szükségessé teszi az érintett jogainak, vagy jogos érdekeinek megóvását, így kiküszöbölésükhöz fűződő érdek felülmúlja a döntés jogerejének tiszteletéhez, illetve ezen keresztül a jogállam stabilitását adó jogbiztonság érvényesüléséhez kapcsolódó érdeket. Másként fogalmazva az ilyen kivételes esetekben inkább a bírói döntés jogerejének feloldása szolgálja a bírói döntésekbe vetett közbizalom megőrzését és erősítését, mintsem a jogi hibában, vagy tévedésben szenvedő döntés jogerejének tisztelete. Valamennyi eljárásjogi garancia érvényesülése ellenére, illetve ellensúly működésének dacára, a bíróság pontos ténymegállapítási, illetőleg jogalkalmazói munkája mellett sem zárhatók ki az eljárásnak olyan súlyos tévedései, amelyek reparálására már csak a rendkívüli jogorvoslati eljárás biztosíthat lehetőséget. Annak a kérdése, hogy pontosan mely esetekben élvezhet előnyt az anyagi igazság érvényesítése, vagyis mely esetekben indokolt a rendkívüli jogorvoslati reparáció, számos körülménytől, így többek között az eljárás típusától, az ügy jelentőségétől, a hiba súlyától, vagy a tévedés nagyságától tehető függővé.

Az Alkotmánybíróság meglátása szerint a büntetőeljárás ebben a vonatkozásban megkülönböztetett helyet foglal el a többi eljárásjog között. A büntetőeljárás ugyanis az állami büntetőjogi igény és szankciórendszer érvényesítésének eljárási rendje, amely közhatalmi jellegéből és jogkövetkezéseinek természetéből adódóan szükségszerűen korlátozza az egyének alkotmányos alapjogait. Éppen ezért a bűnügyek esetében különös jelentőséghez jutnak a bírósági eljárás tévedéseit reparáló rendkívüli jogorvoslati szabályok, illetve e szabályok értelmezése és érvényesítése. Ezt a felfogást erősítik a büntetőeljárás azon rendelkezései is, amelyek a terhelt javára irányuló rendkívüli jogorvoslatok érvényesíthetőségét nem kötik határidőhöz, sőt a perújítási, illetve felülvizsgálati eljárás lefolytatásának a törvény feltételei szerint az sem jelenti akadályát, ha a terhelt büntethetősége megszűnt. [korábbi Be. 408. § (5) bekezdés, Be. 418. § (2) bekezdés, Be. 432. §] A büntetőjogi szankciórendszer megtorló és a terhelt alkotmányos alapjogait súlyosan korlátozó jellege miatt az Alkotmánybíróság arra a felismerésre jutott, hogy a bírói döntés jogerejének tisztelete semmiképpen nem élvezhet előnyt az anyagi igazság érvényesülésével szemben azokban az esetekben, amikor a bűnügyekben ítélező bíróságok a terhelt hátrányára vétnek hibát a jogalkalmazásban, avagy a releváns tények rekonstruálásában tévednek.”⁶¹

„Az Alkotmánybíróság figyelmét nem kerülte el az sem, hogy a büntetőeljárás törvény perújítási oknak tekinti, ha az ügyben a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság tagja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem bizonyítottság hiánya zárta ki és e bűncselekmény a bíróság határozatát befolyásolta [korábbi Be. 408. § (1) bekezdés 2. d) pont, valamint a korábbi Be. 408. § (2) bekezdés a) és b) pontjai.] Az

⁶⁰3103/2013. (V. 17.) AB határozat [19]-[20].

⁶¹25/2013. (X. 4.) AB határozatban [36]-[37].

Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben azt állapította meg, hogy a perújítás ezen oka kétségkívül megalapozza a pártatlanság sérelmét is, azonban a pártatlanság hiánya semmiképpen sem szűkíthető erre az esetre. Az Alkotmánybíróság így arra a következtetésre jutott, hogy a perújítás ezen oka nem szolgálhat a felülvizsgálatnak a korábbi Be. 416. § (1) bekezdés c) pontjában meghatározott okát felváltó alternatívaként.⁶²

A 22/2014. (VII. 15.) AB határozatban a perújítással kapcsolatban az alábbiakat fejt ki az Alkotmánybíróság: „A perújítás rendeltetése az alapügy befejezése után megállapítható hibák orvoslása, amelyek az alaphatározatra lényegesen kihatottak. Ez a rendkívüli perorvoslat a ténybeli hibák korrigálására szolgál, amelyet követően lehetőséget teremt a helyes következtetések levonására és a megfelelő jogkövetkezmények alkalmazására. Perújítási indítvány a jogerőre képes és jogerős határozattal szemben nyújtható be. A perújítás elrendelése a perújítási eljárásban felvett bizonyítás alapján a bíróság az alapügyben hozott határozatot részben vagy egészben hatályon kívül helyezi, és új határozatot hoz. A perújítási eljárásban hozott határozatok ellen a rendes eljárási szabályok szerint van helye jogorvoslatnak.”⁶³

„Az érintett alapjog korlátozása kapcsán érvényesül továbbá az átmenetiség követelménye is, mivel az eljárásba történő csatlakozását követően a terhelt élhet jogorvoslati lehetőségeivel: a másodfokú ítélet ellen fellebbezést vagy perújítást terjeszthet elő. Ezek a jogorvoslati fórumok a fentiek szerint hatékony jogorvoslatot jelentenek a bizonyítékok mérlegelésével és a tényállás megállapításával összefüggésben esetlegesen elkövetett jogalkalmazói hibák orvoslására.

Az eljárásba másodfokon becsatlakozó terhelt tehát azon túl, hogy a másodfokú bíróság eljárásában – a tisztességes eljárás garanciális elemeinek érvényesülése következtében – lehetőséget kap a bizonyítási eljárás alakítására, a másodfokú ítélet meghozatalát követően sincs elzárva attól, hogy ezen döntéssel szemben hatékony, a döntést érdemben befolyásoló jogalkalmazói hibák kiküszöbölésére alkalmas jogorvoslattal éljen.

A jogorvoslathoz való jog érvényesíthetőségének valamennyi kontextusát áttekintve, a jogkorlátozás mértékét és az eljárási garanciákat összességükben értékelve az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a jogkorlátozás mértéke nem aránytalan. Ennek megfelelően az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének megsértését a jogorvoslathoz való joggal összefüggésben a korábbi Be. 531. § (5) bekezdése kapcsán nem állapította meg.”⁶⁴

Újabb, perújítással kapcsolatban hozott 3142/2016. (VI. 29.) AB végzésben – amellett, hogy megerősítette, hogy a perújítás megengedhetősége tárgyában hozott döntés nem tekinthető érdemi döntésnek – az Alkotmánybíróság saját hatáskörét illetően is érvelt: „Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdése, valamint az Abtv. 27. §-a alapján az Alkotmánybíróságnak nem feladata a konkrét jogvitákban való ítélezés, kizárólag arra van hatásköre, hogy alkotmányossági szempontból vizsgálja felül az eléje tárt bírói döntést, és amennyiben a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet észlel, azt kiküszöbölve, az alapjogi sérelmet orvosolja. A fentieket összegezve az indítványozó valójában nem a bíróságok sérelmezett végzéseinek alkotmányossági vizsgálatát kérte, hanem azt kívánta elérni, hogy a perújítás megengedhetősége tárgyában elfoglalt bírói álláspontot változtassa meg az Alkotmánybíróság. A perújítás megengedhetőségének kérdése azonban nem tekinthető érdemi döntésnek. Az indítványozó által elérni kívánt eredményt – a szerinte nem megalapozott – minősítés megváltoztatását közvetlenül nem váltja ki. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdése, valamint az Abtv. 27. §-a alapján azonban az Alkotmánybíróságnak amúgy sem feladata a konkrét ítélezés, kizárólag arra van hatásköre, hogy alkotmányossági szempontból vizsgálja felül az eléje tárt bírói döntést, és kiküszöbölje az azt érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet

⁶²25/2013. (X. 4.) AB határozatban [47].

⁶³22/2014. (VII. 15.) AB határozat [99].

⁶⁴22/2014. (VII. 15.) AB határozat [107]-[109].

{3315/2014. (XI. 21.) AB végzés, Indokolás [16]; 3014/2015. (I. 27.) AB végzés, Indokolás [14]; 3029/2013. (II. 12.) AB végzés, Indokolás [16]; 3027/2014. (II. 17.) AB végzés, Indokolás [20]; 3168/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [13]; 3091/2013. (IV. 19.) AB végzés, Indokolás [12]}”.⁶⁵

A 3218/2018. (VI. 21.) AB végzésben pedig az Alkotmánybíróság visszautasította indítványt, szintén arra hivatkozással, hogy a perújítást elutasító végzés nem tartozik az ügydöntő határozatok körébe.

Az indítványozó a Tatabányai Törvényszék előtt terjesztett elő perújítási indítványt, amelyet a bíróság elutasított. Fellebbezés folytán a Győri Ítéltáblához került az ügy, amely az elutasító végzést helyben hagyta. Az indítványozó felülvizsgálati eljárást kezdeményezett az elutasító végzéssel szemben a Kúriánál, amely azt mint törvényben kizártat elutasította, hiszen az nem tartozik az ügydöntő határozatok sorába, amellyel szemben felülvizsgálat vehető igénybe. Az indítványozó a jogi képviselőjével alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz a Kúria végzése és az 1998. évi büntetőeljárás törvény egyes rendelkezései ellen. Érvéle szerint „a perújítási kérelem során indult eljárásban hozott végzés eredményét tekintve egyenértékű az eljárást megszüntető végzéssel, így ezt is ügydöntőnek kellene tekinteni, de legalább a felülvizsgálat lehetőségét biztosítani kellene”.⁶⁶ Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Ügyrendje alapján nem minden, a Kúria által felülvizsgálati eljárásban hozott határozattal szemben nyújtható be alkotmányjogi panasz. Ilyen különösen a felülvizsgálati indítványt elutasító végzés, mert az indítványt nem érdemben bírálta el a Kúria, hanem azt mint törvényben kizártat, elutasította.⁶⁷ (Mindezek mellett az Alkotmánybíróság az eljárásában megvizsgálta azt is, hogy a Győri Ítéltábla által hozott jogerős végzéssel szemben fennáll-e az alkotmányjogi panasz befogadásának lehetősége, azonban azt állapította meg, hogy az indítványozó túllépte a törvény által megállapított határidőt és igazolási kérelmet sem nyújtott be.)⁶⁸

⁶⁵3142/2016. (VI. 29.) AB végzés [18].

⁶⁶3218/2018. (VI.21.) AB végzés [10].

⁶⁷3218/2018. (VI.21.) AB végzés [15].

⁶⁸3218/2018. (VI.21.) AB határozat [17].

VII. A vizsgálat megállapításai

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja által feltett kérdések alapján a vizsgálatot a törvényszékek "külső okok" által eredményezett késelelemmel ugyan, de valamennyien elvégezték és egy kivétellel összefoglaló jelentésüket az illetékes ítélőtábla részére megküldték. Egy törvényszék közvetlenül a Kúriára terjesztette fel jelentését, a joggyakorlat-elemző csoport azonban gondoskodott arról, hogy az illetékes ítélőtábla büntető kollégiumának vezetőjén keresztül kerüljön sor utóbb a tényleges felterjesztésre. Az ítélőtáblák a vizsgálatot elvégezték és legkésőbb 2019. év elején a törvényszékek által elvégzett vizsgálat anyagait összegző jelentésüket a joggyakorlat-elemző csoport részére megküldték.

A csoport a jelentések elemzése során megállapította, hogy egyes törvényszékekről, illetve ítélőtáblákról nem valamennyi kérdésre érkezett válasz, azonban a beérkezett anyag legalábbis a reprezentatív mintavételhez elegendő volt, így az összefoglaló vélemény elkészítésének nem volt akadálya.

A vizsgálat lényegében felülről irányított volt, mivel a joggyakorlat-elemző csoport egyértelműen meghatározta a törvényszékek és az ítélőtáblák részére, hogy mely kérdésekben várja az összefoglaló, illetve elemző válaszokat. Ezek részben statisztikai jellegű adatszolgáltatásra, a továbbiakban pedig a feltett kérdésekre adandó elemző válaszokban nyilvánultak meg.

A törvényszékek, valamint az ítélőtáblák összefoglaló jelentésének megérkezését követően a joggyakorlat-elemző csoport bíró tagjai ezeket megvizsgálták és az ezekből leszűrt tapasztalatokat ítélőtáblánként, valamint a Kúria ügyeire vonatkozóan elemezték.

Szükséges megjegyezni, hogy a csoport elemző munkájának elsődleges alapja az ítélőtáblák büntető kollégium vezetői által készített, rendkívül alapos, lényegre törő és tartalmi elemzést is magába foglaló összefoglaló volt.

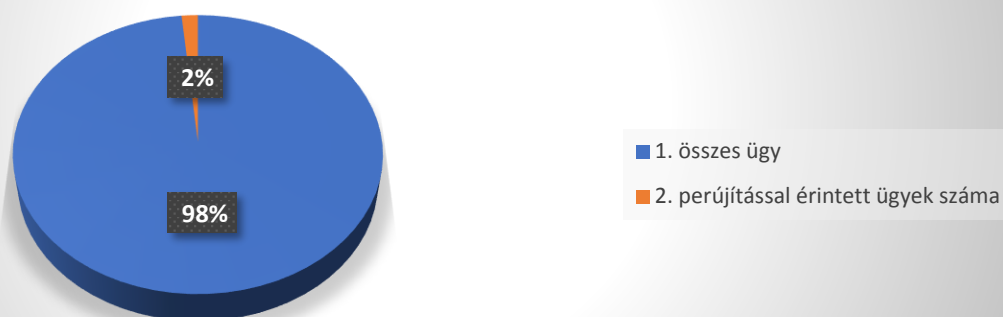
A vizsgálat kizárólag statisztikai adatolásra alapítva a 2012 – 2016-ig terjedő 5 évre, míg a részletes elemzés a 2016 – 2017 években jogerősen befejezett perújítási ügyekre vonatkozott. Nem lehet azonban eltekinteni attól, hogy 2018. július 1. napján hatályba lépett a 2017. évi XC. törvény, azaz az új Büntetőeljárás törvény. Ahogy az előzőekben már utaltunk rá, függetlenül attól, hogy az új Be. jelentős (konceptcionális) változást nem eredményezett, a joggyakorlat-elemzés célja a jövőre vonatkozóan is segíteni a bíróságokat, illetve orientálni a bírósági gyakorlatot a perújításra vonatkozóan. Ezért szükségesnek tartottuk, hogy az egyes vizsgált jogintézmények perújításra vonatkozó jogintézmények kapcsán kitérünk az új Be. vonatkozó rendelkezésére is.

Az elemzés során a csoport figyelemmel volt a Legfőbb Ügyészség képviselője által csatolt a perújítással kapcsolatos ügyészi tevékenységre vonatkozó vizsgálati anyagra is. Kétségtelen, hogy ez korábbi időszakot fogott át (2008-2009.), azonban a jelentés felhasználható volt, mivel lényegében a joggyakorlat-elemző csoport megállapításait igazolta, arányaiban eltérést a korábbi időszakra tekintettel sem tartalmazott.

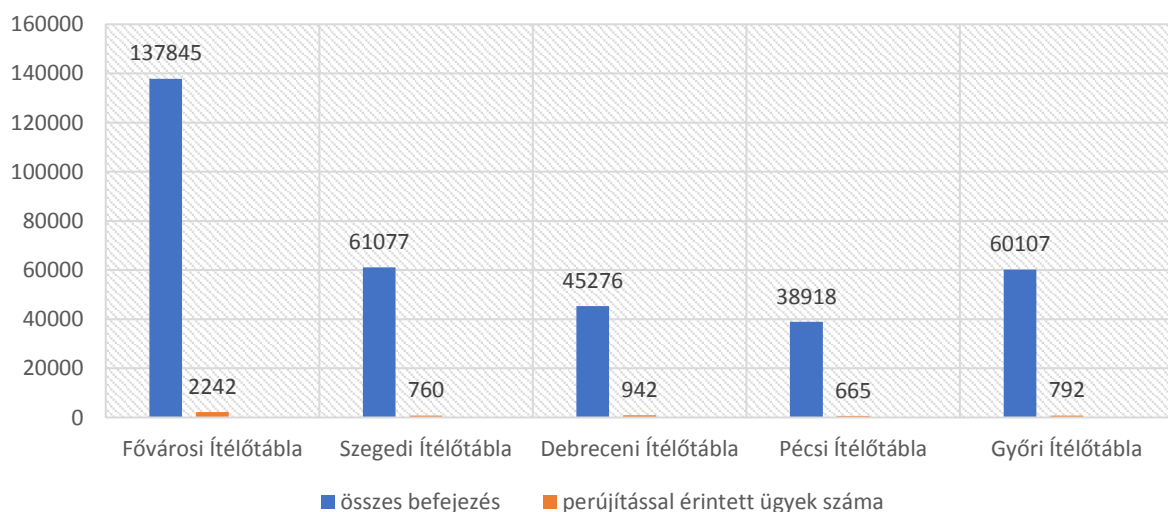
VII. 1. A befejezett és a perújítással érintett ügyek aránya a 2012-2016. években

	<u>ÖSSZES BEFEJEZETT ÜGY</u>	<u>PERÚJÍTÁSI INDÍTVÁNYOK</u> <u>SZÁMA</u>
Fővárosi Ítéltábla	137845	2242
Szegedi Ítéltábla	61077	760
Debreceni Ítéltábla	45276	942
Pécsi Ítéltábla	38918	665
Győri Ítéltábla	60107	792
Összesen	343223	5401

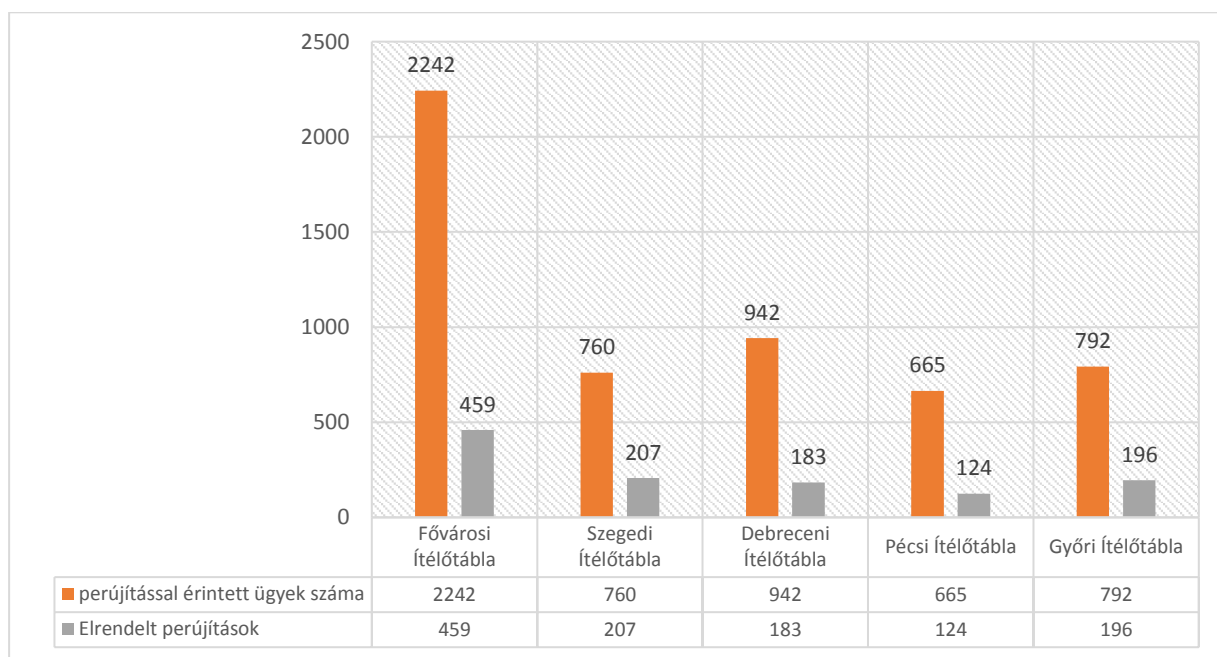
A perújítással érintett ügyek aránya a vizsgált időszakban befejezett összes ügghöz viszonyítva

A befejezett ügyek aránya ítéltáblák szerint

	<u>ÖSSZES BEFEJEZETT</u> <u>ÜGY</u>	<u>PERÚJÍTÁSI</u> <u>INDÍTVÁNYOK</u> <u>SZÁMA</u>	<u>ELRENDELT</u> <u>PERÚJÍTÁSOK SZÁMA</u>
Fővárosi Ítéltábla	137845	2242	459
Szegedi Ítéltábla	61077	760	207
Debreceni Ítéltábla	45276	942	183
Pécsi Ítéltábla	38918	665	124
Győri Ítéltábla	60107	792	196
Összesen	343223	5401	1169

A fenti táblázatokból és grafikonokból látható, hogy a vizsgált időszakra vonatkoztatva befejezett peres ügyekhez viszonyítva a perújítással érintett ügyek száma alapvetően alacsonyabbnak mondható, országos átlagban az összes ügy körülbelül 2 %-a. Megállapítható továbbá, hogy – természetesen – a legnagyobb ügyforgalommal bíró Fővárosi Ítéltábla területén került sor a legtöbb perújítási indítvány benyújtására és a perújítás elrendelésére. Ezt meghaladóan jelentősebb eltérés csak a Debreceni Ítéltábla területén volt megállapítható. Összességében azonban az indítványok és a tényleges elrendelések aránya megfelel az adott ítéltáblák területén meglévő ügytehernek, illetve azok arányainak.

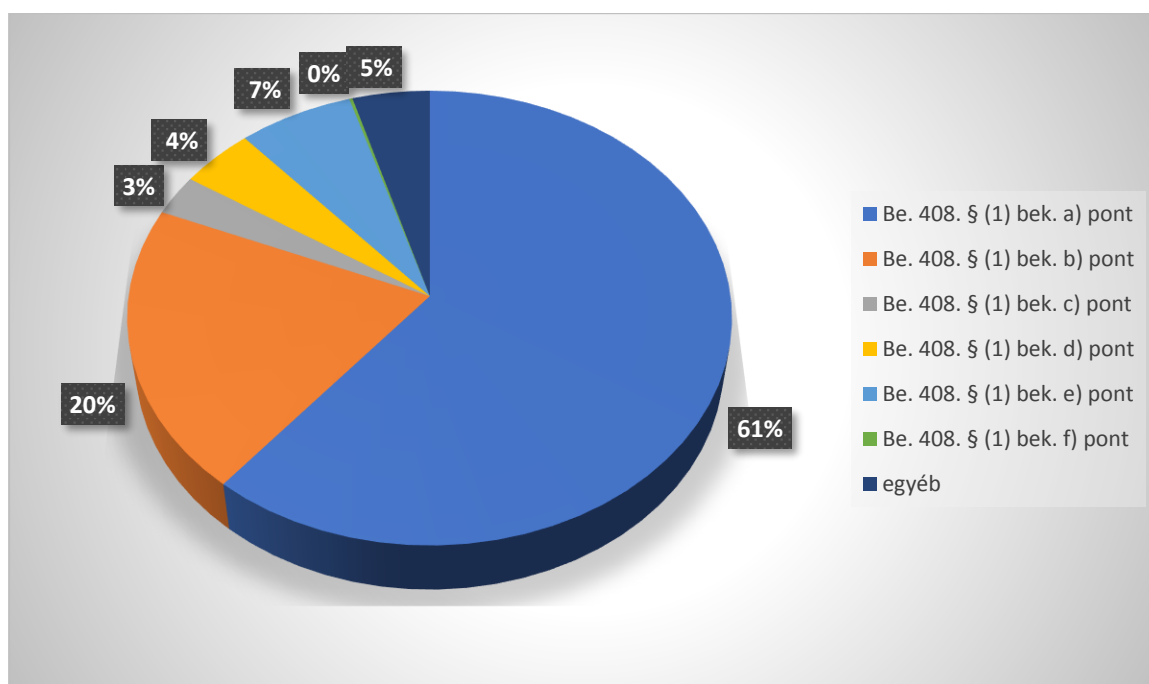
Észlelhető volt továbbá, hogy a perújítások aránya a vizsgált időszakban kisebb emelkedést mutatott a befejezett ügyekhez képest. A továbbiakból látható lesz, hogy az enyhe növekedés egyik oka a távollévő terheltek elleni eljárást követő perújítási indítványok száma, illetve ezek alapján a perújítási eljárás kötelező elrendelése.

Végül a beérkezett adatok részletes elemzése arra is rámutatott, hogy általában a törvényszékeken nagyobb mértékben voltak eredményesek a perújítási indítványok, mint az ítéltáblákon.

VII. 2. A perújítási okok egymáshoz viszonyított aránya 2016-2017-ig terjedő időszakra vonatkozóan a statisztikai adatok tükrében

	Be. 408. § (1) bek. a) pont	Be. 408. § (1) bek. b) pont	Be. 408. § (1) bek. c) pont	Be. 408. § (1) bek. d) pont	Be. 408. § (1) bek. e) pont	Be. 408. § (1) bek. f) pont	egyéb
Fővárosi Ítéltábla	366			227*			
Szegedi Ítéltábla	165	52	17	24	30	2	10
Debreceni Ítéltábla	158	26	14	25	29	1	20
Pécsi Ítéltábla	139	11	5	9	27	0	35
Győri Ítéltábla	141	8	10	11	21	0	7
Összesen:	969	324	46	69	107	3	72

* Részletező adat hiányában a 227 összességében vonatkozik a b)-f) pontokra

Miként az várható volt, a legnagyobb arányban az új bizonyítékra hivatkozással került sor perújítási indítvány előterjesztésére. E mellett jelentős arányt képviselt a res iudicata-ra alapított hivatkozás is, míg a többi perújítási ok lényegében egyenlő mértéket képviselt. A fenti arányokat részben alátámasztja az a későbbiekben megismétlendő következtetés, hogy a terhelték és védők egyre inkább rendes jogorvoslati lehetőségnek tekintik a perújítást, és igyekeznek – törvényi feltételek hiányában is – ezt felhasználva támadni a jogerős ítéleti tényállást és a bíróságok bizonyíték-értékelő tevékenységét.

VII. 3. A jogerő feloldására vonatkozó adatok a 2016-2017 években jogerősen befejezett perújítási ügyekben

	<u>perújítások</u>	<u>elrendelt perújítások</u>	<u>eltérő döntés meghozatala</u>
<u>Fővárosi Ítéltábla</u>	593	149	141
<u>Szegedi Ítéltábla</u>	300	73	67
<u>Debreceni Ítéltábla</u>	273	114	98
<u>Pécsi Ítéltábla</u>	226	98	87
<u>Győri Ítéltábla</u>	198	47	38
<u>Összesen</u>	1590	479	431

Látható, hogy a perújítási indítványok számához képest milyen kis mértékben került sor a perújítási eljárás elrendelésére. Ennek érdemi lefolytatását követően ugyanakkor a jogerőt már jelentősebb mértékben oldották fel a bíróságok, és hoztak eltérő döntést. Ennek aránya mintegy kilencven százalékra tehető.

A következőkben a 2016 – 2017 években jogerősen befejezett perújítási ügyekre vonatkozóan feltett kérdésekre érkezett válaszokból leszűrt részletes megállapítások bemutatása, illetve a következtetések elemzése következik.

VII. 4. A perújítási okok egymáshoz viszonyított aránya

Általánosságban megállapítható, hogy a perújítási indítványok túlnyomó része a "klasszikus" perújítási okra, vagyis az új bizonyítékra, a novumra hivatkozott. Ezen indítványokkal kapcsolatban a vizsgálat megállapította, hogy általában nem jelöltek meg a Büntetőeljárás törvény által megkívánt, az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó új bizonyítékot, hanem az esetek többségében a bíróságok által az alapeljárásban mérlegelt bizonyítékokat támadták; annak ellenére, hogy a bírói gyakorlat egyértelműen kimunkálta: a perújítás nem irányulhat az alapügyben eljáró bíróságoknak a bizonyítékokat értékelő tevékenysége ellen (BH 2001.163.).

Az indítványok kapcsán gyakori volt olyan bizonyítási eszközökre való hivatkozás, amelyet az alapügyben már ténylegesen megvizsgáltak, így számos esetben kérték már meghallgatott tanúk ismételt kihallgatását, illetve gyakran hivatkoztak az alapeljárásban elutasított bizonyítási indítványban szereplő bizonyítékra is. Jellemzően azon esetekben, amikor ténylegesen új tanú kihallgatását indítványozták, sokszor nem jelölték meg, hogy az új tanú milyen tényre vonatkozóan tud novumot, azaz új bizonyítékot szolgáltatni. Ez pedig nem elegendő a perújítás elrendeléséhez, mivel az ilyen indítványból nem lehet valószínűsíteni a tényleges perújítási célt, azaz a jogerős ügydöntő határozat megváltoztatását.

Több esetben került sor újabb szakértői vélemény csatolására. Megállapítható volt, hogy erre elsősorban olyan perújítási indítványok esetében került sor, amikor védő közreműködésével, vagy védő által került sor a rendkívül jogorvoslat kezdeményezésére. A legtöbb esetben a szakértői vélemény a terhelt elmeállapotára, illetve az egészségi állapotára (jellemzően börtöntűrő képesség) vonatkozott. Ezek közül akkor volt megfigyelhető eredményes perújítás, ha sikerült olyan elmeorvos-szakértői véleményre hivatkozni, amelyből már az elkövetés időpontjára vonatkozóan a kóros elmeállapotra utaló tények megállapíthatók voltak.

Összességében, valamennyi ítéletábra és törvényszék területén a legnagyobb számban az új bizonyítékra hivatkoztak a perújítási indítványok előterjesztése során.

Egyes törvényszékek gyakorlatában az is előfordult, hogy a perújítási indítványok egy része nem hivatkozott a Be.-ben szabályozott perújítási okra, illetve nem törvényben írt feltételekre vonatkozott. Ezek többségében új bizonyíték megjelölése nélkül az alapügyben eljáró bíróságok bizonyíték-értékelő tevékenységét, emellett esetlegesen az eljárási szabályok megtartását, vagy a bíróságok jogi álláspontját sérelmezték.

Megállapítható volt, hogy az ítéletábrák területén az új bizonyítékra történő hivatkozás az indítványok több mint 60%-át tette ki; ugyanakkor az is észlelhető volt, hogy azokban az esetekben, amikor sor került a rendkívüli jogorvoslati eljárás elrendelésére, azok túlnyomó részében az új bizonyítékra hivatkozáson alapultak.

A fentiekől kis mértékben eltérő volt a Kúria gyakorlata a vizsgált időszakban. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a Kúria kizárólag az ítéletábrák által a perújítási indítványt elutasító határozat ellen bejelentett fellebbezések elbírálása során járt és jár el perújítási eljárásban. A vizsgált két évben megállapítható volt, hogy 2016-ban az összes ügy 90%-ában, míg 2017. évben az összes ügy 88,5%-ában történt hivatkozás új bizonyítékra. A mintegy 20%-os eltéréstől függetlenül megállapítható, hogy a Kúria gyakorlatára is jellemző az a megállapítás, hogy az ügyek túlnyomó többségében új bizonyítékra hivatkozással került sor a perújítási indítvány előterjesztésére.

A fennmaradó esetek megoszlottak a többi perújítási okok között. Ezek közül jellemzően a büntetőügyekben eljáró hatóság által elkövetett bűncselekményre, illetve a távollétes eljárásra hivatkoztak. Volt olyan ítéletábra is, amelynek a területén a vizsgált időszakban a legtöbb hivatkozás a terhelttel szemben meghozott, további jogerős ítéletre (res iudicata) vonatkozott, ez azonban a teljes vizsgált adatok alapján nem volt országosan jellemző.

Másik ítéletábra területén a vizsgált időszakban a köztársasági elnök által gyakorolt eljárási kegyelemre történő hivatkozásra egyáltalán nem került sor. Egyes törvényszékek, illetve ítéletábrák erre a kérdésre nem adtak választ, ezért kijelenthető, hogy a kegyelemre történő hivatkozás egyáltalán nem volt jellemző a vizsgált időszakban.

A perújítási indítványokban foglalt további okok aránya kis mértékben eltérően mozgott. Jellemzően a hatóságok által elkövetett bűncselekményre, valamint a távollétes eljárásra hivatkoztak. A további okok aránya mintegy 5-10% körül mozgott.

A terhelt leggyakrabban a nyomozóhatóság által elkövetett bűncselekményre, elsősorban vallomásra kényszerítésre hivatkoztak. Emellett számos esetben került sor az ügyészség és a bíróság elfogultságára történő utalásra is. A hamis bizonyítékok felhasználás kapcsán elsősorban a sértett, illetve további tanúk terhelő – és az indítványozó szerint hamisan előadott – vallomásra történő hivatkozás volt megfigyelhető.

Általánosan kijelenthető azonban, hogy ezek az érvek nem vezettek eredményre, tekintettel arra, hogy az indítványozóknak nem sikerült bizonyítani a perújítás további okait, azaz az általuk hivatkozott bűncselekmény jogerős ítélet általi megállapítását, valamint azt a körülményt, hogy

ez a bűncselekmény a bíróság határozatát befolyásolta.

A vizsgálat megállapította, hogy lényegében a fenti okokra történő hivatkozás esetén az elutasítás elsődleges oka a jogerős ítélet hiánya volt.

A fentiek mellett mintegy 8-10% arányban hivatkoztak a terhelt távollétében meghozott határozatra. Ilyen esetben a perújítást kötelező volt elrendelni (miként kötelező a hatályos Be. rendelkezései szerint is).

Ismételten szükséges utalni arra, hogy a törvényszékek egyes kérdésekre – így a fentiekben tárgyaltra is – a válaszokat különböző terjedelemben adták meg, illetve megállapítható volt, hogy eltérő adatszerzéssel végezték a vizsgálatukat. Így a megállapítások és azok összesítése az erre tekintettel megállapítható hibahatárokon belül értelmezendő.

A perújítás okait illetően az időközben hatályba lépett új Be. lényeges változást nem hozott, túlnyomó részében a perújítási okokat azonos módon, illetve feltételekkel határozza meg. Eltérő megfogalmazás csak egyetlen ok kapcsán volt észlelhető. Az 1998. évi XIX. törvény (korábbi Be.) 408. § (1) bekezdés b) pont II. fordulata perújítási okként határozta meg, ha a terheltet nem valódi nevén ítélték el. A 2017. évi XC. törvény (Be.) 637. § (1) bekezdés c) pontja ettől kismértékben eltérően perújítási okként azt jelöli meg, ha a terhelt az ügydöntő határozatban nem a valódi személyazonosságával szerepel és ez a határozat kijavításával nem orvosolható. A törvény indokolása szerint az eltérő szabályozásnak az az oka, hogy a bíróság számára legyen lehetőség arra, hogy a valótlannak bizonyult személyadatot tartalmazó határozatot – perújítás elrendelése nélkül – kijavítás útján helyesbítse.

A fenti vizsgálat lényegét nem érintő változástól eltekintve megállapítható, hogy perújításnak továbbra is a törvényben azonos módon felsorolt okok és feltételek fennállása esetén van helye. Erre figyelemmel a perújítás lényegében ténykérdéseket érint, vagyis az anyagi és az eljárási szabályok megsértése miatt perújításnak nincs helye.

VII. 5. A perújítási indítványban felajánlott új bizonyíték vizsgálata

Az előzőekben láthattuk, hogy a perújítási indítványok túlnyomó részét az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó új bizonyítékokra hivatkozással terjesztik elő. Indokolt ezért annak elemzése, hogy a fellebbviteli bíróságok a perújítási megengedhetősége körében milyen mélységben vizsgálták a felajánlott új bizonyítékot, illetve annak perújításra való alkalmasságát.

Kétségtelen tény, hogy a perújítás megengedhetősége kérdésében való döntéskor nincs helye a bizonyítékok mérlegelésének és értékelésének.⁶⁹

Mindez azt jelenti, hogy a perújítás megengedhetőségének eldöntésekor a bíróság az indítványban felhozott bizonyítékok bizonyító erejét nem értékelheti, csupán az vizsgálhatja, hogy azok valóságuk esetén alkalmasak-e a perújítási cél elérésére.⁷⁰

A fentiekben megjelölt döntések lényege tehát az, hogy a perújítás megengedhetőségének vizsgálatakor mind formai, mind tartalmi kérdésekben a fellebbviteli bíróságnak állást kell foglalnia, így döntenie kell arról, hogy a felajánlott bizonyíték újnak tekinthető-e, ha igen, valószínűsíthetően alkalmas-e a perújítási cél elérésére. A vizsgálandó körülmények azt jelentik, hogy a perújítási indítványban megjelölt új bizonyíték az alapügy lényeges adataira vonatkozik-

⁶⁹BH 2005.423.

⁷⁰BH 2004.229.

e, illetve ellentétben áll-e a jogerős ügydöntő határozatban foglalt megállapításokkal. Így sor kerülhet a perújítás elrendelésére, ha az alapügyben eljáró bíróság valamely bizonyítékot az ügydöntő határozata meghozatalakor figyelmen kívül hagyott, vagy azt nem értékelte. Az említett döntések arra is rámutattak, hogy ugyan a perújítás megengedhetőségének a tisztázása körében a bizonyítékok mérlegelésének nincs helye, azonban a bizonyítékok pontos tartalmának az ismerete nélkül a perújítás elrendelésének kérdésében állást foglalni megalapozottan nem lehet.

A fentiek figyelembe vételével kell tehát dönteni a felajánlott új bizonyíték perújításra való alkalmasságáról. Megállapítható, hogy erre vonatkozóan a bírói gyakorlat kialakult, és megfelelő iránymutatásokon alapul. Indokoltnak tartjuk a legfontosabbakat röviden áttekinteni:

1.

Novumra alapozva a perújítás akkor rendelhető el, vagyis a jogerős ügydöntő határozattal szembeni ténybeli kifogásnak – vagyis a megállapított tényállás vitatásának – akkor van helye, ha

- új bizonyítékot hoznak fel; a bejelentett bizonyíték pedig akkor új, ha az alapügyben nem merült fel, vagy felmerült, de az eljáró bíróság nem értékelte;

- az ekként újnak tekintendő bizonyíték bizonyítandó tényre vonatkozik és alkalmas ilyen tény jogerős határozattól eltérő, vagy abból hiányzó megállapítására;

- az újnak tekintendő bizonyíték az eltérő, illetve új tény megállapítására alkalmassága folytán perdöntő jellegű, egyben valószínűsíti, hogy lényegesen meg kell változtatni a jogerős határozat bűnösségre vagy büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezését, illetve az eljárást meg kell szüntetni.

A Be. értelmében tehát ebben a sorrendben kell – egyenként és minden új bizonyítékként felhozott körülmény kapcsán – az egyes feltételek meglétét vizsgálni. A három feltétel konjunktív, csak együttes fennállásuk esetén rendelhető el a perújítás (BH 2012.188. indokolás).

2.

A perújítási indítvány alapja olyan tényre vonatkozó új bizonyíték lehet, amely a bűncselekmény elkövetésének befejezése előtt következett be (BH 2015.60.).

3.

A bíróság a perújítási indítványban meg nem jelölt perújítási ok tekintetében nem hozhat döntést (BH 2012.117. II. pont). Mindez azt jelenti, hogy a bíróság perújítási eljárást hivatalból nem folytathat le. Kötelezettsége csak arra terjed ki, ha hivatali hatáskörében olyan körülményről szerez tudomást, melynek alapján perújítást lehet elrendelni, úgy köteles erről a perújítás megengedhetőségének kérdésében jogosult bíróság területén működő ügyészt/ügyészséget értesíteni.

4.

Az elutasított bizonyítási indítvány ismételt előterjesztése nem perújítási ok (BH 2018.41.).

A fentiekből látható, hogy a perújítás megengedhetősége kérdésében való döntés meghozatala során a fellebbviteli bíróságok számára mindkét büntetőeljárás törvényre vonatkozóan értelmezhető iránymutatásokon alapuló kialakult bírósági gyakorlat áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy milyen mélységben, illetve körben szükséges vizsgálni a felajánlott új bizonyíték perújításra való alkalmasságát. Aligha lehet vitás, hogy a rendkívüli jogorvoslat körében a megengedhetőség kérdésében való döntés az egyik legnehezebb kérdés, elsősorban

az új bizonyítékra történő hivatkozás esetén. Fentiekből látható, hogy a bíróságnak egyfajta kettős mérlegelést kell elvégeznie. A felajánlott bizonyíték érdemi mérlegelése nélkül döntenie kell arról, hogy az ténylegesen új bizonyítéknak minősül-e, másrészt pedig állást kell foglalnia abban a kérdésben is, hogy alkalmas-e a perújítási cél elérésére, azaz eredményezheti-e érdemben a megtámadott jogerős ügydöntő határozat megváltoztatását. Ily módon előfordulhat az, hogy a perújítási indítvány ténylegesen új bizonyítékra hivatkozik, amely az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozik – és így megfelel a törvényben foglalt első feltételnek – azonban a perújítás elrendelésére mégsem kerülhet sor, mert az új bizonyíték nem teszi valószínűvé, hogy a terheltet fel kell menteni, vele szemben az eljárást meg kell szüntetni, illetve bűnösségét kell megállapítani, vagy a joghátrány tekintetében kell lényegesen eltérő döntést hozni. Erre figyelemmel pedig jelentős felelősség hárul a bíróságokra a megengedhetőség kérdésében való döntés hozatala során.

A lefolytatott vizsgálat alapján megállapítható volt, hogy a fellebbviteli bíróságok a döntés meghozatala során első lépésben azt vizsgálják, hogy a perújítási indítvány hivatkozik-e bizonyítási eszközre, illetve az újnak tekinthető-e. Vizsgálják továbbá, hogy a formálisan újnak minősülő bizonyítási eszköz tartalmaz-e olyan új bizonyító tény, amely az alapügyben eljárási bíróságok előtt nem volt ismert. A fenti kérdés eldöntését követően második lépésben kerül sor a perújítási cél elérésére való alkalmasság elbírálására. Észleltük azt is, hogy a bíróságok mindezt – helyesen – az új bizonyíték bizonyító erejének mérlegelését, illetve az alapeljárásban felmerült bizonyítékokkal történő egybevetését megelőzően végzik el.

Az ország bíróságai előtt a perújítási okhoz kötöttség lényegében töretlenül érvényesül.

A bíróságok helyes gyakorlata mellett rögzíthető, hogy az indítványok igen jelentős esetében a terhelt, illetve a védők a perújítási indítványban alapvetően olyan tényekre, bizonyítékokra hivatkoztak, amelyet már az alapeljárásban is előterjesztettek. Több megyében volt észlelhető, hogy a perújítási indítványban az alapeljárásban előterjesztett védekezés megismétlésére került sor és olyan bizonyítékokra hivatkoztak, amelyet a bíróságok már érdemben vizsgáltak és értékelték az ügydöntő határozat meghozatala során. Ily módon elmondható, hogy számos esetben a védelmi oldalról benyújtott perújítási indítványban az alapügyben eljárási bíróságok bizonyító-értékelő tevékenységét támadták. Vagyis a perújítás az alapeljárásban értékelt bizonyítékok felülmérlegelésére irányult.

Számos esetben volt látható, hogy az évtizedek óta töretlen és a BH 2018.41. számú döntésben megerősített bírói gyakorlattal ellentétben az alapeljárásban már érdemben elutasított bizonyítási indítvány ismételt előterjesztésére került sor a perújítási indítványban.

Az egyik megyében több esetben is előfordult, hogy a terhelt nem új bizonyítékra, hanem időközben bekövetkezett jogszabály változásra hivatkozott indítványában. A legtöbb megyében az ügyek mintegy felében hivatkoztak olyan, a perújítás alapjául szolgáló körülményre, amely már az alapeljárásban is a bizonyítás tárgyát képezte, vagyis az indítványok mintegy felében a megjelölt bizonyíték nem volt új. Az ügyek többségében ezért a bíróságnak meg kellett állapítania, hogy az indítvány nem tartalmaz olyan új bizonyítékot, amely egyébként alkalmas lenne perújítási cél elérésére.

Több megyét illetően észlelte a vizsgálat, hogy egyébként az alapügyben már ismert bizonyítékra vonatkozó másik bizonyítási eszközt ajánlottak fel. Sok esetben pedig a terhelt saját korábban előadott vallomására hivatkozva, annak alátámasztására ajánlott fel olyan bizonyítási eszközt, amely lényegében új bizonyítékot nem tartalmazott.

A fentiek alapján jutott az egyik ítélőtábla arra a következtetésre, hogy a terhelt, illetve a védők egyre inkább egy újabb jogorvoslati fórumként tekint a perújításra, amelyet azonban az indítványokat elbíráló fellebbviteli bíróságok következetesen elutasítanak. Az említett

ítélőtábla területén 160 db perújítási indítványból 96 ügyben támadta az indítványozó az alapügyben eljáró bíróságok mérlegelését, ténylegesen új bizonyíték felajánlása nélkül.

Összességében, országos szinten az új bizonyítékra hivatkozó perújítási indítványok fele-kétharmada irányult új bizonyíték nélkül a korábbi mérlegelés támadására. Volt olyan ítélőtábla is azonban, ahol az indítványok több mint 90%-a olyan új bizonyítékra hivatkozott, amely az alapeljárásban is vizsgált tényre, illetve körülményre mutatott.

Mindezekre tekintettel általánosságban állapítható meg, hogy a perújítási indítványok túlnyomó többsége az alapügyben eljáró bíróságok mérlegelő tevékenységét támadta, illetve a tényleges új bizonyítékra történő hivatkozás pedig nem tette valószínűvé eltérő tényállás megállapítását, így ezekben az esetekben a perújítási indítvány elutasítására került sor.

A fentieket összegezve megállapítható, hogy a vizsgálat tárgyát képező időszakban a perújítási indítványok megengedhetősége kérdésében döntő bíróságok az új bizonyítékra hivatkozás esetén a fentiekben megjelölt iránymutatásokra hivatkozással folytatták le a többlépcsős értékelést. Első körben azt vizsgálták, hogy a perújítási indítvány tartalmaz-e új bizonyítási indítványt, hivatkoztak-e bizonyítási eszközre, illetve abból megállapítható az alapügyben nem értékelt új bizonyítékra.

Szükséges utalni, hogy erre vonatkozóan az indítványok jelentős részében a fenti feltételek hiányában nem került sor a perújítás elrendelésére; tekintettel arra, hogy az indítványok az alapeljárásban lefolytatott bizonyítást a bizonyítékok mérlegelését, és ezen keresztül a tényállás megalapozottságát támadták. Szándékuk vagy a bizonyítékok újraértékelésére, vagy a bizonyítékok eltérő súllyal történő figyelembe vételére irányult. Ebbe a körbe tartoztak az alapügyben már előterjesztett, azonban indokolással elutasított bizonyítási eszközökre vonatkozó ismételt perújítási indítványok is.

A bíróságok tehát minden esetben megvizsgálták, hogy a felajánlott bizonyítékok újak tekinthetők-e, illetve ezt követően megfelelő módon foglaltak állást abban a kérdésben, hogy az új bizonyíték alkalmas-e a megtámadott jogerős ügydöntő határozat megváltoztatására. Megállapítható, hogy az erre vonatkozóan kialakult bírói gyakorlat egységesnek mondható, az érvényesül, és a bíróságok – még ha a határozataikban tételesen nem is hivatkoznak rá – lényegében figyelembe veszik a fentiekben megjelölt eseti döntésekben foglalt iránymutatásokat is. Ennek kapcsán észlelte a vizsgálat, hogy a bíróságok lényegében minden esetben vizsgálták, hogy a perújítási indítvány olyan tényre, körülményre hivatkozik-e, amely már az alapeljárásban is a bizonyítás tárgyát képezte.

A bírósági gyakorlat ezért következetesnek minősül a perújítási indítványok elbírálása, a felajánlott bizonyíték perújítás elrendelésére való alkalmasságának megítélése tekintetében. Összességében pedig megállapítható volt, hogy az eredménytelen perújítási indítványok szinte háromnegyede új bizonyíték megjelölése nélkül a korábbi bizonyíték-értékelő tevékenységét támadta, vagyis a felajánlott bizonyíték újak nem volt tekinthető.

5.

A Legfőbb Ügyészség által csatolt vizsgálati anyag, illetve a Legfőbb Ügyészség képviselőjének külön is előterjesztett indítványa kiemelt jelentőséget tulajdonít a bűncselekményi egységnek, amelynek vizsgálata a perújítás kapcsán sem hagyható figyelmen kívül. Az új bizonyítékok körén belül különös okként jelentkezik a jogerősen elbírált cselekmény újabb rész-cselekményeinek ismertté válása. Arra már a Legfőbb Ügyészség vizsgálati anyaga is rámutatott, hogy az ítélkezési gyakorlat egységes abban, hogy a bíróságok az ilyen ügyben benyújtott, újabb vádiratot perújítási indítványnak tekintik és továbbítják az indítvány benyújtására illetékes ügyészhez. Probléma legfeljebb akkor jelentkezhet, amikor a

perújítási indítvány benyújtására vádemelés nélkül kerül sor. A bíróságok többsége ilyenkor úgy foglal állást, hogy a perújítási indítványban megjelölt részcselekményt illetően, amennyiben az ügyész még nem emelt vádat, a perújítás elrendelésére nem kerül sor. A perújítási indítvány ugyanis a vádemelést nem pótolhatja.

Abban a tekintetben is egységes a gyakorlat, hogy az utóbb ismertté vált cselekmények az alapítéletben megállapított tényálláshoz képest olyan új ténynek minősülnek, amelyek alapjául szolgálhatnak a perújítás kezdeményezésének, illetve elrendelésének. Amennyiben a perújítási indítványt az ügyész terjeszti elő, nincs szükség az új tények miatt a vádirat benyújtására sem. Ennek ellenére, amennyiben az utóbb felderített részcselekmény miatt vádemelés történik, a vádirat közvetlenül nem tekinthető perújítási indítványnak. A helyes gyakorlat ilyen esetben az, hogy a bíróság megküldi a perújítás megengedhetősége kérdésében jogosult bíróság területén működő ügyésznek a vádiratot. A Legfőbb Ügyészség vizsgálati anyaga arra is okszerűen mutat rá, hogy ilyen esetben körültekintően kell vizsgálni, hogy az utóbb ismertté vált újabb részcselekmény valószínűsíti-e lényegesen súlyosabb büntetés kiszabását. E körülmény hiányában az eljárás megszüntetésére kerülhet sor.

Abban az esetben pedig, ha a részcselekmények tekintetében önálló jogerős határozat meghozatalára kerül sor, a későbbi elbírálást magába foglaló határozat ellen a res iudicata-ra hivatkozással kerülhet sor perújítási indítvány előterjesztésére.

A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint a bírói gyakorlat ebben a körben is kialakult és megfelelő elvi iránymutatások által motivált. Nem csak a korábbi, hanem jelenleg hatályos Be. esetében is irányadó a 6/2009. BJE határozat, mely szerint: ha a bíróság a vád tárgyává tett és a bűncselekmény egységébe tartozó cselekményt jogerősen elbírálta, határozata a bűncselekmény tekintetében res iudicata-t eredményez. Nincs helye ezért újabb vádemelésnek olyan részcselekmény miatt, amely a már elbírált bűncselekmény egységébe tartozik, de nem képezte a jogerős határozatban megállapított tényállás részét. Ilyen esetben új bizonyítékra hivatkozással perújításnak lehet helye. A jogegységi döntés indokolása pedig nem hagy kétséget afelől, hogy ha az ítélethezatalt követően derül ki, hogy a terhelt azt megelőzően további olyan cselekményeket követett el, amelyet a már elbírált bűncselekményi egységbe tartoznak, azok – tettazonosság folytán – ítélt dolognak minősülnek. Ez pedig a bűncselekmény egység valamennyi esetére vonatkozik, függetlenül attól, hogy az természetes, vagy törvényi egység (pl. folytatóság). Ilyen esetben csak rendkívüli jogorvoslati eljárás, perújítási eljárás indulhat, ahol az eljárás tárgya nem a vád, hanem a jogerős bírósági ítélet. Ez a terhelt terhére irányuló perújítási indítványnak minősül, ezért előterjesztésére egyedül a vádló jogosult.

A jogegységi határozat indokolása azt is kiemeli, hogy mivel a perújítási indítvánnyal elbírálni indítványozott tények olyan bűncselekmény részét képezik, amelyeket a bíróság már jogerősen elbírált, a vádló által előterjesztett perújítási indítvány önmagában nem eredményezheti kötelező jelleggel a perújítás elrendelését és lefolytatását. Ilyen esetben is vizsgálni kell az új bizonyíték megléte mellett a perújítási cél elérésére vonatkozó alkalmasságot is.

A jogegységi határozattal kialakított gyakorlatot megerősítette az EBH 2017.B.13. számú elvi bírósági határozat is, amely szerint amennyiben a bíróság a vád tárgyává tett és a bűncselekmény egységébe tartozó cselekményt jogerősen elbírálta, határozata e bűncselekmény tekintetében res iudicata-t eredményez. Erre figyelemmel az olyan részcselekményt, amely a már elbírált bűncselekmény egységébe tartozik, azonban nem képezte a jogerős határozatban megállapított tényállás részét, nem lehet önállóan elbírálni; ilyenkor perújításnak lehet helye.

Utoljára pedig a Kúria a Bpkf.III.696/2016. számú ügyben fejtette ki részletesen, hogy a folytatóság egységébe tartozó cselekmények egyes részcselekményeire elkülönülten

meghozott jogerős ítéletek közül a korábbi elítélés a későbbi elítélés tekintetében res iudicata-t megalapozó perújítási oknak minősül, vagyis bármilyen típusú, a bűncselekmény egység keretébe tartozó egyes részcselekmények több jogerős ítélettel történő elbírálása egyik érintett ítélet tekintetében sem eredményezheti az új bizonyítékra alapított perújítási ok megvalósulását. Abban az esetben azonban, ha jogerős ügydöntő határozat meghozatalát megelőzően megvalósított bűncselekmény egységbe tartozó és el nem bírált tények állapíthatók meg, úgy a vádló által előterjesztett perújításra kerülhet sor új bizonyítékra hivatkozással.

6.

A teljesség kedvéért szükséges megjegyezni, hogy a korábbi Be. 408. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt perújítási ok teljes egészében megegyezik a Be. 637. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott „klasszikus” perújítási okkal. Így az új bizonyíték vizsgálatánál a bíróságok továbbra is támaszkodhatnak a kialakult és következetes bírói gyakorlatra.

A joggyakorlat-elemző csoport az új bizonyítékra alapított perújítási indítványok megengedhetőségének vizsgálata körében indokoltan találta annak felmérését is, hogy a bíróságok milyen mértékben tettek különbséget a bizonyítási eszköz és a bizonyíték között; vagyis ténylegesen érvényesült-e az a gyakorlat, amely az erre vonatkozó eseti döntésekben került megfogalmazásra.

Előjáróban szükséges utalni, hogy a gyakorlat erre vonatkozóan is rendelkezik megfelelő iránymutatásokkal:

1.

A perújítás esetében nem a bizonyítási eszköznek, hanem a bizonyítéknak kell újnak lennie, ehhez képest ugyanaz a bizonyíték, de más forrásból, más bizonyítási eszköz lévén: nem új bizonyíték (BH 2011.305.).

Ebből következően tehát, ha a perújítási indítvány valójában ugyanazon bizonyító tény (ugyanazon bizonyíték) alapján ugyanazon bizonyítandó tény „újraperesítését” célozza, a perújítás elrendelésére nem kerülhet sor.

2.

Az alapeljárásban értékelt bizonyítékra vonatkozó új bizonyítási eszközre való hivatkozás nem perújítási ok (BH 2012.188.).

3.

A perújítás megengedéséhez az alapügyben felmerült, vagy fel nem merült tényre vonatkozóan nem a bizonyítási eszköznek, hanem a bizonyítéknak kell újnak lennie, amelynek értékelésével olyan eltérő tényállás megállapításának lehetősége nyílhat meg, amely valószínűsíti, hogy a büntetőjogi főkérdésekben az alapügyben hozott ítéletet lényegesen meg kell változtatni (BH 2015.123.).

A vizsgálat során általában megállapítható volt, hogy a törvényszékek és az ítélőtáblák minden felmerülő esetben különbséget tettek a bizonyítási eszköz és bizonyítás között. Figyelemmel voltak a megjelölt eseti döntések által irányított és kialakult gyakorlatra, olyan esetben is, amikor a BH-ra történő hivatkozás egyébként a határozatban nem történt meg.

Volt ugyanakkor olyan törvényszék, ahol a vizsgált ügyek mintegy felében valósult meg a fenti döntésekben megfogalmazott gyakorlat. A megyék és az ítélőtáblák túlnyomó többségében azonban a bizonyíték új voltát vizsgáló esetekben nagy többséggel érvényesült a fentiekben megfogalmazott gyakorlat, számos esetben pedig kifejezetten hivatkoztak is a bíróságok eseti

döntésre. Rendkívül kis mértékben volt megállapítható, hogy helytelenül összemosták a bizonyítási eszköz és a bizonyíték fogalmát. Többségében azonban helyesen értelmezték és magyarázták a két fogalom közötti különbséget a perújítás megengedhetősége kérdésében való döntéshozatal során. Volt olyan ítélőtábla, amelyhez tartozó törvényszékek valamennyi esetben követték a joggyakorlat-elemző kérdésében külön is megjelölt BH 2015.123. számú döntésben megfogalmazott gyakorlatot, és egyetlen olyan határozat sem volt feltárható, amely a bizonyíték és a bizonyítási eszköz fogalmát összemosta volna, vagy tévesen ugyanazon, de más forrásból származó bizonyíték alapján rendelt volna el perújítást. Fenti ítélőtáblához tartozó egyik törvényszék külön is kiemelte, hogy valamennyi a megengedhetőség vizsgálata körében hozott határozatban, amely a bizonyítási eszköz és a bizonyíték közötti különbségtételt érintette, a hivatkozott eseti döntésre történő hivatkozás sem marad el.

Más ítélőtábla esetében észlelhető volt, hogy a törvényszékek rendkívül kevés esetben hivatkoztak az eseti döntésre, ennek ellenére azonban a határozat meghozatala során az abban foglalt iránymutatást alkalmazták.

Összességében ezért megállapítható, hogy az ország bíróságai túlnyomó részben követik a Legfelsőbb Bíróság és a Kúria fentiekben megjelölt iránymutatásait, illetve alapvetően érvényesül a megengedhetőség körében történő döntések meghozatala során az az eseti döntésekben megfogalmazott elv, miszerint a bizonyítéknak és nem a bizonyítási eszköznek kell újnak lennie.

VII. 6. A megismételt eljárás tapasztalatai

A joggyakorlat-elemző csoport szükségesnek tartotta megvizsgálni, hogy a perújítási eljárás elrendelését követően a megismételt eljárásban mennyire érvényesült a perújítási okhoz kötöttség; illetve milyen mértékben került sor a bizonyítás megisméltésére.

A perújítás elrendelését követő megismételt eljárásra vonatkozóan az 1998. évi XIX. törvény 414. § (3) bekezdése lényegében csak annyi rendelkezést tartalmaz, hogy a perújítás elrendelése esetén a perújítási eljárás lefolytatására az elsőfokú bírósági eljárásra vonatkozó általános szabályokat kellett alkalmazni. A bírósági gyakorlat számára iránymutatást az előzőekben már ismertett BH 2012.117. számú, valamint a BH 2004.228. számú eseti döntések fogalmaztak meg.

E szerint a megismételt eljárásban a bíróság a perújítási indítványban meg nem jelölt perújítási ok tekintetében nem hozhat döntést. Nincs tehát lehetősége arra, hogy hivatalból vizsgálja valamely további perújítási ok esetleges fennállását. A bíróság lehetősége – értelemszerűen kötelessége – csupán abban merül ki, hogy a döntésre jogosult bíróság területén működő ügyészt értesítse arról, hogy további perújítási okot észlelt, és így helye lehet a rendkívüli jogorvoslati eljárásnak.

A BH 2004.228. számú határozat pedig a perújítási indítvány elutasítása miatt előterjesztett fellebbezés elbírálása kapcsán mondja ki, hogy a másodfokú eljárásban a fellebbezésben megjelölt újabb perújítási okok nem bírálhatók el. A gyakorlat számára ezért továbbra is irányadó, hogy a másodfokú bíróság a fellebbezés kapcsán az elsőfokú bíróság eljárását és határozatát bírálhatja felül, nincs azonban lehetősége a másodfokú eljárás során arra, hogy a fellebbezésben megjelölt új perújítási okot, vagy okokat értékelje. Erre kizárólag egy újabb perújítási eljárás keretében van lehetőség.

A fentieket előre bocsátva kijelenthető, hogy a vizsgált ügyekben alapvetően érvényesült a perújítási okhoz kötöttség. A perújítási indítványban foglaltakon az eljáró bíróságok nem

terjeszkedtek túl. Nem hivatkozott okra pedig hivatalból bizonyítást nem folytattak le.

Megállapítható volt, hogy még az új Be. hatályba lépését megelőzően a terhelt javára felmerült új bizonyíték alapján elrendelt perújításokban a perújítási okhoz kötöttség teljes mértékben érvényesült, a megismételt eljárás során lefolytatott bizonyítást, annak terjedelmét és irányát az indítványban foglalt új bizonyíték határozta meg. Általánosságban az is megállapítható volt, hogy a perújítási eljárásban eljáró elsőfokú bíróságok csak a megengedhetőség körében meghozott végzés keretei között folytatták le a bizonyítási eljárást, vagyis nem terjeszkedtek túl a perújítási okokon.

A vizsgálat során egy törvényszék esetében fordult elő, hogy egy ügyben a fenti gyakorlat nem érvényesült és a bíróság túlterjeszkedett a perújítási indítványban megjelölt okon.

A helyes gyakorlat mellett is szükséges megállapítani, hogy rendkívül aggályos lenne, ha a megismételt eljárásban a fellebbviteli bíróság által elrendelt perújítást követően az alsóbb fokú bíróság olyan perújítási ok alaposságát vizsgálná, amelyet a perújítás megengedhetőségéről döntő bíróság nem bírálta el, vagy érdemben azzal foglalkozott, de azt nem tartotta megengedhetőnek.

Az egyik ítélőtábla területén folytatott gyakorlat vizsgálata kapcsán észleltük, hogy a perújítások okhoz kötöttsége valamennyi olyan perújítási ügyben érvényesült, ahol az eljárás megismétlése a terhelt kihallgatásán túl kizárólag az iratok megismétlésére korlátozódott. Ezzel szemben a perújítási ok azokban az ügyekben nem érvényesültek, ahol a bíróság a terhelt kihallgatásán kívül további bizonyítást is lefolytatott. Így az adott ítélőtábla területén eljáró bíróságok további közvetlen bizonyítást vettek fel, melyekből arra lehetett következtetni, hogy az okhoz kötöttség nem teljes körűen érvényesült.

Össességében azonban megállapítható volt, hogy az ország területén a perújítási okhoz kötöttség – az előzőekben megjelölt ritka kivételtől eltekintve - töretlenül érvényesült. A bizonyítás terjedelmét, irányát tehát főként az új bizonyíték és annak az alapeljárásban vizsgált többi bizonyítékhoz való viszonya határozta meg.

Az illetékességi körébe tartozó törvényszékek gyakorlatának elemzése kapcsán a Debreceni Ítélőtábla Büntető Kollégiumának vezetője mutatott rá – a BH 2012.117. számú eseti döntés értelmezése kapcsán – arra a rendkívül fontos körülményre, hogy perújítás esetében az officialitás, a hivatalbóli eljárás megtörik, mivel a bíróság perújítási eljárást hivatalból nem kezdeményezhet. Álláspontja szerint ez azt a kérdést is felveti, hogy ha a jogerős határozatot követően olyan körülmények jutnak a bíróság tudomására, amelyek azt mutatják, hogy a jogerős határozat ellentétben áll az anyagi igazsággal, ez esetben az anyagi igazság érvényesítését szem előtt tartva mit tehet a bíróság? Fel kell-e hívnia a közvádлот ezen tényre?

A kérdést alapvetően mind a korábbi, mind a hatályos Be. megválaszolja. Az 1998. évi XIX. törvény 410. § (3) bekezdése alapján, ha bármely bíróság hivatali hatáskörében olyan körülményről szerez tudomást, amelynek alapján perújítást lehet indítványozni, köteles erről a perújítás megengedhetőségének kérdésében a döntésre jogosult bíróság területén működő ügyészt értesíteni. Ezzel egyező rendelkezést tartalmaz a Be. 639. § (6) bekezdése. Ez a probléma tehát mind a gyakorlat, mind a törvény által megoldottnak látszik.

Végül az új Be. kapcsán szükséges utalni arra, hogy a korábbi Be.-re vonatkozóan kialakult gyakorlat továbbra is irányadó, ugyanakkor a Be. a kérdést részletesen rendezzi a 646. § (6) bekezdése a) és b) pontja által. E szerint ugyanis a perújítás lefolytatása során a bizonyítás terjedelmét kizárólag az a perújítási jog határozza meg, amely miatt a perújítást elrendelték, ugyanakkor nem rendelhető el olyan bizonyítás, amely a terhelt terhére szóló változást eredményezne, amennyiben a perújítási indítványt a terhelt javára terjesztették elő. Ahogy a

törvény indokolása is megfogalmazza, a perújítás lefolytatását a törvény célhoz kötötten az indítvány keretei között engedi meg és már a bizonyítás során kizárja a terhelt terhére történő bizonyítást, ha a perújítást a javára előterjesztett indítvány alapján rendelték el.

VII. 7. A terhelt távollétében lefolytatott külön eljárást követő perújítás tapasztalatai

A vizsgálat során kiemelt jelentőséggel bírt a távollétes eljárást követően lefolytatott perújítási eljárás. Mind a korábbi, mind a hatályos Be. ugyanis lehetővé teszi, hogy amennyiben a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárást követően tartózkodási helye a jogerős határozat meghozatala után ismertté válik, javára perújítást lehet előterjeszteni. Ebben az esetben mind a két törvény kötelezővé tette, illetve teszi a perújítási eljárás lefolytatását, azaz a perújítás elrendelését és az alapeljárás megismétlését. Ezen kérdés vizsgálata körében pedig kiemelt jelentőséggel bír, hogy a perújítási indítványok előterjesztése során hivatkoznak-e az indítványozók új bizonyítékokra, vagy kizárólag a távollétes eljárás tényére. A Legfelsőbb Bíróság, valamint a Kúria által kiadott iránymutatásokra figyelemmel ugyanis ilyen esetben a perújítás elrendelése során semmilyen más körülmény nem vizsgálható, csak a külön eljárás lefolytatásának ténye.

Kétségtelen, hogy a Büntetőeljárás törvény a perújításra vonatkozó rendelkezéseivel – a jogerő feloldása mellett – biztosítja a hatékony jogorvoslat lehetőségét. A perújítás megengedhetősége tárgyában ugyanakkor a bíróságnak nincs mérlegelési jogköre. A rendkívüli jogorvoslat oka pusztán az, hogy a jogerős ügydöntő határozatot a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárás során hozták. Erre figyelemmel indokolt megvizsgálni, hogy a perújítás valóban hatékony jogorvoslatnak tekinthető-e, tényleges változást eredményez-e, illetve milyen gyakorlati problémák jelentkeznek a kötelező elrendelés kapcsán. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy ebben az esetek túlnyomó részében a terhelt számára fontos és – rendkívüli perorvoslati jellege ellenére – valójában „rendes” és első jogorvoslati lehetőség nyílik meg.

Ezen speciálisnak mondható jogorvoslat azonban dogmatikai értelemben „idegen test” a perújítás rendszerében. Nem a novumon, az utóbb felmerült új bizonyíték lehetőségén alapul; pusztán a külön eljárás tényén, függetlenül attól, hogy a büntetőeljárás teljes egészében, vagy csak részben folyt a terhelt távollétében.

Ennek ellenére megállapítható, hogy a jogi szabályozás biztosítja a hatékony jogorvoslat lehetőségét és – elvileg – lehetővé teszi a terhelt számára jelenlétében az ügy újratárgyalását és akár eltérő határozat meghozatalát is.

A perújítás tehát egyfajta ellensúlyként működik, amely biztosítja a terhelt javára annak lehetőségét, hogy új eljárást kezdeményezzen; mivel a terhelt eljárásba történő belépését követően indokolt és alkotmányosan is igazolható követelmény, hogy őt az eljáró hatóságok olyan helyzetbe próbálják hozni, mintha az eljárás korábbi szakaszaiban is részt vett volna.⁷¹

A fentiekben kifejtettek ellenére azonban rendkívül ritka, hogy a perújítási ok pusztán megjelölésén túlmenően a terhelt olyan további bizonyítékokra hivatkozna, amelyek a jogerős határozat megváltoztatását eredményeznék. A terhelt tárgyaláson történő kihallgatást követően a perújítás a legtöbb esetben kimerül a tárgyalás egyszerűsített megismétlésében. Ennek ellenére a perújítási eljárás lefolytatása abban az esetben is kötelező, ha érdemi változtatásra igen nagy valószínűséggel nem kerül sor; azaz lényegében megkérdőjeleződik a külön eljárás egyszerűsítő-gyorsító jellege.

⁷¹ 22/2014. (VII.15.) AB határozat {75.}

A perújítás kapcsán megismételt tárgyaláson a terheltet az általános szabályok szerint illeti meg a vallomás megtagadásának a joga; és amennyiben ezzel ténylegesen él is – esetleges nyomozati vallomásának bíróság általi újra ismertetésén túlmenően – , semmilyen formában nem járul hozzá a bizonyításhoz, alapvetően saját álláspontja kifejtéséhez; és ilyen esetben a perújítás lényegében pusztá formalitássá válik.

A fentiekben ismertetett és a törvényben biztosított lehetőség ugyanakkor áttöri azt a gyakorlati alapelvet, mely szerint az alapeljárásban értékelt bizonyítékra vonatkozó új bizonyítási eszközre való hivatkozás nem perújítási ok.⁷²

VII. 8. Perújítási okokhoz fűződő egyes kérdések gyakorlata

VII.8.1 A perújítási indítvány hivatkozásai

A perújítás megengedhetősége tárgyában hozandó döntésre vonatkozóan a bírói gyakorlat egyértelmű álláspontot alakított ki. Ennek megfelelően, ha az alapügyben az ítéletet a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták meg (külön eljárás), és a terhelt tartózkodási helye az ítélet jogerőre emelkedését követően válik ismertté, akkor a terhelt indítványára a perújítást el kell rendelni. A perújítás megengedhetősége kérdésében történő döntéskor – ebben az esetben – nem vizsgálható, hogy a megismételt eljárástól várható-e olyan új bizonyíték, amely valószínűvé teszi, hogy a terheltet fel kell menteni, lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni, vagy büntetés helyett intézkedést kell alkalmazni, illetve a büntetőeljárást meg kell szüntetni (BH 2005.388.). Miként a fenti döntés indokolása is rámutat, ezen perújítási ok célja kizárólag annak biztosítása, hogy az ítélet jogerőre emelkedését követően az előkerült terhelt jelenlétében is lefolytatásra kerüljön a külön eljárás. A perújítás oka pedig ebben az esetben önmagában az a tény, hogy az alapügyben az ítéletet a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárásban hozták meg.

A vizsgálat lényegében a fenti eseti döntésben megjelölteket igazolta, azaz az indítvány során általában új körülményre nem hivatkoztak. Az egyik ítéletábra területén pl. a terhelt távollétében kötelezően elrendelt 26 perújítási eljárás közül csupán 4 ügyben hivatkoztak az alapeljárásban fel nem merült új bizonyítékra is, a fennmaradó 22 ügyben pedig kizárólag a távollétes eljárás tényére.

A fenti arány lényegében az ország összes törvényszékére és ítéletábrájára vonatkozóan hasonlóan állapítható meg. Emellett voltak olyan törvényszékek is, ahol az elrendelt perújítások kapcsán kizárólag csak a terhelt távollétére hivatkoztak, míg egyéb körülményt a perújítási indítvány nem tartalmazott. Ugyanakkor voltak olyan törvényszékek is, amelyek előtt további okokat is megjelöltek annak érdekében, hogy a perújítási eljárás „sikeres” legyen és ne csak a perújítási eljárás elrendelését biztosítsák, de az esetleges indítványokban megjelölt új bizonyítékok az alapügyben meghozott határozat megváltoztatását is biztosabban elérjék. Általában azon törvényszékeken került sor a távollétes eljárás mellett további hivatkozási okok feltüntetésére is, amelyekben egyébként a legtöbb perújítási indítvány előterjesztése történt abszolút számban, illetve a befejezett ügyek arányaiban is. Ennek ellenére előfordult, hogy az egyik ítéletábra területén a terhelt távollétében lefolytatott eljárásra alapított okra figyelemmel elrendelt perújítások esetében az indítványozók az indítványokban egyetlen alkalommal sem hivatkoztak új bizonyítékra, hanem kizárólag a távollétes eljárás tényére. Összességében azonban arra a következtetésre lehet jutni, hogy a terhelt távollétére alapított perújítások esetében a jogosultak átlagosan 80%-ot meghaladóan csak a külön eljárás tényére hivatkoztak, míg a fennmaradó részben került sor további perújítási ok, illetve új bizonyíték megjelölésére.

⁷² BH 2012.188.

A fentiekből ezért leszűrhető az a következtetés, hogy a más esetben egyébként kötelezően megkívánt új bizonyíték hiányában a terheltnek a felhasznált és már értékelt bizonyítékok vitatására nyílik meg a lehetősége abban az esetben, ha ő maga nem kíván új bizonyítékot felajánlani a perújítási eljárásban. Ily módon tehát a terhelt távollétében történő külön eljárás miatti kötelezően elrendelt perújítási eljárásoknak csak rendkívül kis százalékában került sor arra, hogy a távollétes eljárás tényén kívül új, az alapeljárásban nem értékelt bizonyítékokra is hivatkozzanak. Ez a legtöbb vizsgált esetben a terhelt vallomását jelentette csupán.

A távollévő, vagy ismeretlen helyre távozó terhelttel szembeni perújítási eljárás egyes kérdéseiről a legfontosabb elvi iránymutatást a 3/2008. BJE határozat tartalmazza. Ennek III. pontja tartalmazza, hogy kivételesen lehetőség van arra, hogy a perújítási eljárásban új bizonyítékokat szerezzenek be és ennek alapján olyan új körülményeket jelöljenek meg, amelyek egyébként önálló perújítási okok.

A döntés általánosságban kifejtette, hogy aggályos volna, ha a perújítási tárgyaláson az elsőfokú bíróság olyan perújítási ok alaposágának a vizsgálatába bocsátkozna, amelyet a másodfokú bíróság nem bíralt el, vagy nem tartott megengedhetőnek. A tárgyalt különleges perújítási ok esetében azonban – mutat rá a jogegységi döntés indokolása – a már ténylegesen jelen lévő terhelt nyilvánvalóan korlátozás nélkül indítványozhatja a bizonyítás felvételét. Ebben az esetben ezért az is elfogadható, hogy új bizonyítékként olyan körülményeket jelöljenek meg, amelyek egyébként önálló perújítási okok lennének.

Mindezekre figyelemmel a vizsgálat megállapította, hogy a távollétes eljárást követően elrendelt perújítási eljárásokban – amennyiben a fentiekben megjelölt további körülményekre hivatkoztak – minden esetben ezek vizsgálata is megtörtént, azaz a gyakorlat az elvi iránymutatásnak megfelelően alakult.

Általánosságban tehát elmondható, hogy a bíróságok figyelembe vették a perújítás során hivatkozott új tényeket, bizonyítékokat, noha az esetek többségében ezek nem voltak alkalmasak a tényállás megváltoztatására. Ennek ellenére a gyakorlat odáig eljutott, hogy az egyik törvényszéken a távollétes perújításos ügyben új tényként a bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe a terheltnek a megismételt eljárás során a tárgyaláson a bűncselekménnyel okozott kár fennmaradó összegének megtérítésére tett ígérését. Míg ugyanezen ügyben másik eljárás során új tényként került fel, hogy a perújítási eljárás során a terhelt kártérítést fizetett a sértettnek.

Egy másik törvényszéken pedig a bíróság figyelemmel volt egy esetben a terhelt megváltozott személyi körülményeire, illetve egy másik esetben a perújítási eljárásban felmerült bizonyítékokkal együtt értékelte az alapügyben felmerült tényeket is. Összességében azonban egy-két kivételtől eltekintve a bíróságok főként olyan tényeket vizsgáltak, amelyek már az alapeljárásban is fennálltak. Abban az esetben pedig, ha a terhelt a megismételt eljárásban vallomást tett, az abban foglaltakat is érdemben mérlegelték.

Sajátosan fogalmazott az egyik törvényszék a megismételt eljárás során hozott határozatában: "A bíróság sem a vádlott, sem a társadalom többi tagja felé nem sugallhatja azt, hogy az elkövetőnek úgymond "megéri" az eljárás alól kivonni magát, mert az eljárás lezárását követően, a törvény erejénél fogva kötelező perújítás keretében enyhébb büntetéssel lehet kikerülni az eljárásból. Ugyanakkor ennek az elvnek való megfelelés nem jelentheti áttörhetetlen gátját az enyhítésnek."

A fenti "sajátos" megfogalmazás lényegét azonban a vizsgálat alapvetően igazolta.

Egy másik ítélőtábla területén jelentősen eltérő gyakorlat volt megfigyelhető, mivel az ügyek mintegy 40%-ában vették figyelembe a perújítás során hivatkozott új tényeket is.

Megállapítható, hogy a távollétes külön eljárások alapján elrendelt perújítások során a megismételt eljárásban jelen lévő terhelt a perújítás alapját képező tényeken felül korlátozás nélkül hivatkozhat új bizonyítékokra, illetve megjelölhet olyan új körülményeket, amelyek más perújítási ok alapját képezhetik. A perújítás terjedelmét meghatározó további perújítási ok ily módon a megismételt eljárásban felmerülhet, amelyre a bíróságnak adott esetben hivatalból, vagy indítványra – figyelemmel a fentiekben hivatkozott jogegységi határozatra – további bizonyítást kell elrendelnie.

Figyelemre méltó körülményeket rögzített a Legfőbb Ügyészség által csatolt, és időben korábban elvégzett vizsgálat során megfogalmazott összefoglaló jelentés. Ebben említésre kerülnek olyan határozatok, melyekben a másodfokú bíróság kifejtette, hogy a perújítási eljárásban nem vehető figyelembe az időközben bekövetkezett jogszabályváltozás és időmúlás. Egy más ügyben pedig, szintén a másodfokú bíróság jutott arra a következtetésre, hogy pusztán a büntetés-kiszabási körülmények felülmérlegelésével nincs törvényes lehetőség új határozat meghozatalára. Általában pedig a bíróságok alaptalannak találták a perújítást, ha nem merült fel olyan tény, bizonyíték, amely miatt az alapítélet hatályon kívül helyezése mellett eltérő döntést kellett volna hozni. Ez a vizsgálati anyag összefoglalóan megállapította, hogy a jogszabály alapeljárás jogerős befejezését követő módosulásának, továbbá a terhelt egészségi állapota utóbb bekövetkezett kedvezőtlen változásának, valamint az idő múlásának értékelésére a perújítás érdemben való eldöntése kapcsán nem kerülhet sor. Abban az esetben azonban, ha a megismételt eljárásban olyan, az alapeljárásban nem ismert új bizonyítékot hoznak fel, amelyre tekintettel az alapügyben hozott határozat nem minden részletében helytálló, lehetőség nyílik új határozat meghozatalára, és a jogszabály módosítás, valamint a megváltozott bűnösségi körülmények figyelembe vételére is.

Összességében megállapítható, hogy a távollétes eljárás miatt lefolytatott bizonyítási eljárásokban a bíróságok többnyire a vádlotti kihallgatást foganatosították, és egyéb tényeket általában nem vettek figyelembe, ugyanakkor egy-egy ügyben értékelték egyéb bizonyítékokat is. Szükséges rögzíteni azonban azt is, hogy az új tények vizsgálata, az ennek alapján lefolytatott bizonyítás az esetek túlnyomó többségében nem vezetett az alapügyben hozott határozat hatályon kívül helyezése mellett a tényállás megváltoztatásához, illetve új határozat meghozatalához.

VII.8.2 . A bizonyítási eljárás megisméltésének gyakorlata:

A joggyakorlat-elemző csoport indokoltan tartotta annak vizsgálatát is, hogy a távollétes külön eljárásra alapított perújítás esetében milyen mértékben kerül sor a bizonyítás megisméltésére. Indokolt annak a gyakorlatban problémaként jelentkező körülménynek a feltárása is, hogy a bizonyítás megisméltését milyen terjedelemben kell lefolytatni. Ez nyilvánvalóan nem jelent problémát abban az esetben, ha az indítványozó új bizonyítékokra hivatkozik. A távollétes eljárás során azonban – az előzőekben már említettek szerint – a perújítási indítvány túlnyomó részében csupán a külön eljárás tényére hivatkozik. Kérdés ezért, hogy a terhelt kihallgatásán túlmenően köteles-e a bíróság – a védekezéshez való jog biztosítása érdekében – valamennyi tanút és szakértőt a terhelt jelenlétében ismételt meghallgatni, vagy elegendő-e a korábbi bizonyítás anyagának ismertetése. Indokoltan tartottuk feltárni, hogy a bíróságok mely módszert alkalmazták a megisméltés során.

A kérdés úgy is felvethető, hogy a bizonyítás teljes megisméltése alanyi joga-e a perújítási indítványt előterjesztő terheltnek.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a távollétes eljárásra alapítottan a perújítás elrendelése ugyan kötelező, viszont sem a korábbi, sem a hatályos Büntetőeljárás törvény

semmilyen kötelezettséget nem rótt, és nem ró a bíróságra abban a tekintetben, hogy a megismételt eljárásban a határozatot megváltoztassa. Ez a körülmény nyilvánvalóan kihat a megismételt eljárás során lefolytatott bizonyítás terjedelmére is. Erre figyelemmel volt indokolt annak vizsgálata, hogy a bíróságok milyen mértékben mérlegelték azt a kérdést, hogy a bizonyítás, azaz a megalapozottság igényli-e tanúk, szakértők ismételt meghallgatását, vagy elegendő a korábbi jegyzőkönyvek ismertetése.

Az előzőekben már utaltunk rá, hogy a rendkívüli perorvoslat joga alanyi jogon illeti meg a terheltet, amennyiben az ügydöntő határozat meghozatalára a távollétében lefolytatott külön eljárásban került sor. Mindezek ellenére fel kell tenni a kérdést, hogy a perújítás során megismételt eljárás milyen mértékben képes reparálni az alapeljáráshoz sérült terhelti jogokat. Az előzőekben már kifejtettek szerint a perújítási eljárás kötelező lefolytatását követően bármilyen határozat hozható. Lehetőség van az ügydöntő határozat hatályon kívül helyezésére és új határozat hozatalára, azonban helye lehet az egyébként a perújítási indítvány elutasításának is. Ilyen esetben a bíróság megállapítja, hogy az alapügyben hozott határozat minden részletében törvényes. A terhelt távollétében lefolytatott külön eljárást követő perújítások során egyébként ezen utóbbi határozatnak van a legnagyobb esélye a gyakorlati tapasztalatok alapján.

A kérdés vizsgálata során elengedhetetlen a 3/2008. BJE határozat alkalmazása. Ennek I. pontja egyértelműen rögzíti, hogy az alapügyben távollévő terhelttel szemben folytatott eljárás eredményeként a bíróság a perújítást elutasítja, ha arra a meggyőződésre jut, hogy az alapügyben hozott határozat minden részletében törvényes.

Szükséges megjegyezni, hogy erre vonatkozó eltérő szabályozás hiányában a jogegységi határozat ezen megállapítása a hatályos Be. alkalmazása során is irányadó.

A jogegységi határozat indokolása rámutat arra, hogy a perújítás megengedhetősége esetében a bíróság kizárólag azt vizsgálja, hogy a törvényben felsorolt perújítási okok valamelyike fennáll-e. A távollétes eljárásra alapított perújítási ok pedig csak abban különbözik a többi perújítási októl, hogy fennállása esetén a perújítási indítvány alaposága nem vonható kétségbe; a perújítást el kell rendelni. Más különbség azonban nincs, a perújítási eljárást úgy kell lefolytatni, mint bármely más okra alapított, és alapos perújítási indítvány esetén. Mindebből következően a perújítás alaposága az alapügyben hozott ítélet hatályon kívül helyezéséhez és új ítélet hozatalához vezet, míg a perújítás alaptalansága annak elutasítását eredményezi.

A jogegységi határozat lényege szerint tehát, ugyan a perújítás elrendelése kötelező, azonban a törvény már nem állít kötelezettséget a bíróság elé abban a tekintetben, hogy a megismételt eljárásban a jogerő feloldása mellett új határozatot hozzon. Elutasító határozat kizárólag a perújítás megengedhetősége kérdésében nem hozható.

A fentiek előre bocsátása mellett megállapítható, hogy a vizsgálat lényegében azt igazolta, hogy a bizonyítás teljes terjedelemben történő ismételt lefolytatására rendkívül kevés esetben került sor. Viszonylag nagyobb mértékben történt a bizonyítás részbeni megismétlése, ami a terhelt mellett általában néhány tanú ismételt kihallgatását vagy szakértő meghallgatását jelentette. Számos esetben azonban a bizonyítási eljárás kizárólag a terhelt kihallgatására korlátozódott. A bíróságok pedig a határozatok indokolásában nem fejtették ki annak indokait, hogy milyen megfontolások és elvek mellett döntöttek a perújítási tárgyaláson lefolytatandó bizonyítás terjedelmének kérdésében.

Az egyik ítéletábra területén sor került a bizonyítás teljes terjedelemben történő megismétlésére olyan esetben is, amikor a perújítási indítvány egyébként nem hivatkozott új bizonyítéokra.

Az egyik ítéletábra összefoglaló jelentésében megállapította, hogy területükön megfigyelhető

volt, hogy a perújítási bizonyítás terjedelmét leginkább az előterjesztett „főleg ügyészi” indítványok tartalma határozta meg.

Általánosságban az is elmondható, hogy a perújítás során eljáró bíróságok a terhelt védekezéshez való jogát, a tisztességes eljárás követelményét nem vizsgálták. A terhelt távollétének felróhatósága legfeljebb áttételesen, annak tisztázása során került szóba, hogy az alapeljárás során hol tartózkodott, és miért nem volt elérhető a bíróságok számára.

A legtöbb törvényszék gyakorlatára vonatkozóan ezért megállapítható, hogy a bizonyítás megismétlésére csak annyiban került sor, hogy a bíróság kihallgatta a vádlottakat, ezen kívül általában az alapügyben keletkezett iratokat ismertette. Sok esetben csak a vádlott által tett vallomás folytán szükséges bizonyítás lefolytatására került sor (pl. a vádlott betegségeire vonatkozóan előadott új tény folytán igazságügyi orvosszakértői vizsgálat elrendelése történt több esetben, illetve az alapügyben már kihallgatott tanúktól írásbeli vallomás beszerzése sem volt ritka.).

Az egyik törvényszék területén egyébként a vádlott által felajánlott új bizonyítékok a bizonyítás teljes körű megismétlését igényelték, a bíróság rögzítette is, hogy a jelen perújítási eljárás célja az volt, hogy a terhelt garanciális jogai érvényesülhessenek, a tárgyaláson jelen lehessen, személyesen védekezhessen és a bizonyítás anyagát megismerhesse.

Volt olyan ítélőtábla, amelynek területén egyetlen ügyben sem foglaltak a bíróságok állást abban a kérdésben, hogy a terhelt védekezéshez való jogát, illetve a tisztességes eljárás hatékonyságát biztosítanak a bizonyítási eljárás megismétlésével. Ennek természetesen oka lehetett az is, hogy az alapeljárásban megállapított tényállások megalapozottságát a kihallgatott terhelt vallomása nem érintette, így a bíróságok nem látták szükségét további bizonyításnak. Szükséges nyomatékosan megjegyezni, hogy a vizsgálat a fenti kérdés kapcsán törvénysértő gyakorlatot nem észlelt.

Az előzőekben már utaltunk arra, hogy a megismételt tárgyaláson jelen lévő terhelt nyilvánvalóan korlátozás nélkül indítványozhatja bizonyítás felvételét. Ilyenkor – a főszabály alóli kivételként – lehetőség van arra, hogy a perújítási eljárásban új bizonyítékokat szerezzenek be, és ennek alapján új körülményeket jelöljenek meg, amelyek önálló perújítási okok. Ennek ellenére rendkívül kevés esetben került sor arra, hogy a megismételt eljárásban a terhelt kihallgatását követően további közvetlen bizonyítás felvételére is sor kerüljön.

Általánosságban volt megállapítható, hogy nem a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelményekre, vagy a terhelt esetleges felróhatóságára voltak figyelemmel a bíróságok, hanem a megalapozott döntés érdekében határozták meg a bizonyítás kereteit. A megismételt eljárásban a terhelt személyes meghallgatása szolgáltatott olyan új bizonyítékot, illetve utalhatott olyan új körülményre, amelyek a közvetlen bizonyítás megismétlését, vagy további bizonyítás felvételét indokolták. Ennek hiányában pedig a bíróságok a korábbi bizonyítás közvetett (azaz iratismertetéssel történő) megismétlésével is megelégedtek. Ez pedig a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmével nem járt.

Tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás jogszabályok nem írják elő kötelezően, hogy a perújítási indítvány előterjesztésekor további perújítási okot is meg kelljen jelölni, ezért a bíróságok gyakran csak a megismételt eljárás során elhangzott terhelti vallomás alapján lesznek abban a helyzetben, hogy meghatározzák a további bizonyítás kereteit.

A bírói gyakorlat egységesnek tekinthető abban a kérdésben, hogy a 3/2008. BJE határozatra figyelemmel lehetőség van arra, hogy a jelen kettős természetű perújítási ok esetén a bíróságok a bizonyítás során más perújítási okra is áttérjenek. Ilyen esetben a védekezés joga miatt engedhető meg ez a gyakorlat, vagyis kivételesen lehetőség van arra, hogy a perújítási eljárásban új bizonyítékokat szerezzenek be, és ennek következményeként olyan új körülményeket jelöljenek meg, amelyek egyébként önálló perújítási oknak minősülnek.

Összességében ezért megállapítható, hogy amikor a bíróság nem folytatott le ismételt bizonyítást, ezt nem a terhelt felróható magatartása, hanem amiatt tette, mert a perújítási indítványban, illetőleg a terhelt vallomásában megjelöltek nem adtak alapot a bizonyítás megismétlésére. Erre figyelemmel pedig a bíróságok kifejezetten nem is foglaltak állást abban a kérdésben, hogy a terhelt védekezéshez való jogát és ily módon a tisztességes eljárást hatékonyabban biztosítják-e a bizonyítás tényleges megismétlésével.

A bíróságok nem jutottak arra a következtetésre sem, hogy a terhelt felróható magatartásából kiindulva kizárólag a tárgyalás anyagának ismertetése az elengedhetetlen és egyetlen kötelezettség a bíróság számára.

Csupán egyetlen törvényszék gyakorlatában volt megfigyelhető, hogy határozatában hivatkozott arra, hogy a terhelt garanciális jogai érvényesülésének szempontjából szükséges biztosítani jelenlétét a személyes védekezéshez való jogát, vagyis a tisztességes eljáráshoz való jog biztosítására utalt.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a magyar jogi szabályozásban nem kérdés, hogy a terhelt jogosult ügyeinek újratárgyalását követelni, még abban az esetben is, ha felróható magatartásával egyébként igyekezett az eljárást meghússítani. A rendkívüli jogorvoslati eljárásban szankciót egyedül a terhelt felróható távolmaradása von maga után, abban az esetben ugyanis, ha a perújítás elrendelése után ismeretlen helyre távozik, a perújítási eljárást meg kell szüntetni.

Amennyiben azonban a terhelt felróható magatartásából indulunk ki, arra a következtetésre is juthatunk, hogy kizárólag a tárgyalás anyagának ismertetése az elengedhetetlen kötelezettség az elsőfokú bíróság számára a terhelt meghallgatása mellett. A tanúk és a szakértők terhelt jelenlétében történő ismételt meghallgatása csupán lehetőség, amelyet a vádlott védekezéshez való jogából eredő indítványa, illetve a közvetlenség elvéből következő, a bizonyítás igénye eredményezhet. A törvényben biztosított lehetőségeket tehát úgy kell alkalmazni, hogy a terhelt minden esetben kapjon lehetőséget az eljárás megismétlésére, amikor tudomást szerez az ellene indított vagy folyamatban volt eljárásról, azonban törvényben biztosított jogai nem terjedhetnek addig, hogy a bizonyítás teljes körű és felesleges megismétlésével kikényszerítse az eljárás elhúzódsát.

A vizsgálat igazolta, hogy a perújítások okhoz kötöttsége az olyan perújítási ügyekben érvényesült, ahol az eljárás megismétlése a terhelt kihallgatásán túl kizárólag az iratok ismertetésére korlátozódott. Ahol a bíróság a terhelt kihallgatásán kívül további közvetlen bizonyítást is lefolytatott, ott az okhoz kötöttség nem érvényesült, azonban a bíróság eljárása megfelelt a fentiekben ismertetett törvényes gyakorlatnak.

Összefoglalóan ezért megállapítható, hogy általánosságban a vádlott távolléte miatt elrendelt perújítás folytán megismételt eljárásban a bíróságok új bizonyítékként elsősorban a vádlott vallomását értékelték, emellett a védekezés jogából eredően a terhelt jelenlétéhez kapcsolódó garanciális követelményeknek oly módon tettek eleget, hogy az alapeljárásban lefolytatott bizonyítást ismertették, azt iratismertetéssel tették a tárgyalások anyagává.

Amennyiben viszont szükséges volt, további bizonyítást is lefolytattak. A bizonyítási eljárás teljeskörű megismétlése azonban nem vált általánossá. A határozatok indokolásában pedig – ritka kivételtől eltekintve – nem volt fellelhető olyan elvi állásfoglalás, amely a terhelt védekezéshez való jogának és a tisztességes eljárás hatékony biztosításának garanciájaként rögzítette volna az alapügyben a terhelt távollétében lefolytatott bizonyítás teljeskörű megismétlését. Ennek ellenére a bíróságok alapvetően nem zárkóztak el olyan új bizonyítás lefolytatásától, amelyet a terhelt, illetve védője indítványozott.

VII.8.3 *A terhelt távollétére alapított perújítási eljárások eredményessége*

Tekintettel arra, hogy a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárásra alapított perújítás elrendelése kötelező, indokolt annak vizsgálata, hogy a megismételt eljárásban milyen mértékű változtatásra került sor. A 3/2008. BJE határozat indokolása nem hagy kétséget afelől, hogy a terhelt távollétében hozott ítélet elleni perújítási eljárás kötelező lefolytatását a törvény egyértelműen a terhelt érdekében írja elő. A célja az, hogy a terhelt garanciális jogai érvényesülhessenek, a tárgyaláson jelen lehessen, személyesen védekezhessen és a bizonyítás anyagát közvetlenül megismerhesse. Ebből az következik, hogy a perújítás nem eredményezheti olyan határozat meghozatalát, amely bármely szempontból sérelmes a terheltre. Ezt szem előtt tartva a joggyakorlat-elemző csoport vizsgálta, hogy az érdemben lefolytatott perújítási eljárások befejezését követően ténylegesen sor került-e a jogerő feloldása mellett a terhelt javára szóló eltérő határozat meghozatalára.

Általában elmondható, hogy meglehetősen kevés esetben került sor a jogerős határozat megváltoztatására (pl. az egyik ítélőtábla területén a terhelt távollétében kötelezően elrendelt 26 perújítási eljárásban mindössze 5 esetben került erre sor).

Ugyanakkor olyan törvényszék is megfigyelhető volt, ahol a perújítás 55%-os eredményességet jelentett. Az egyik ítélőtáblán pedig 3 esetben került sor perújítás elrendelésére, és mindhárom esetben eltérő határozat meghozatalára került sor. Ezen ítélőtábla területén egyébként a perújítások több mint 60%-ban eredményre vezettek.

Lényegében a távollétes eljárás esetén nagyon ritkán, új bizonyítékra hivatkozás esetén jelentősebb mértékben került sor a jogerős határozat megváltoztatására. A kisszámú megváltoztató határozat alapvetően az alapügyben alkalmazott joghátrány enyhítését, a terhelt felmentését vagy az eljárás megszüntetését eredményezte.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a terhelt távollétében lefolytatott eljárások esetében a perújítás kötelező elrendelése – az eltérő számadatok ellenére – rendkívül ritka esetben eredményezte a jogerős határozat megváltoztatását.

Szükséges azonban rögzíteni, hogy ezen válasz vonatkozásában a vizsgálat eltérő eredményeket figyelt meg, míg egyes törvényszékeken akár 100%-os, illetve 50%-os eredménnyel járt a megismételt eljárás, volt olyan ítélőtábla is, ahol az elrendelt perújítás során a jogerős határozat megváltoztatására egyetlen egy esetben sem került sor.

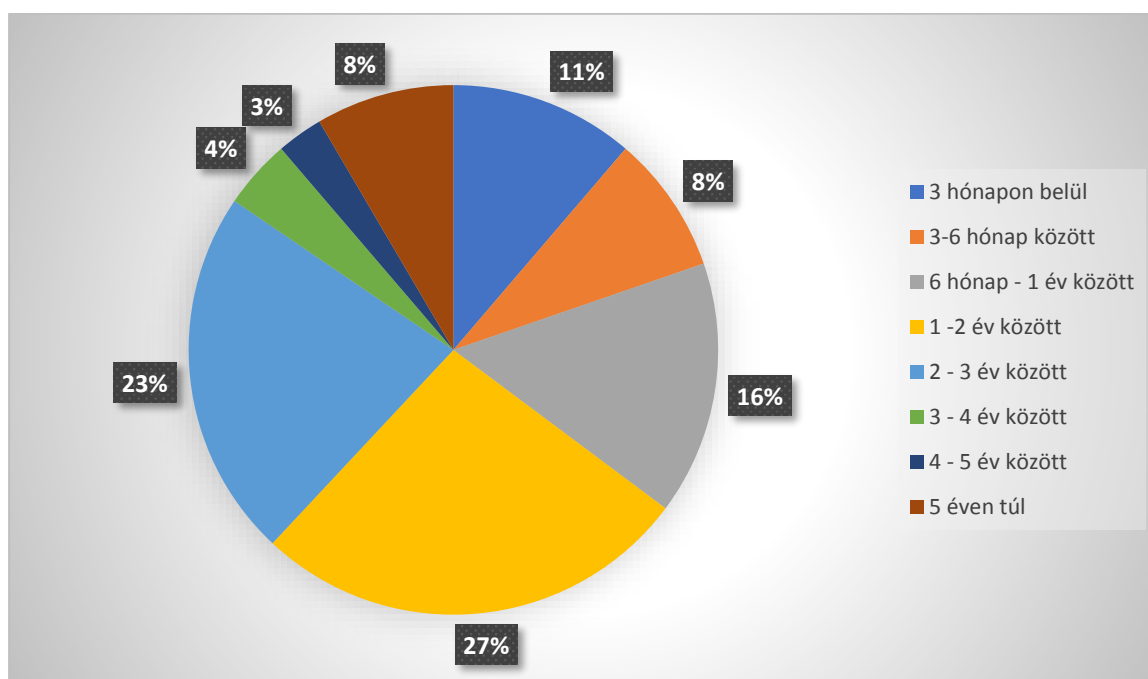
Látható, hogy ebben az esetben sokkal inkább a terhelt védekezéséhez és jelenléthez való jogát biztosította a jogintézmény, sem mint a jogerő tényleges feloldását és új határozat hozatalát.

VII.8.4 A terhelt távollétében lefolytatott eljárást követő perújításban megváltoztatott határozatok összehasonlító adatai

	<u>összes távollétes eljárás</u>	<u>megváltoztatott határozatok száma</u>
Fővárosi Ítéltábla	136	47
Szegei Ítéltábla	51	19
Debreceni Ítéltábla	46	12
Pécsi Ítéltábla	87	31
Győri Ítéltábla	31	11
Összesen	351	120

A fenti adatok igazolják, hogy a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárás követően ugyan jelentős számban élnek a terhelték a rendkívüli jogorvoslat lehetőségével, azonban ezek eredményessége – átlagosan – még az ötven százalékot sem éri el. Ebben az esetben levonható a következtetés, hogy a kötelezően elrendelendő perújítási eljárás lényegében csak a hatékony jogorvoslat lehetőségét hivatott szolgálni, nem pedig a jogerő utáni ténybeli javítás gyakorlati és tényleges megvalósulását.

VII. 9. A perújítási indítvány előterjesztésének időszerűsége

A következtetések levonása előtt utalni kell arra a tényre, hogy a fenti kérdés vonatkozásában a joggyakorlat-elemző csoport nem kapott valamennyi törvényszék és ítéltábla területéről pontos adatokat. A táblázat ezért legfeljebb reprezentatív felmérés eredményének tekinthető.

Ennek ellenére általánosságban elmondható, hogy főként egy és két év között kerül sor a perújítási indítványok előterjesztésére a jogerőhöz képest.

Ezt követően nagyobb mértékben kettő és három év közötti a beterjesztés. Figyelemre méltó, hogy a legaktuálisabb: a hat hónap és egy év közötti indítványozások száma is jelentős – 16 % – a többi adathoz mérten.

Összességében ezért levonható a következtetés, hogy a perújítási indítványok előterjesztésére az ügyek közel felében (43 %) az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől számított két éven belül sor kerül. A három éven túli előterjesztéseket meghaladóan alapvetően az ügyek csekély százalékában kerül sor az indítványozásra. A hosszabb időmúlást követő előterjesztések okainak vizsgálatára a joggyakorlat-elemző csoportnak nem volt lehetősége.

VII. 10. A határozat szerkezete eredményes perújítás esetén

A korábbi Be. 415. § (1) bekezdése akként rendelkezett, hogy: ha a bíróság – a tárgyalás eredményétől függően – megállapítja, hogy a perújítás alapos, az alapügyben hozott ítéletet, vagy az ítéletnek a perújítással megtámadott részét hatályon kívül helyezi, és új ítéletet hoz, ha pedig a perújítást alaptalannak találja, azt elutasítja.

A gyakorlatban problémát okozott annak értelmezése, hogy mit jelent a megtámadott ítélet részbeni hatályon kívül helyezése, illetve hogy egy terheltre vonatkozóan egyáltalán van-e lehetőség ilyen határozat meghozatalára.

A probléma megoldására született a BH 2017.10. számú eseti döntés. Eszerint: perújítási eljárásban nincs törvényes lehetőség olyan tartalmú határozat meghozatalára, amely a megtámadott ítéletet csak részben helyezi hatályon kívül, bizonyos rendelkezéseit viszont megtartja. Mindebből következően, ha a perújítás alapos, a megtámadott ítéletet az érintett terhelt vonatkozásában hatályon kívül kell helyezni, és új ítéletet kell hozni. Az új ítéletnek kell rendelkezni a bűnösség megállapításáról és a jogkövetkezmény alkalmazásáról. Ennek pedig a határozat rendelkező részéből egyértelműen ki kell tűnnie. Az eljárási törvény nem nyújt lehetőséget arra, hogy egy terhelt bűnösségének kimondását az egyik ítélet tartalmazza, a jogkövetkezmény alkalmazására viszont más ítéletben kerüljön sor (ebben az esetben tehát a próbára bocsátás megszüntetésére vonatkozó törvényi rendelkezések analóg módon nem alkalmazhatóak). Mindebből következően a megtámadott ítélet részbeni hatályon kívül helyezésére csak abban az esetben kerülhet sor, ha az alapítélet több terhelt büntetőjogi felelősségéről rendelkezett, a perújítási eljárás során azonban csak az egyik terheltre vonatkozóan bizonyult a perújítás eredményesnek; az ő esetében azonban a jogerős ügydöntő határozat teljes egészének hatályon kívül helyezésére kell hogy sor kerüljön.

A fentieket előre bocsátva a vizsgálat során az alábbiakat lehetett megállapítani:

Az esetek túlnyomó többségében kizárólag az alapítéletek teljes hatályon kívül helyezésére merültek fel adatok. Volt olyan ítélettábla, amelynek területén részbeni hatályon kívül helyezés egyáltalán nem történt. Előfordult azonban, hogy részleges hatályon kívül helyezés mellett került sor a megállapított tényállás megváltoztatására.

Másik ítélettábla területén mintegy az ügyek felében a bíróságok a perújítás eredményére figyelemmel részlegesen helyezték hatályon kívül a megtámadott ügydöntő határozatot.

Más ítélettábla területén ennél lényegesen kisebb mértékben került sor a határozat részbeni hatályon kívül helyezésére. Az egyik törvényszéken ugyanakkor az arány fordítottan érvényesült, pl. 22 esetben teljes hatályon kívül helyezésre, 32 esetben pedig részbeni hatályon kívül helyezésre került sor.

Az egyik ítélettábla területén meghozott határozatokkal kapcsolatban megállapítható volt, hogy a jogerős határozatok teljes hatályon kívül helyezése esetén a tényállás is változott.

A hatályos Be. a perújítás lefolytatása alapján hozható döntésekre lényegében a korábbi Be. szabályait tartotta fenn arra az esetre, ha a perújítás alapos. A Be. 647. § (1) bekezdése alapján ezért, ha a bíróság megállapítja, hogy a perújítás alapos, az alapügyben hozott ítéletet, vagy

eljárást megszüntető végzést, illetve annak a perújítással megtámadott részét hatályon kívül helyezi, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz.

A fentiekben ismertetett eseti döntéshez képest ezért megállapítható, hogy az eredményes perújítások kapcsán az országban kialakult egy, a törvényi rendelkezésnek meg nem felelő gyakorlat, amely egy terheltre vonatkozóan a megtámadott jogerős ügydöntő határozat részbeni hatályon kívül helyezése esetén hoz új határozatot. Tekintettel arra, hogy az időközben hatályba lépett új Be. eltérő rendelkezést nem tartalmaz, az előzőekben ismertetett eseti döntésben leírt iránymutatás továbbra is érvényes, és a bíróságoknak törekedniük kell arra, hogy eredményes perújítás esetén az egy terheltre vonatkozó teljes ítéleti rendelkezés hatályon kívül helyezése mellett hozzanak új határozatot.

VII. 11. A határozatszerkesztés tapasztalatai a perújítási indítvány érdemi elutasítása esetén

A joggyakorlat-elemző csoport indokoltan tartotta annak a vizsgálatát is, hogy amennyiben az elsőfokú bíróságok a megismételt eljárás lefolytatását követően érdemben elutasították a perújítást, milyen módon került sor a határozat megszerkesztésére. Előfordultak ugyanis olyan esetek, amikor az indokolásban nem kizárólag az elutasítás indokaival foglalkoztak, hanem olyan határozat is született, amelyben a bíróság – tévesen – tényállást állapított meg, megindokolta a bűncselekmény minősítését, illetve foglalkozott a büntetéskiszabási körülményekkel is.

A korábbi Be. 415. § (1) bekezdés II. fordulata szerint, ha a perújítást a bíróság alaptalannak találja, azt elutasítja. A fenti rendelkezést a hatályos Be. 647. § (2) bekezdés a) és b) pontjában csak annyiban pontosítja, hogy a bíróság a perújítást akkor utasítja el, ha azt alaptalannak találja, vagy az ismeretlen helyen, vagy külföldön tartózkodó terhelt távollétében lefolytatott alapügyre tekintettel elrendelt perújítási eljárásban a terhelt ismételten elérhetetlenné vált.

A fentiekre figyelemmel ezért több esetben észlelhető volt, hogy a perújítást elutasító határozatok az elutasítás indokai mellett tényállást is megállapítottak, az egyik ítéletábra területén az egyik elsőfokú bíróság a cselekmény minősítésével kapcsolatos érveket és a bűnösségi körülményeket is vizsgálta, illetve megállapította. Ugyanezen ítéletábra területén az is előfordult, hogy – erre történő kifejezett utalással – a bíróság rögzítette az alapügyben megállapított tényállást és ezt követően fejtette ki az elutasítás érveit.

Egy másik ítéletábra területén ugyanakkor a bíróságok az indokolásban kizárólag az elutasítás indokaival foglalkoztak, és nem született olyan határozat, amelyben a bíróság a tényállását is megállapította volna, illetve a bűncselekmény minősítésével, valamint büntetéskiszabási körülményekkel foglalkozott volna. Egy másik ítéletábra területén pedig egyetlen egy esetben fordult elő, hogy a bíróság tévesen, teljes körű indokolást adott.

Összességében megállapítható, hogy nem túl gyakran, de előfordult, hogy az elsőfokú bíróságok nem a törvénynek, illetve az irányadó bírói gyakorlatnak megfelelően fogalmazták meg az elutasítás indokait. Azaz, nem kizárólag az elutasítás indokaival foglalkoztak, hanem tényállást állapítottak meg, valamint érintették a minősítést és a büntetéskiszabási körülményeket is.

Országos szinten azonban 20% alattira tehető az ilyen törvénytörő határozatok meghozatala.

Ennek ellenére a vizsgálat feltárta, hogy az országban érvényesül törvénysértő gyakorlat, amelyre indokolt odafigyelni, és a jövőben törekedni kell arra, hogy a perújítás érdemi elutasítása esetén valamennyi bíróság az irányadó bírói gyakorlatnak és a törvénynek megfelelően szerkessze határozatát.

VIII. További észrevételek

I.

A joggyakorlat-elemző csoportban felmerült problémaként az új bizonyíték értelmezése, különösen új szakvéleményre történő hivatkozás esetén. Több esetben előfordul ugyanis, hogy az ítélet jogerőre emelkedése után a védelem új szakértői véleményre – többek között magánszakértői véleményre – hivatkozva vitatja a jogerős ítéletben foglalt tényállást.

A perújítási indítványok egy részének "alacsony szakmai színvonalára" figyelemmel ilyen esetben nagy számmal kerül sor a perújítási indítványok elutasítására.

A csoport indokoltnak tartotta a kérdés vizsgálatát annak ellenére, hogy a joggyakorlat-elemzés során beérkezett összefoglalókban erre vonatkozóan rendkívül kevés adat lelhető fel.

A probléma lényege abban foglalható össze, hogy ugyanezen bizonyítási eszköz több, ennél fogva később felmerülő, tehát új bizonyíték forrása is lehet. A perújítás megengedhetősége kérdésében ezért indokolt annak vizsgálata, hogy az adott bizonyítási eszköz alapügyben történt felhasználása átfogta-e a belőle megismerhető bizonyíték egészét (vagy bizonyítékok összességét). A perújítás lényege ugyanis, hogy perdöntő tény hiányzik az alapügyből. Az nem lehet vitás, hogy a hiány nem fakadhat az alapügyben mérlegelt – azaz meglévő – bizonyítékok újraértékeléséről, illetve a felajánlott bizonyítékokkal való újraértékeléséből.

A vizsgálat során megállapítható volt, hogy a védők számos esetben a rendes jogorvoslati lehetőségek kimerítésével többször arra tesznek kísérletet, hogy a jogerő feloldását a korábbi bizonyítékok újraértékelése révén eszközöljék ki. Abban az esetben azonban, ha az új szakvélemény új, korábban nem vizsgált tényekre hivatkozik, vagyis új tényeken is alapuló szempontrendszer mentén fogalmaznak meg részben eltérő következtetéseket, a perújítás elrendelése lehet indokolt; vagyis a perújítási indítvány elutasítására akkor kerülhet sor, ha a kérdéses utólagos bizonyíték részben sem új tényeken alapul, hanem csupán a korábban már relevánsnak tekintett tényeket érinti, azok keretei között marad, az azokra vonatkozó korábbi bizonyítékok bizonyító erejét próbálja átértékelni.

A bizonyítandó tény azonossága nem jelenti minden esetben a bizonyíték azonosságát. Az újabb bizonyíték attól még nem válik ugyanazzá, hogy ugyanannak a ténynek a bizonyítására veszik igénybe.

Abban az esetben, ha a perújítási indítvány egy "új magánszakértői véleményben foglalt" releváns bizonyítandó tényre vonatkozóan, az alapügyben értékeltektől utóbb alapvetően eltérő megállapításra jut, és ezt újabb, korábban nem vizsgált adatokra, tényekre is alapozza, nyilvánvalóan indokolt lehet a perújítás elrendelésének megfontolása.

Probléma akkor jelentkezik, ha újabb szakvélemény beszerzését már az alapeljárásban is indítványozták, vagyis az eltérő értékelés lehetősége már korábban felmerült. Abban az esetben azonban, ha az új bizonyíték a jogerő után keletkezett, a perújítási indítvány elrendelésének nem lehet alapja.

Kérdés tehát, hogy egy újabb szakvéleménynek a büntetőjogi szempontból releváns körülményeket részletes indokokkal átértékelő véleményét az új bizonyítékok köréből ki lehet-e zárni annak alapos vizsgálata nélkül, hogy az esetleg újabb tényeken is alapul.

A vizsgálat lényegében igazolta, hogy egyes bizonyítási eszközök újszerű volta okszerűen vonhatja maga után a perdöntő adatot szolgáltató új bizonyíték megjelenését is. Ez pedig a megismételt eljárásban a bizonyítékok értékelése során lényegesen eltérő következtetést eredményezhet a korábbiakhoz képest. Ennek ellenére a joggyakorlat-elemző csoport észlelte, hogy részben bizonytalanná vált a korábbi gyakorlat szerint egy új szakértői véleményben foglalt új bizonyíték elfogadhatósága. Az okiratként előterjesztett magánszakértői vélemények pedig sem okiratként, sem szakértői véleményként nem értékelhetők, csupán a terhelt vagy a védő észrevételeként. Az azonban kijelenthető, hogy ha a perújítás megengedhetőségének

vizsgálata során pusztán észrevételként kezelnék a magánszakértői véleményt, az esetlegesen a perújítások elrendelését lehetetlenítené el.

Erre figyelemmel részben indokolt lehet a törvény esetleges módosítása a magánszakértői vélemény perújítás körében való alkalmazhatóságára vonatkozóan.

Perújítási indítványt elutasító fellebbezés elbírálása során a Kúria egy eljárás során megváltoztatta az elsőfokú bíróság perújítást elutasító végzését igazságügyi szakértői véleményre, mint új bizonyítékra alapozva. A perújítási indítványban új szakértői véleményt, mint magánszakvéleményt csatoltak, amely az alapeljárásban készült szakértői véleménnyel ellentétben állapította meg a terhelt kábítószer függőségét, és ez "a perújítási indítvány igenlő megállapítását valószínűsítette".

Kétségtelen tény, hogy a hatályos Be. a magánszakértői véleményeket jelentős mértékben keretek közé szorítja. A Be. 198. § (1) bekezdése egyértelművé teszi, hogy az előterjesztett, illetve előadott magánszakértői vélemény mely esetben minősül szakvéleménynek. Ebben a körben egyértelműen a 190. § (2)-(4) bekezdésére utal vissza. A 198. § (1) bekezdés II. fordulója arról rendelkezik, hogy egyéb esetben a magánszakértői vélemény a terhelt, illetve a védő észrevételének minősül.

Az észrevétel kellene tehát a perújítási indítványban foglalt új bizonyíték forrásaként értelmezni.

A Debreceni Ítéltábla Büntető Kollégiumának vezetője vetette fel összefoglaló jelentésében, hogy az új Be. szerint bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe a magánszakértői vélemény, valamint az a vélemény, amelynek a bevonását a bíróság vagy az ügyészség megtagadta. Ez azonban felveti azt a kérdést, hogyan alakul mindez a perújításnál, hiszen az egyik legeredményesebb új bizonyíték a korábbi gyakorlat szerint egy új szakértői véleménybe (mint okiratba) foglalt új bizonyíték. Az így előterjesztett magánszakértői vélemények azonban sem okiratként, sem szakértői véleményként nem értékelhetők. Csupán az elítélt vagy a védő észrevételeként, ezért pedig az észrevétel nem alapozhat meg perújítást, így a jelenlegi, illetve az erre vonatkozóan kialakulóban lévő bírói gyakorlat bizonytalannak minősíthető.

Az a megállapítás ugyan helytállóan minősül, hogy a Be. 637. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott klasszikus perújítási ok teljes egészében megegyezik a korábbi Be. 408. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt perújítási okkal, így az új bizonyíték vizsgálatánál a bíróságok – értelemszerűen – támaszkodhatnak a következetes és kialakult bírósági gyakorlatra.

Az előzőekben ismertetett probléma lényegét fenntartva azonban alappal lehet utalni a BH 2013.60. számú eseti döntésben kifejtettekre, amelyek irányadók lehetnek a kérdés megoldására vonatkozóan is. A korábbi Be.-t értelmezve állapította meg ebben a Kúria, hogy nem zárja ki a perújítási indítvány alaposágát önmagában az a körülmény, hogy az annak alátámasztására az indítványozó által mellékelte orvosszakértők által adott vélemény perjogilag nem szakvéleménynek, hanem okirati bizonyítéknak minősül. Az indokolásban a Kúria kifejtette, hogy a megengedhetőség körében eljáró bíróság döntése téves volt abban a körben, hogy a fent megjelölt okirat nem alkalmas a másodfokú bíróságok által értékelt és elfogadott tény megcáfolására. Ennek megítélésére a perújítás megengedhetősége kérdésében való döntéskor nem volt lehetőség, mivel a perújítás megengedhetőségéről történő döntéskor a bizonyítékok mérlegelésének nincs helye. Pusztán annak megítélése jöhet szóba, hogy ezen okirati bizonyíték az alapügy adataival összevetve alkalmas lehet-e a perújítási cél elérésére.

A fenti döntés természetesen annyiban nem alkalmazható, hogy az új Be. egyértelművé teszi, hogy a törvényi feltételek hiányában a magánszakértői vélemény csak észrevétel lehet, ez azonban önmagában még nem ad alapot a perújítás elrendelésére.

Az egyik ítéltábla fejtette ki döntésében, hogy a jogbiztonság, a jogerőhöz fűződő igazságszolgáltatási és társadalmi érdek egyfajta értékelő tevékenységet azonban feltétlenül megkövetel, ugyanis az ártatlanság vélelme a perújítási eljárásban már nem érvényesül.

Az új bizonyítékokat, illetve bizonyítási eszközöket mérlegelés nélkül, de a jogerős ítélet által elfogadott bizonyítékok tükrében kell áttekinteni (miként arra a korábbiakban már a joggyakorlat-elemző csoport is hivatkozott).

Az ítélet tábla azonban arra is rámutatott, hogy ha a jogosult által később felhozott bármely új körülmény perújítási eljárásokhoz vezetne, az a jogerő biztonságát veszélyeztetné.

A probléma esetleges feloldásaként értékelhető az a gyakorlat, amelyet a Kúria több esetben is tapasztalt. Magánszakértői vélemény előterjesztése esetén, ha a megengedhetőség tárgyában döntő bíróság úgy észlelte, hogy az abban foglaltak indokot adhatnak a perújítási eljárás lefolytatására, úgy perújítási nyomozást rendeltek el, melyben a hatóság által kirendelt szakértői vélemény elkészítésére került sor, és ennek figyelembe vételével döntöttek a magánszakértői vélemény kapcsán a megengedhetőségről.

A fentiekől részben eltérő megoldást alkalmazott a Kúria a Bpkf.II.245/2019/2. számú határozatában. Azt maga a végzés is rögzítette, hogy a perújítási indítványban védői észrevételként jelenik meg a magánszakértői vélemény.

Megállapította ugyanakkor, hogy a perújítási indítvány előterjesztése esetén nem támasztható olyan követelmény, hogy a terhelt és/vagy a védő előzetesen szakértő kirendelését indítványozza [Be. 190. § (1) bekezdés 1. mondat], s a szakértő kirendeléséről a bíróság, illetve az ügyészség határozzon [Be. 190. § (1) bekezdés 2. mondat]. Ennek oka továbbra is az, hogy a perújítási indítvány tárgyában való döntés általában nem prolongálható, másként fogalmazva arról értelemszerűen soron kívül kell dönten.

A végzés rögzíti továbbá, hogy a perújítási indítvány előterjesztőjétől nem várható el, hogy – ha indítványának megalapozásához különleges szakértelem szükséges [Be. 188. § (1) bekezdés] – formálisan igazodjon a szakértő kirendelésének általános szabályaihoz. Ilyen esetben a perújítást indítványozó terhelt és/vagy védő eljárása szükségszerűen nem felel meg a Be. 198. § (1) bekezdés 1. mondatában foglalt érvényességi követelményeknek, ugyanakkor az általa beszerzett különleges szakértelem nem tekinthető nem létezőnek, hanem a 2. mondatnak megfelelően a magánszakértői vélemény a terhelt és/vagy a védő észrevételének minősül.

A fentiekre figyelemmel a Kúria megváltoztatta a fellebbezéssel támadott ítélet táblai határozatot, és a perújítást elrendelte.

A joggyakorlat-elemző csoport nem osztotta teljes terjedelmében a fenti határozatban foglaltakat. Egyet értett azzal a megállapítással, hogy a magánszakértői vélemény a perújításban védői észrevételnek minősül. Nem tartotta követendőnek ugyanakkor a perújítás azonnali elrendelését ilyen esetben.

A csatolt magánszakértői vélemény alapos vizsgálata elengedhetetlen. Számos esetben ugyanis olyan körben engednék teret az indítványban foglaltaknak, ahol az alapeljárásban már volt erre vonatkozó bizonyítási indítvány, amelyet elutasítottak.

Más vonatkozásban viszont, amennyiben az alapeljárásban a bizonyítási indítványt nem jelentették be, a csatolt szakvélemény és maga a rendkívüli jogorvoslat – szemben az eljárás gyorsítására vonatkozó és a bizonyítási indítványok mielőbbi bejelentését előíró, illetve a tudatos késedelmet szankcionáló jogalkotói akarattal – az eljárás elhúzódását eredményezheti a perújítás „automatikus” elrendelése esetén.

A terhelt és/vagy a védő által előterjesztett magánszakértői vélemény, mint észrevétel további szakértő bevonása indokoltságának vizsgálatát vetheti fel.

Értelmezést igényel az is, hogy az észrevétel az eljárási törvény rendszerében nem minősül bizonyítási eszköznek. A csoport határozott álláspontja szerint ezért úgy „engedhető be a perújításba”, ha azt perújítási nyomozás során vizsgálják meg. Az egyéb feltételek fennállása

esetén, vagyis ha alkalmas lehet a jogerős határozat megváltoztatására, a perújítási nyomozás elrendelésétől nem lehet eltekinteni. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy ebben az esetben érvényesülhetnek maradéktalanul a Be. 192. §-ában foglalt jogosultságok.

A joggyakorlat-elemző csoport által is irányadónak tartott gyakorlat képes lesz a magánszakértői vélemény alapján valószínűsíteni, hogy van olyan bizonyíték, amely – a perújítási nyomozás eredményei alapján – indokolhatja a perújítás elrendelését.

A csoport véleménye szerint ezért a perújítási nyomozás elrendelése jelenleg alkalmas a probléma kezelésére.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a perújítási nyomozás elrendelése egyben a jogerő védelmét is szolgálja. Nem indokolt tehát a terhelti vagy védői észrevételnek minősülő magánszakértői vélemény alapján a perújítás azonnali elrendelése.

Szükséges azonban annak kimondása is, hogy a perújítási indítványhoz csatolt magánszakértői vélemény önmagában nem szolgálhat alapot annak elutasításához. A megengedhetőség kapcsán az érdemi vizsgálat nem maradhat el; ezt azonban megfelelően szolgálja a perújítási nyomozás elrendelése.

Mindaddig, míg a törvényi szabályozás nem teszi egyértelműen megengedhetővé a magánszakértői vélemény előterjesztését a perújítási eljárásban, úgy az előzőekben ismertetett gyakorlat alkalmas lehet a probléma feloldására. A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint indokolt lehet a fent ismertetett gyakorlat megerősítése a Kúria által kollégiumi vélemény formájában.

II.

A Legfőbb Ügyészség képviselője a joggyakorlat-elemzés során csatolta a Legfőbb Ügyészségen a perújítással összefüggő iránymutatások felülvizsgálatával kapcsolatban készült „Emlékeztető” perújításra vonatkozó részeit. Ennek megállapításait ugyan a joggyakorlat-elemző csoport nem vizsgálta, az abban foglalt alábbi megállapításokkal azonban lényegében egyetértett:

Be. 646. §: ha perújítás elrendelése esetén az alapeljárásban jogerősen felmentett, vagy az eljárás megszüntetésével érintett személyt – ha ez szükséges – a perújítási nyomozás során kizárólag tanúként lehet kihallgatni.

Az alapeljárásban jogerősen elítéltet – ha ez szükséges – a perújítási nyomozásban elítéltként kell kihallgatni, akinek eljárási jogai megegyeznek a gyanúsítottat megillető jogokkal. A perújítási nyomozás során az elítélt az alapügyben elbírált cselekményeken kívül további cselekmények elkövetésével nem gyanúsítható. Kihallgatásakor a Be. védő jelenlétére vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

647. §: a másodfokú bíróság perújítást elutasító döntése ellen – a 615. § (1) bekezdésére tekintettel – másodfellebbezés bejelentésének nincs helye.

A fenti megállapításokkal a joggyakorlat-elemző csoport is maradéktalanul egyet értett.

III.

A Legfőbb Ügyészség képviselője további elvi kérdés megvitatását is javasolta. Álláspontja szerint ugyanis az egység újabb részcselekményének ismerté válása esetén alkalmazandó perújítás szempontjából kiemelkedő jelentősége van az egység záró-időpontjának: meddig kell az utóbb ismerté vált részcselekményt a már elbírált folytatatólagos, vagy törvényi egység részének

tekinteni és a perújítás lehetőségét megvizsgálni, illetve mely időponttól van helye a cselekmény miatt újabb büntetőeljárás megindításának.

Indítványa kapcsán hivatkozott a 6/2009. BJE határozat indokolására is abban a körben, hogy az olyan bűncselekmény tekintetében, amely időben egymástól elkülönülő részcselekményekkel valósul meg, a bíróság jogerős határozatának cselekményegységet teremtő hatása van. A jogerős határozat a megszületéséig terjedő időszak tekintetében a cselekmény egységet behatárolja és lezárja. Az ezt követő időszakban esetleg továbbra is megvalósuló újabb részcselekmények pedig már egy újabb rendbeli bűncselekmény megállapításának alapjául szolgálnak. Ennek megfelelően a joggyakorlat a folytatólágosság egységébe tartozó cselekmények tekintetében is ezt a megoldást követi. E szerint pedig az egység formájától függetlenül – a természetes, a törvényi és a folytatólágos egység esetén egyaránt – azt a jogerős elbírálást eredményező bírósági határozat zárja le; az azt követően megvalósított részcselekmények alkotnak újabb bűncselekményt, melyek ekként már újabb eljárás tárgyát képezik.

A Legfőbb Ügyészség azonban ennek ellenére nem találta következetesnek a joggyakorlatot. Álláspontja szerint egyes bűncselekmény típusok esetén (pl. több emberen elkövetett emberölés vagy kábítószerrel visszaélés) a gyakorlatban következetesen érvényesül a jogegységi határozat indokolásában kifejtett álláspont, vagyis a természetes egységet az ítélkezési gyakorlat szerint valóban a jogerős bírósági határozat zárja le. Ugyanakkor költségvetési csalással kapcsolatban hivatkozott olyan döntésekre, melyekben az került megfogalmazásra, hogy a bűncselekmény esetén a vádemelés időpontja zárja le az egységet.

Ilyen álláspontot fogalmazott meg a BH 2018.162. számú eseti döntés is. Az I. pontjában rögzíti, hogy a költségvetési csalásnál a vádemelés időpontja zárja le a bűncselekmény-egységet, így valamennyi, az addig letelt időszakban megvalósult tényállásszerű részcselekmény a törvényi egység körébe tartozik.

Ezzel ellentétes ugyanakkor – és a fent említett jogegységi határozatnak megfelelő – a BH 2019.287. számú eseti döntés, mely indokolásának [27] bekezdése szerint az olyan bűncselekmény tekintetében, amely időben egymástól elkülönülő részcselekményekkel valósul meg, a bíróság jogerős határozatának cselekmény-egységet teremtő hatása van.

Fentiekre figyelemmel kétségtelenül helytálló a Legfőbb Ügyészség megállapítása az ellentétes gyakorlatra vonatkozóan.

Mindezekre figyelemmel indokoltnak tartotta, hogy a joggyakorlat-elemző csoport jelentésében kezdeményezze a 6/2009. BJE határozat felülvizsgálatát az egység záró időpontjával kapcsolatos egyértelmű, következetes és egységes joggyakorlat kialakítása érdekében.

A joggyakorlat-elemző csoport elviekben egyet értett a probléma felvetésével. A jelzett – és elsősorban anyagi jogi – kérdés azonban nem képezte az elemzés tárgyát, így ezzel kapcsolatban vizsgálati anyag beszerzésére sem került sor. Ezért a Legfőbb Ügyészség felvetését a csoport figyelem felhívásként kezelte azzal, hogy maga is észlelte a gyakorlat egységességének hiányát.

A felvetés ugyanakkor olyan lényeges és elsősorban az anyagi jog értelmezését és alkalmazását érintő kérdéseket vet fel, amellyel – fontosságára és a Bszi-ben foglaltak is figyelemmel – a Kúria Büntető Kollégiumának indokolt foglalkoznia. Fentiekén túlmenően közvetlenül nem érinti a joggyakorlat elemzés kapcsán a csoport által meghatározott vizsgálati szempontokat sem.

IX. Összefoglalás

A vizsgálat a büntetőeljárásban érvényesülő egyik rendkívüli jogorvoslatra, a perújításra összpontosított. Vizsgálta és elemezte a jogerő utáni ténybeli javítás lehetőségét elsősorban a perújítás tényleges lefolytatására, valamint a megengedhetőség kérdésében hozott határozatokra figyelemmel. Ennek során a joggyakorlat elemzés kiemelkedő hibákat, téves jogalkalmazói gyakorlatot nem tárt fel.

Megállapítható, hogy a perújítás a rendkívüli jogorvoslatok közül az egyik legfontosabb, egyik legáltalánosabb, mivel egyedül ez a jogintézmény biztosíthatja a jogerő beállta után a ténybeli javítás lehetőségét; vagyis olyan esetekben ad lehetőséget a jogerő feltörésére, amikor is elsősorban a tények megállapítása körében tévedtek az alapügyben eljáró bíróságok.

Ez a rendkívüli perorvoslat tehát a ténybeli hibák korrigálására szolgál, amelyet követően lehetőséget teremt a helyes jogkövetkeztetések levonására és a megfelelő jogkövetkezmények alkalmazására. Perújítási indítvány jogerőre képes és jogerős határozattal szemben nyújtható be. A perújítás elrendelése és a perújítási eljárásban felvett bizonyítás alapján a bíróság az alapügyben hozott határozatot részben vagy egészben hatályon kívül helyezi és új határozatot hozhat.⁷³

Megállapítható ugyanakkor, hogy önmagában az anyagi igazság érvényre juttatása, vagyis az anyagi és eljárási jogszabályoknak mindenben megfelelő igazságos döntés általában még nem szolgál elégséges alkotmányos igazolásaként a bírói döntések jogerejének áttöréséhez. A rendkívüli jogorvoslatok lehetőségének garantálása és eljárások lefolytatása különösen azokban az esetekben indokolt, amelyekben a jogerős döntés olyan jogi hibában vagy ténybeli tévedésben szenved, amely feltétlenül szükségessé teszi az érintett jogainak, vagy jogos érdekeinek megóvását, így a kiküszöbölésükhöz fűződő érdek felülmúlja a döntés jogerejének tiszteletéhez, illetve ezen keresztül a jogállam stabilitását adó jogbiztonság érvényesüléséhez kapcsolódó érdekeket.

Másként fogalmazva az ilyen kivételes esetekben inkább a bírói döntés jogerejének feloldása szolgálja a bírói döntésekbe vetett közbizalom megőrzését és erősítését, mintsem a jogi hibában vagy tévedésben szenvedő döntés jogerejének tisztelete.⁷⁴

A fentiekre figyelemmel a perújítás elrendelésére szigorúan a törvényben meghatározott feltételek fennállta esetén van lehetőség. A perújítási okokat pedig mind a korábbi, mind a jelenleg hatályos Be. azonos módon, taxatív felsorolás útján szabályozza. Ugyanakkor a jogorvoslati lehetőség biztosítása mellett beállott jogerő tiszteletben tartása hatékonyan szolgálja a jogrend egészének biztonságát, valamint azon alkotmányos érdekeket, amelyek a jogerős határozat megváltoztathatatlanságához fűződnek. Bizonyos esetekben azonban a fenti érdekeket a ténybeli javítás igénye háttérbe szoríthatja, és így – a perújítási feltételek fennállta esetén – lehetővé válik a jogerő feloldása. Nem vitás, hogy a büntetőügyekben eljáró bíróságok elsődleges kötelezettsége a helyes történeti tényállás valóságnak megfelelő megállapítása. Abban az esetben azonban, ha ez a tényállás helytelen, hibás és ez a hiba kihatással volt a büntetőjogi felelősség megállapítására, a ténybeli hibák kijavítására a perújítás megfelelő lehetőséget biztosít.

A vizsgálat általános tapasztalata azonban az volt, hogy a terhelti perújítási indítványok – miképpen arra a korábbiakban már utaltunk – leginkább az alapügyben eljáró bíróságok mérlegelő tevékenységét támadták, és a bizonyítékok újraértékelésére irányultak, lényegében

⁷³ 22/2014. (VII.15.) AB határozat {99}

⁷⁴ 25/2013. (X.4.) AB határozat {36}

megismételve a terhelteknek az alapügyben előadott védekezését. Ezért kijelenthető volt, hogy a terheltek egyre nagyobb része egyfajta újabb rendes jogorvoslati fórumként tekint a perújításra, amelyek többségében elutasításra kerülnek. Megállapítható tehát, hogy a perújítási indítványok túlnyomó része alaptalan volt, amely nem volt alkalmas a perújítási eljárást elrendelő határozatok meghozatalára, illetve a megtámadott jogerős ügydöntő határozat megváltoztatására.

A perújítások elrendelése esetén pedig az általános tapasztalat az volt, hogy a megismételt perújítási eljárásban alapvetően a terheltek kihallgatására került sor, valamint az alapügyben keletkezett iratokat ismertette a bíróság.

A terhelti beadványokkal ellentétben az ügyészség szerepe vonatkozásában megállapítható volt, hogy az ügyészség a felé benyújtott perújítási kérelmek és indítványok tekintetében egyfajta hatékony „szűrő” funkciót töltött be. Az ügyészség a hozzá érkező ilyen irányú kérelmek és indítványok mintegy 30%-ában mellőzte a nem jogosulttól származó perújítási indítványok bíróságra történő továbbítását.

Ugyanakkor az ügyészség által hivatalból benyújtott perújítási indítványok alapján több mint 80%-ban sor került a perújítások elrendelésére, melyek az esetek túlnyomó részében eredményre is vezettek.

A joggyakorlat-elemző csoport kiemelkedő jelentőséget tulajdonított vizsgálati során a távollétes eljárások esetén lefolytatott perújítások tapasztalatainak.

A fenti kérdés vizsgálata kapcsán nem lehet vitás, hogy különféle szerteágazó érdekek fűződhetnek ahhoz, hogy a tárgyalásra, ítélethozatalra, büntetés kiszabására sor kerülhessen akkor is, ha a vádlott ismeretlen helyen tartózkodik, azaz fizikailag nem vonható be az eljárásba. Ilyen esetben azonban számára biztosítani kell a jogorvoslat lehetőségét, jelesül azt, hogy a tárgyalást a jelenlétében megismételjék.

A fentiek ellenére azonban a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a terhelt távollétében lefolytatott eljárás esetében a perújítás kötelező elrendelése ugyan fontos garanciális követelmény, azonban az esetek többségében csupán látszateredményeket hoz. A vizsgálat igazolta ugyanis, hogy legtöbbször nem eredményez változtatást, csupán a törvényi előírásnak megfelelő, kötelező elrendelésre kerül sor. A legtöbb ítéletábra területén pedig a megismételt eljárásban a bizonyítás leginkább csak a terhelti kihallgatásra és az iratok ismertetésére szorítkozott ilyenkor is.

Miként a korábbi fejezetekben már utaltunk rá, rendkívül ritkán került sor a jogerős határozatok megváltoztatására.

Szükséges ismételt utalni arra, hogy 2018. július 1. napján hatályba lépett a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, vagyis az új Be. A hatályos törvénnyel összehasonlítva azonban megállapítható, hogy az új Be. a joggyakorlat-elemzés szempontjából lényeges körülmények tekintetében koncepcionális változást nem eredményezett. Külön kiemelendő, hogy a perújítás okait illetően változás nem következett be. Ebből következően a kisszámú eltérés figyelembe vétele mellett is kijelenthető, hogy a joggyakorlat-elemzés eredménye a jövőben is felhasználható lesz a bírói gyakorlat számára.

Összességében megállapítható, hogy a vizsgálat problémát csak két területen tárt fel. Az egyik a határozatszerkesztéssel kapcsolatos. Számos esetben volt látható, hogy a törvény nem megfelelő értelmezése kapcsán sor került eredményes perújítás esetén a jogerős ügydöntő határozatok részbeni megváltoztatására, akár egyetlen terheltre vonatkozó rendelkezéseket illetően is. A jövőben ezért nagyobb odafigyelést igényel a BH 2017.10. számú eseti döntésben foglalt iránymutatásnak megfelelő határozat-szerkesztés.

Ugyancsak a határozat-szerkesztéssel kapcsolatban okozott problémát a perújítás elrendelését követő megismételt eljárásban meghozott „érdemi” elutasító határozatok szerkesztése. Számos esetben a bíróságok nem a perújítási indítvánnyal és az elutasítás okaival foglalkoztak, hanem emellett tényállást állapítottak meg, a jogi minősítésre tértek ki és büntetés kiszabási körülményekkel is foglalkoztak. Abban az esetben pedig, amennyiben nem kerül sor a jogerős ügydöntő határozat hatályon kívül helyezésére, ilyen indokolás a jövőben mellőzendő lesz.

A fenti két probléma ugyan nem mindenhol és alapvetően ritkán fordult elő, ennek ellenére szükséges a fentiek jelzése.

A 6/2009. BJE határozat indokolása mutat rá, hogy a perújítás jogintézménye annak az érdeknek az érvényesítését szolgálja, hogy a bíróság által már jogerősen elbírált cselekmény miatt kiszabott (alkalmazott) jogkövetkezmények szempontjából releváns új tények és/vagy bizonyítékok utólagos értékelésének a lehetőségét biztosítsa.

A vizsgálat igazolta, hogy a perújítási gyakorlat a fenti kívánalmaknak megfelel. Igazolást nyert, hogy az ország bíróságai követik a Legfelsőbb Bíróság és a Kúria iránymutatásait, a jogerő utáni ténybeli javítás vonatkozásában tehát az előzőekben feltárt és bemutatott problémák, illetve fogyatékoságok mellett egységes bírói gyakorlatot észlelt a joggyakorlat-elemző csoport. Összességében az is kijelenthető, hogy a perújítások eredménytelensége bizonyította az ítélkezés megalapozottságát.

X. Ajánlás jogszabályi változtatás megfontolására

A hatályos Be. a perújításra vonatkozóan a rendelkezéseket alapvetően az emberi jogok nemzetközi normáival, valamint az alkotmányos elvárásokkal összhangban szabályozza, ennek ellenére a vizsgálat alapján indokoltnak mutatkozik egyes törvényi rendelkezések megváltoztatásának megfontolása.

X. 1.

A Debreceni Ítéltábla Büntető Kollégiuma vezetőjének előterjesztése szerint jogszabály pontosítást, vagy jogértelmezést igényel annak a kérdésnek az eldöntése, hogy nem ügydöntő hatású ítéletnek minősül-e a másodfokú bíróság határozata, amennyiben az elsőfokú bíróság perújítással támadott jogerős határozatát hatályon kívül helyező és új határozatot hozó ítéletét megváltoztatja, és a perújítást elutasítja. Ilyen esetben sajátos perjogi helyzet alakul ki. A Be. 449. § (2) bekezdése szerint az ügydöntő határozat ítélet, vagy ügydöntő végzés. A felhívott törvényhely (3) bekezdése pedig felsorolja, hogy a bíróság milyen kérdésekben határoz nem ügydöntő végzéssel. Ezek között a fentiekben megjelölt ítélet – értelemszerűen – nem szerepel.

A Be. 647. § (6) bekezdése alapján a perújítás elrendelése után hozott határozatok ellen az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak. Ennek megfelelően a Be. 606. § (1) bekezdése alapján ha az elsőfokú bíróság egy jogszabályt helytelenül alkalmazott, és az ítéletet nem kell hatályon kívül helyezni, a másodfokú bíróság az ítéletet megváltoztatja, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz.

A Be. 604. § (2) bekezdése alapján a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatása esetén ítélettel határoz.

A Debreceni Ítéltábla kollégiumvezetője okszerűen mutatott rá arra, hogy a perújítási eljárásban az alapügyben hozott ítéletet részben vagy egészben hatályon kívül helyező, jogerős új ítélet ügydöntő határozat, mivel a büntetőjogi felelősségről, azaz a büntetőjogi főkérdésekről határoz. Amennyiben az ilyen új ítélet jogerőssé válik, ellene a felülvizsgálat lehetősége is megnyílik. Abban az esetben azonban, ha a perújítási eljárás során lefolytatott tárgyalás eredménye alapján a bíróság úgy találja, hogy a perújítás alaptalan, azt elutasítja. Ilyen esetben nincs új érdemi döntés, a perújítást elutasító határozat nem ügydöntő, ellene felülvizsgálatnak sincs helye.

Előfordulhat azonban, hogy – szemben az elsőfokú bíróság döntésével – a másodfokú bíróság állapítja meg a perújítás eredménytelenségét. Ilyen esetben – a fenti rendelkezésekre figyelemmel – a másodfokú bíróság ítélettel határoz. Ez azonban nem érdemi határozat, mivel anyagi jogi rendelkezést nem tartalmaz, a büntetőjogi főkérdéseket nem érinti. Kizárólag a perújítás eredményéről és annak értékeléséről szól.

Itt indokolt megjegyezni, hogy a joggyakorlat-elemző csoport osztotta a Legfőbb Ügyészség hivatkozott vizsgálati jelentésében foglalt, a másodfellebbezés kizártságára vonatkozó hasonló álláspontját. E szerint a másodfokú bíróság perújítást elutasító döntése nem a terhelt bűnössége, hanem a perújítás alapossága kérdésében tér el az elsőfokú határozattól, ügydöntő határozatnak nem tekinthető, ezért ellene másodfellebbezésnek nincs helye.

Nem lehet vitás, hogy a fenti jogértelmezés a hatályos Be. rendszerében is irányadó a 615. § (2) bekezdésében felsorolt feltételekre figyelemmel.

A Kúria korábban már értelmezte, hogy az összbüntetés tárgyában hozott ítélet ügydöntőnek és felülvizsgálattal támadhatónak miért nem minősül. Szükségesnek látszik, hogy a fenti kérdést

vagy a jogalkotó rendezze, vagy a Kúria hasonló módon foglaljon állást abban a kérdésben, hogy a perújítást másodfokon elutasító ítélet nem minősül ügydöntőnek, ezért jogerősítési záradékkal sem látható el, és ilyenkor kizárt a felülvizsgálat is.

A Be. 461. § (2) bekezdés b) pontja szerint véglegessé válási záradékkal kell ellátni a perújítási indítvány elutasításáról szóló végzést. A törvény helyes értelmezéséből ez kizárólag a megengedhetőség körében hozott nem ügydöntő határozatra vonatkozik. Másodfokú megváltoztató határozat esetében ezért a törvény jelenlegi szabályozása szerint – még a Debreceni Ítéletábrla kollégiumvezetőjének álláspontját elfogadva sem – lehet a másodfokú ítéletet véglegessé válási záradékkal ellátni. Ennek szabályozása, illetve értelmezése ezért indokolt.

X. 2.

Megfontolásra érdemes lehet a távollétes eljárást követő, a perújítás kötelező elrendelésére vonatkozó szabályozás újragondolása. Nem lehet vitás ugyanakkor, hogy a jelenlegi szabályozás megfelel az alkotmányos és nemzetközi normáknak. Az Alaptörvény XXVIII. Cikkének korábban már idézett (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági, és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 216/343. számú irányelve szerint, amennyiben a gyanúsított vagy a vádlott rajta kívül álló okokból nem tud jelen lenni a tárgyaláson, biztosítani kell számára annak lehetőségét, hogy a nemzeti jogban előírt határidőn belül új tárgyalási időpontot kérjen. Lehetőség van arra, hogy a gyanúsított vagy a vádlott bűnösségét vagy ártatlanságát megállapító határozatot akkor is meghozhassák, ha az érintett személy nincs jelen a tárgyaláson; ugyanakkor lehetővé kell tenni olyan tárgyalás megtartását, amelynek eredményeként a gyanúsított vagy a vádlott távollétében bűnösségét vagy ártatlanságát megállapító határozat születhet, amennyiben a személyt tájékoztatták a tárgyalásról és a tárgyaláson való képviselétével meghatalmazott egy általa választott, vagy az állam által kirendelt védőt, aki képviselte a gyanúsítottat vagy a vádlottat a tárgyaláson.

Látható, hogy a perújítás kötelező elrendelésének szabályozásával a jogalkotó mindenben megfelelt a fenti elvárásoknak.

A joggyakorlat-elemzés során lefolytatott vizsgálat ugyanakkor igazolta, hogy a távollétes eljárást követő perújítások esetében rendkívül kis számban kerül sor az ügydöntő határozat megváltoztatására. Erre figyelemmel a perújítás kötelező elrendelése és az esetek többségében feleslegesen lefolytatott perújítási eljárás során hozott elutasító végzés részint felesleges munkaterhet jelent a bíróságok számára, részint pedig csupán „látszat garanciát” biztosít. Megfontolást érdemel ezért, hogy a törvényhozó a bíróság számára biztosítsa annak lehetőségét, hogy a perújítási indítványt megvizsgálva döntsön arról, hogy a perújítás elrendelése indokolt vagy sem.

Rendkívül érdekes és megfontolandó elképzelést tartalmazott a kodifikáció során a Be. tervezete. Ez ugyanis azt tartalmazta, hogy a perújítás elrendeléséhez önmagában nem elegendő a távollévő terhelt előkerülése, és az erre alapított perújítási indítvány előterjesztése. A tervezethez fűzött indokolás is egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a távollétes eljárás egyfajta felrőhatósági eljárás, ugyanis: „a terhelt tárgyaláshoz való joga és a terhelt felrőható magatartása között az eljárások időszerűségét is figyelembe vevő méltányos, illetve tisztességes összhang megteremtése érdekében a terhelt távollétében befejezett büntetőeljárás újbóli lefolytatását is új bizonyíték felmerüléséhez köti, amely azonban ebben az esetben az időközben előkerült és idézhető terhelt vallomása is lehet.”

Korábban már utaltunk arra az elfogadott álláspontra, mely szerint a megismételt eljárásban a

tárgyaláson jelen lévő terhelt korlátozás nélkül indítványozhatja bizonyítás felvételét. Ebben az esetben – a főszabály alóli kivételként – lehetőség van arra, hogy a perújítási eljárásban új bizonyítékokat szerezzenek be, és ennek alapjaként olyan új körülményeket jelöljenek meg, amelyek önálló perújítási okok.

Elképzelhető azonban olyan szabályozás is, amely a fentiekben leírtakat a perújítási indítvány előterjesztéséhez köti. Ezért volt megfontolandó a Be. tervezetének az a megfogalmazása, mely szerint új bizonyítéknak kell tekinteni a terhelt vallomását, ha az alapügyet a távollétében fejezték be. Ugyanakkor ilyen esetben a tervezet nem tette volna kötelezővé a perújítás elrendelését.

Ismételten indokolt hangsúlyozni, hogy a vizsgálat nem igazolta, hogy a pusztán jogorvoslati jog biztosításán túlmenően alapvetően érdemi változást eredményezne a megismételt eljárás lefolytatása. Az alkotmányos és a tisztességes eljárás feltételeit így megfelelően biztosítaná a jogorvoslati jog indítványozásának a lehetősége is.

Az előzőekben már utaltunk arra, hogy a távollétes eljárás egyfajta „felróhatósági” eljárás, tekintettel arra, hogy abban az esetben van rá lehetőség, ha a terhelt tudatosan kivonja magát a büntetőeljárás hatálya alól és azon lehetőségekkel sem kíván élni, amelyek számára biztosítják, hogy a tárgyaláson ne legyen jelen. Erre sor kerülhet abban az esetben is, ha a terhelt nem bír tudomással az ellene folyamatban lévő eljárásról.

Erre figyelemmel elfogadható a perújítás kötelező elrendelése, ha a jogerős határozat meghozataláig egyetlen egyszer sem került sor a terhelt kihallgatására, és már a vádemelésre, illetve az első-, másod- vagy harmadfokú eljárás lefolytatására is teljes mértékben a távollétében került sor. Ilyen esetben kihallgatása esetlegesen olyan körülménynek vélelmezhető, melyből következtetni lehet a határozat megváltoztatására is. Olyan esetben azonban, amikor pl. érdemi – gyanúsított – kihallgatása megtörtént, azaz maga is tisztában van a lehetséges bizonyítékokkal és az eljárás következményeivel, a perújítás megengedhetősége körében a törvénynek lehetőséget kellene biztosítani az elutasító határozat meghozatalára.

Abban az esetben, ha a perújítási indítvány kizárólag a távollétes, külön eljárás tényére hivatkozik, a bíróság mérlegelhetné, hogy a megismételt eljárás eredményezhetne-e érdemi változtatást, míg a fentiekben túlmenő hivatkozás – így például új bizonyítékra utalás – esetén az általános szabályok alkalmazásával kerülhetne sor a megengedhetőség vizsgálatára.

El kell ismerni ugyanakkor, hogy a jogalkotó – bizonyos mértékben – reagált a fenti, már a jogalkotás folyamatában felmerült problémára:

A Be. 637. § (1) bekezdés g) pontja alapján perújításnak van helye, ha az alapügyet a CI.-CII. Fejezet szerint fejezték be. A felhívott törvényhely (5) bekezdése alapján ilyenkor a perújítás lefolytatása kötelező. A 639. § (3) bekezdése azonban korlátozó/szűkítő rendelkezést tartalmaz, miszerint a terhelt és a védő a 637. § (1) bekezdés g) pontjára alapított perújítási indítványt attól a naptól számított egy hónapon belül terjesztheti elő, amelyen az alapügyet befejező ügydöntő határozat jogerőre emelkedéséről tudomást szerzett. A törvény indokolása szerint a terheltet megillető jog gyakorlását a jogbiztonság védelme érdekében célszerű ésszerű keretek közé szorítani. A jogalkotó tehát igyekezett a fenti rendelkezés megalkotása során gátat szabni a joggal való visszaélésnek, illetőleg az eljárás indokolatlan elhúzásának, vagy más folyamatban lévő büntetőeljárás befejezése megakadályozásának.

A fentiekre figyelemmel ezért kijelenthető, hogy a jelzett probléma megoldására részint elegendő lehet a perújítási indítvány előterjesztésének szigorú határidőhöz kötése, másrészt indokolt lehet annak megfontolása, hogy a jogalkotó változtasson a perújítás kötelező elrendelésére vonatkozó szabályokon.

X.3.

Végezetül a csoport javasolja, hogy – a VIII. fejezetben foglaltakra figyelemmel – a Kúria Büntető Kollégiuma fontolja meg annak lehetőségét, hogy kollégiumi vélemény megalkotásával erősíti meg a magánszakértői vélemények perújításban történő felhasználhatóságával kapcsolatban kialakult, és a vizsgálat által is megfelelőnek tartott gyakorlatot.

Budapest, 2019. december 3.

Dr. Csák Zsolt

kúriai tanácselnök,

a joggyakorlat-elemző csoport vezetője